

Češi ve světě 2

příběhy

USA | Paměť krajanů

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Autorka

Klára Moldová

Texty editovala

Olga Vlachová

Redakce DZS

Mgr. Lucie Šafarčíková

PaedDr. Olga Vlachová

Vydává

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1

www.dzs.cz

Češi ve světě 2

příběhy

USA | Paměť krajanů

Obsah

Úvodem	6
Rodilí Češi	
PŘÍBĚH KRÁLE <i>Josef Hasil</i>	9
PŘÍBĚH HOLČÍČKY ZE ZNÁMKY <i>Eva Haňková-Neugebauerová</i>	18
PŘÍBĚH Z CUKRU <i>Dagmar Košťálová</i>	27
První generace amerických Čechů	
PŘÍBĚH REALITNÍHO MAKLĚŘE <i>Richard Andrew Dolejs</i>	35
PŘÍBĚH KRÁLOVNY KRÁSY <i>Věra Anna Wilt</i>	44
PŘÍBĚH Z DIVADELNÍCH PRKEN <i>Rose Lillian Pritasil a John George Pritasil</i>	54
Druhá generace amerických Čechů	
PŘÍBĚH PROMOVANÉHO INŽENÝRA <i>Raymond George Capek</i>	66
PŘÍBĚH PREZIDENTA ČESKÉ ŠKOLY <i>Andrew Frank Bultas</i>	74
PŘÍBĚH AMERICKÉHO ŠVEJKA <i>Kenneth Charles Dvorsky</i>	85
Závěrem	94
Prameny	95
Odkazy	96
Obrazová příloha	97

Úvodem

Česká krajanská komunita v zahraničí má mnoho tváří a povah. Různé převleky a škrabošky si nasazuje i ta ve Spojených státech amerických. Zachycením životních příběhů devíti lidí s českými kořeny bych chtěla pomoci k odhalení mnohotvárnosti a rozmanitosti projevů češtví za oceánem, které by snad pro vzdálené pozorovatele mohly působit jednotvárně. Zaměřila jsem se na krajany z Chicaga a jeho okolí, protože tam to znám nejlépe a tam se denně při své práci už dva a půl roku snažím pochopit a respektovat jejich jedinečnost. Jen v jednom případě jsem se vydala na opačný břeh Michiganského jezera za Evou Haňkovou, která je ale v Chicagu mezi krajany jako doma. Vyprávění a zpovědi mých hrdinů jsou řazeny do kapitol podle počtu generací, které jejich rodina na území amerického Středozápadu prožila. U rozhovorů, které probíhaly v češtině, jsem se snažila co nejvíce zachytit jazyk osobností, protože jejich slovní zásoba i styl projevu mnohé prozrazují a vypovídají. Vzpomínky krajanů, kteří již mateřštinu předků neovládají, jsem přeložila do standardní spisovné češtiny.

„Co Čech, to organizace“ je přísloví, kterým se komunita v Chicagu sama charakterizuje. A nepoukazuje tím jen na pluralitu krajanského života, ale také na problémy vzájemného porozumění hnutí, spolků a lóží reprezentovaných členy jednotlivých emigračních vln nebo různého náboženského přesvědčení. A ačkoliv mají síla a charakter angažovanosti v komunitě různé prvotní motivace, u všech vycházejí z lásky a úcty k tomu, co si z Čech sami přivezli v srdci nebo co dostali do vínku od rodičů. Dobrovolně pomáhají v českých školách (ať už v případě otce Věry Wilt, který založil první katolickou školu v Chicagu, nebo v případě nekonečné obětavosti pro svobodomyšlnou školu T. G. Masaryka nerozlučné, ale nesourodé trojice z poslední kapitoly), finančně podporují projekty a spolky, vykonávají funkční posty v organizacích, pořádají plesy, pikniky, slavnosti a průvody, spravují a žehlí kroje, tancují ve folklorních skupinách, tedy jednoduše udržují tradice českého kulturního dědictví dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Někdy jdou s dobou, někdy zůstávají v tradicích svých předků.

Všechny příběhy, které se chystáte číst, spojuje Šumava. Migrační vlna okolo roku 1900 byla nejmohutnější právě na západě Rakouska-Uherska, zde se narodili předci amerických Čechů první a druhé generace, kteří se rozhodli pokusit své štěstí a znovu začít od nuly v tzv. Novém světě. Šumavské lesy určily západní směr na křižovatce osudu také emigrantům v 50. letech 20. století, kteří po tajných stezkách a přes houštiny nelegálně unikali do Německa a dále již přímo či oklikou do USA.

Projekt *Češi ve světě, příběhy* mě donutil zastavit se a konečně se zeptat na zážitky a názory lidí, o nichž vím tak málo, ačkoliv je vídám téměř denně. Byl mi ale také zámkou k tomu, abych se odvážila zazvonit u dveří osobností, o jejichž životních meandrech jsem pouze četla nebo slyšovala, a nikdy nedoufala v osobní rozhovor. Děkuji všem, kteří byli ochotni udělat si na mě čas a podělit se o svoji minulost, názory, postoj k české komunitě a k České republice, a stejně tak všem, kteří přispěli svojí pomocí, konzultacemi a podporou k podobě tohoto malého sborníku.

Klára Moldová

„Klára Moldová je vzděláním houslistka, a tak umí naslouchat, a já při čtení jejích rozhovorů s chicagskými Čechoameričany neslyším žádné falešné tóny – svět, ve kterém jsem se ve věku sedmnácti let podruhé stal nemluvnětem, zachytila naprosto pravdivě.“

*Jan Novák
spisovatel, scénárista a režisér*

Rodilí Češi

PŘÍBĚH
KRÁLE

Josef Hasil

- narozen 8. února 1924 v Zábrdí u Prachatic, Československo
- žije v Berwynu, stát Illinois, USA

Josef Hasil v roce 1953

Na návštěvu přicházím s upečeným perníkem a kladu ho na konferenční stůlek hned vedle misky plné hašlerek. Zatímco se Hasilovi oba natahují po jednom kousku, ujišťuji mě, že mají silnou cukrovku a sladké nemohou. „Odcházejí mi z toho nohy, víte?“ říká šumavský převaděč Josef Hasil, kterého rychlá chůze několikrát zachránila před smrtí. Vypráví velmi skromně a s humorem, ale sedí s námi i jeho žena Eliška, která se nebojí manžela doplnit či pobídnout, aby sám zašel do podrobností. Za chvíli se na stolku vedle perníku a hašlerek objevuje i prezidentská medaile za statečnost a chatrná mapa Šumavy, kterou pan Hasil používal k orientaci, když pomáhal uprchlíkům z Československa dostat se na západ.

Říká se vám „Král Šumavy“, vysvětlíte nám proč?

Tak mi začala přezdívat Státní bezpečnost v padesátých letech. Ale nebyl jsem sám. Policie tak označovala nejlepší převaděče, kteří pomáhali uprchnout lidem z Československa přes šumavské lesy po únoru 1948, dokud na hranicích s Německem nebyly postaveny dráty. Krále bylo těžké chytit. *Král Šumavy* je také jméno filmu z roku 1959 o pašerákovi Kiliánovi. Víte, ten film byl uděláný ve prospěch komunismu. Viděl jsem ho poprvé až tady v Americe. Všechno, co tam o převaděčích říkají, je lež. Já jsem si v životě vyzkoušel práci pohraničnicka i převaděče, tak vím, co říkám.

Nikdy jsem neslyšel, že by na Šumavě byly bažiny a že by tam do toho někdo šlápnul, zabořil se a utonul. Propaganda byla chytrá, dobře to natočili, lidi tomu tehdy věřili, že převaděči jsou zrádci, protože se to dobře poslouchalo. Motiv samopalu ukrytého v houslích ale pravdivý je. Vím, že můj známý, který pomáhal zjišťovat informace pro Američany, nosil futrál na housle a v něm měl automat. Jezdil takhle do Prahy. Pak ho chytili a zavřeli.

Vás ale zavřeli také, i když ne jako převaděče.

Zavřeli. Pracoval jsem jako strážmistr SNB, ale pak jsem zběhl, rozšiřoval protistátní letáky a oni mě chytili. Když vás zavrou, myslíte jen na to, jak utéct, i když to většina neudělá. Najdete si místo, promyslíte každý detail a než se odhodláte, tak vás někdo předběhne, a musíte hledat zase jinou skulinu. Odsoudili mě na devět a půl roku. Z lágru nás denně odváželi do podzemí. Pracovali jsme tehdy v dolech u Dolního Jiřetína. Narubané uhlí šlo na hlavní křižovatku ve vozících, které se tam napojovaly do vlaku a posílaly ven z dolů. Křižovatku jsem měl na starosti já.

Velkou roli v mém životě hrál kamarád Tonda Vítek. S ním jsem byl zavřený a s ním jsem se dohodl, že utečeme. Vždycky, když jsme vyfárali nahoru, nadvakrát nás odváželi do lágru. Polovičku vzali na nákladní vůz, s tou druhou polovičkou čekala stráž, než se pro ni nákladák vrátil. Měli pistole, ale nebyli to vojáci, byli nasazený z lidu. Chystali jsme se na útěk, měli jsme jídlo v kapsách, já jsem sehnal z kuchyně pepř, kvůli psům, víte. Hlídači někdy udělali prohlídku. Kdyby našli pepř, byl by to průšvih. Tak jsme si s Vítkem řekli, dneska nebo nikdy. Když odjela první várka, asi za 10 minut jsme na sebe mrkli. Já jsem vyběhl, Tonda za mnou, běželi jsme přes takové dveře a hradby, ty jsme museli přelézt. Strážný vyběhl za námi, ale nestřílel. To bylo v jednu hodinu v noci. Utéct bylo riziko, nevěděli jsme, co za těmi dveřmi je. Chodili tam esenbáci se psy, ale měli jsme štěstí, tehdy tam nikdo nebyl. Asi za měsíc jsme se dozvěděli od těch, kteří utekli po nás, že hlídač se lekl tak, že za námi vyběhl bez flinty. Křičel: „Chlapci, vraťte se, já to na vás neřeknu!“ Měl prý, chudák, strašný strach.

Uprchli jsme 9. května 1949, padal sníh. Běželi jsme do takového kopce. Bylo to náročné, pořád nahoru, pak zas dolů. Z těch vršků nad Jiřetínem bylo vidět na lágry, zpívali tam oblbovačky pro Sovětský svaz, to víte, konec války. Mířili jsme na Žatec, můj spoluvězeň tam sloužil na vojně, tak nás vedl. Chtěli jsme se dostat na Plzeň. V noci jsme šli, ve dne odpočívali. Já jsem měl vězeňské gumové boty, které mi sedřely kůži z nohou. Jednu noc jsme spatřili baráček v lese. Byla

to hájovna, mě už ty nohy strašně bolely, tak jsme ráno zaťukali a vzbudili jsme hajného s hajnou. Říkáme, že jsme trestanci, političtí vězni. To nebylo těžké poznat, měli jsme pořád vězeňské šaty. Oni řekli: „Jé, pojdte dál, my máme syna, my o něm nevíme, on se taky někde ztratil.“ Náhodou to byli moc hodní lidé. Ošetřili nám nohy, umyli jsme se a najedli.

Řekli nám, že se bát absolutně nemusíme. Znali místo v lese, kde byla jeskyně zarostlá větvemi, to byla naše skrýš. Poslal jsem dopis známému, ten ho doručil bratrovi, který hned sehnal šaty a jel na Plzeň k hajnému, aby nám vše předal. Přes Plzeň jsme se pak dostali všichni tři do Strakonice a odtud jsem to už znal až na Boubín. Vyskočili jsme za jízdy z vlaku a dostali jsme se, kam jsme chtěli, to už byla moje Šumava. Schovávali jsme se asi měsíc.

Mezi tím zavolali sestru na Ministerstvo spravedlnosti. Žádala o povolení, aby mě mohla navštívit. Tam jí řekli: „Paní Žižková, povolení vám dát nemůžeme, protože pan Hasil už si to někam hasí. To neměl dělat.“ Sestra nebyla překvapená, já jsem na ni při poslední návštěvě mrknul, ona věděla, že uteču. Přijela domů a chtěla rodině říct, co se stalo. Bratři jen odvětili: „Jojo, už je tady.“ Chvilí jsme se zdrželi poblíž domova, a pak jsme s Vítkem utekli do Německa. Nechal jsem tehdy doma těhotnou snoubenku Marii Vávrovou. Nechtěla jít se mnou. Syna Josefa jsem pak spatřil, když mu bylo přes čtyřicet.

A začal jste žít v Německu a převádět lidi přes hranice.

Ano, nejprve nás poslali do Mnichova na *screening*, takovou kontrolu. Ptali se na různé věci ohledně útěku. To už jsme věděli od Čížků¹, kteří tam byli před námi, že nesmíme přiznat zbraň, jinak prý *screen* neuděláme. V Německu jsem pomáhal Američanům a zůstal tam do roku 1954, pracoval jsem pro CIA² a CIC³ jako agent chodec. Pak jsem odjel do Ameriky.

Byl jste v převádění opravdu král králů.

Znal jsem trochu ten systém, tím, že jsem byl před tím pohraničník. Ale oni to pořád měnili, takže na to se spoléhat nedalo. Člověk si musel hodně domýšlet. Neříkám to, že bych se chtěl chlubit, ale moje výhoda byla v tom, že jsem dobře

1 Pojmenování pro Čechy.

2 Ústřední zpravodajská služba.

3 Kontrašpionážní sbor.

slyšel. Z dálky jsem vždycky zaznamenal jemný hlas a říkal jsem: „Kluci, slyšíte to?“ Nikdo nic a já už jsem věděl, že tam je hlídka. A taky byla. Teď jsem hluchej jak poleno. Můj život byl ale hlavně souhrou náhod, vždycky jsem měl veliké štěstí.

Nejhorší bylo převádět děti, to bylo nebezpečné. I když jim dávali uspávací prášky, děcko zakňouralo, když jsme to nejméně potřebovali. I malinký zvuk je v noci hned slyšet, když jste v blízkosti pohraničnicků. Já to nechci zveličovat, ale bylo to nebezpečné pořád. Zlé také bylo, když jsme měli střetnutí. Když jsme o hlídce věděli první, to bylo dobré. Někdy zůstali mrtví, někdy ne, jak kdy. I naši ale padli. Když byli zasaženi kamarádi kousek od nás, my jsme nemohli křičet, ani slovo. Ale Tondou Kubalu když střelili, tak jsem na něj houknul: „Tondo, tady!“, aby se kamarád zorientoval. On se ale tak vyplašil, že si popletl strany, a místo do Německa se vrátil do Čech. Zavřeli ho, ale přežil. Při téhle přestřelce jsem se tehdy jako jediný dostal zpátky do Německa.

Víte, co taky bylo blbý? Zbraně. Američani nám dávali staré samopaly. Munice stará, automat starý, to jste mohli střílet a mačkat a ono nic. Když je takový nebezpečí a když skutečně máte jedinou šanci, tak to nevystřelí. Stalo se mi to třikrát. Pár ran vyšlo ven, pak se to zaseklo. Tak jsem automat hodil na záda a odnesl zpátky do Německa, nebo jsem ho taky zahodil.

Byly chvíle, kdy jste toho chtěl nechat? Jak vypadalo vaše poslední převádění?

Nebyly, já jsem se rozhodl jednou a rovnou jsem to udělal. Řekl jsem si do roku 1952, víc už nejdu. Převádět jsem ale přestal, když na podzim v roce 1951 nainstalovali plot z drátů. S těmi dráty Němci hodně lidí ztratili. Měl jsem takovou kameru a chodil jsem filmovat, jak to na hranicích vypadá. Dráty jsem ale ani jednou neprolézal, to už nás neposílali.

Při mojí poslední cestě jsem měl velikou přestřelku a několik lidí tam zabil. Když jsme se přiblížili k hranicím, začal padat sníh. A to není dobré, protože nechávají stopy. Když jsme přecházeli přes cestu, zahlédl jsem šlépěje, a hned potom čepici esenbáka mezi stromy. Já je chtěl odzbrojit, ale kamarád mně řekl, že mě to nesmí ani napadnout. Dodnes mi to jde hlavou, proč to udělal, on nebyl zbabělec. Na hádání ale nebyl čas, tak co jsem měl dělat. Tehdy jsme převáděli dceru s již starší maminkou a dva kluky, kteří utekli z vězení. Když bylo po všem střelení, čekala celá skupina za námi. Nechali jsme s nimi nějakého Brychtu, aby je hlídal, nebo aby s nimi utekl do bezpečí. Ale neuhlídal všechny, jeden ten vězeň se vylekal, utekl do Čech a tam nás vyzradil. Jak za ním utíkat, když víte, že vám hrozí smrt. Řekl

ostatním: „Dobře, je to ošklivý, ale všechny ty kufry, co vám neseme, tady musíme nechat. Teď se musíme dostat rychle k hranicím.“ Ten druhý vězeň se jmenoval Čáp, ještě dnes žije někde v Austrálii. Při přestřelce se tak lekl, že mu zmrzly nohy. Dva jsme ho museli táhnout za sebou. Když jsme došli na hranice, říkám mu: „Už jsi v Německu.“ Kluk se najednou vzpamatoval a mohl chodit. Táhli jsme ho možná 1,5 kilometru, to je dost daleko, víte. To jsem šel naposledy a odnesla to celá rodina.

Kdy se vám zdál život nejméně beznadějný?

Já jsem optimista, co bych plakal, už je to všechno dávno. Ale nejhůř mi bylo, když mi při převádění v roce 1950 zastřelili bratra Bohumila. To bylo ošklivé. Esenbáci říkají, že křičeli stůj. Ale to není pravda, napřed stříleli. Nejhorší bylo, že já jsem chtěl střílet taky, ale vyšlo mi tenkrát jen pět ran, pak se to zase zaseklo. Měl jsem granát, chtěl jsem ho hodit, ale bál jsem se, že trefím bratra. Cítil jsem, že byl zasažený. Byl ode mě na pár kroků. Na německé straně jsem na něj čekal a doufal, že přijde. Slyšel jsem ho blížít se. Pořád jsem koukal do tmy a vyhlížel ho, to bylo

hrozný. Šel jsem tu stejnou trasu hned po 14 dnech znovu. Kamarádi mi pak řekli i jméno toho esenbáka, který ho zastřelil. Napsal jsem si to, ale zapomněl. Pořád se hledá bratrův hrob. Česká televize o tom natočila i dokument. Takhle zastřelení se házeli do jámy. Pohraničníci na to měli svoje lidi, aby se to neprozradilo. To už se nenajde.

A co americká kapitola vašeho života?

Do Ameriky jsem šel v roce 1953 s kamarádem Bedřichem Böhmem a s Tondou Vítkem, se kterým jsme utekli z vězení. Tenkrát vydali zvláštní povolení pro 500 českých lidí k vycestování a nám se do toho povedlo spadnout. V Novém světě nám pomáhali ti, které jsme převáděli. Napřed jsem šel do státu Connecticut, tady zrovna žil jeden, kterému jsem

Vízum, které panu Hasilovi umožnilo cestu do USA

přes hranice pomohl. Končila zrovna válka s Korejí a nebyla vůbec práce. Dělal jsem řezníka, ačkoliv jsem o tom nic nevěděl. To maso bylo studené, samý led, mě začaly bolet ruce, tak jsem říkal, že to dělat nebudu. Zatím mi nabídl můj bratr Antonín, který emigroval do Kanady, ať se za ním jedu podívat. Jel jsem tam na 14 dní. Tak jsem se naučil *drajvovat káru*⁴, to jsem do té doby nedovedl. V Torontu jsme vyzvedli manželku mého zastřeleného bratra, která taky emigrovala. To bylo setkání. Jel jsem přes Niagarské vodopády a celou Kanadu bez řidičského průkazu. Zajel jsem jednou na takový most, který spravovali. Poručili mi vycouvat, ale to jsem ještě neuměl. Museli mi pomoci, věděl jsem jenom, jak jezdit dopředu.

Z Kanady jsem jel do Chicaga, tady jsem už měl známé, dokonce jednoho, co byl se mnou v lágru. Ten mi pak vyprávěl, co se dělo po mém útěku. *Oh my gosh*, ten můj život. Hlídače prý pak vyhodili, ale jestli ho zavřeli, to nevím. Začal jsem dělat *carpentřinu*⁵, se dřevem jsem to uměl. Pak jsem šel do General Motors, chtěli modeláře, *boss*⁶ mě přijmul na tříměsíční zkoušku, zůstal jsem ale 30 let. Podle výkresu jsem vytvářel formy na odlitky. To byla nejlepší práce.

Kamarád Běda Böhm, který se mnou taky převáděl, si koupil dům v Berwynu, já jsem k němu chodil na návštěvy, mluvili jsme česky a přes plot jsem se seznámil s mojí budoucí ženou Eliškou, která se narodila u Brna, ale od 40. let pak bydlela už jen v Berwynu. Znal jsem nejprve jejího prvního manžela a děti, pak až jsem poznal ji. Jsme spolu 40 let, Eliška o mně říká, že jsem mladík, protože oslavila už 96. narozeniny, je o 5 let starší než já. Vychovávali jsme spolu čtyři Eliščiny dcery, všechny v českém jazyce. Vnoučata česky rozumí, ale nemluví.

V jakém rozpoložení jste sem přijel?

Já jsem byl spokojený. Věděl jsem, že domů nemůžu, že komunismus je na dlouhé lokte. Rodina ale pykala. Bylo nás 8 sourozenců. Jeden bratr zastřelený, jeden v Kanadě a jeden zavřený v Čechách. Tři z mých čtyř sester si odseděly 11 let. Nejprve na Slovensku, pak v ženské věznici s manželkou Milana Havlína⁷. Měli jsme tam hromadu známých. Maminka byla ve vazbě do doby, než byl soud. Ale u soudu viděli, že je hodně stará, vypadalo by to i pro ně špatně, tak ji dál nevěznili.

⁴ Řídit auto.

⁵ Tesář, truhlář.

⁶ Anglicky „šéf“.

⁷ Kanadský zahradní architekt českého původu.

Sebrali jí dům, měla štěstí, že ji nechali vůbec jít zpátky do vesnice. Většinou totiž všechny lidi vystěhovali úplně. Ty procesy byly všechny kvůli mně. Ten kluk, který u posledního převodu utekl zpátky, mě prozradil.

Když jsem došel do Ameriky, stranil jsem se všech hospod, bylo tady tolik donašečů a komunistů, já jsem se nechtěl nikde ukazovat. Věděl jsem, co dovedou. Jednou jsem někde řekl, že pojedou na olympiádu do Německa, v roce 1972. Moje sestra mi napsala dopis: „Pepíku, ať tě ani nenapadne sem jet. Prý tu na tebe čekají a zbaví se tě na cestě vlakem.“ Od koho se to dozvěděla, nevím. Já jsem se přitom zmiňoval jen z legrace.

Medaile za hrdinství od prezidenta Václava Havla

Kolem roku 1965 mě lidé částečně přestali vnímat jako vraha. V Československu pouštěli ven vězně, kteří měli dvacet let jako moje sestry. Ty byly ohromné, nikdy mi vězení nezazlivaly, nedaly na mě dopustit. Věděly, že co se říká, není pravda.

V roce 2001 vám byla prezidentem Václavem Havlem udělena medaile za hrdinství. Vyvolalo to u vás pocity zadostiučinění?

Já nic takového nečekal. Sám bych o žádné vyznamenání neprosil. Volala mi režisérka Kristýna Vlachová, jestli by mi vadilo, kdyby zažádala za mě. Tak jsem

říkal, že klidně. Ona vše zařídila a vyšlo to. Předání diplomu bylo krásné. Já už jsem byl nemocný, jet jsem si pro něj nemohl, ale poslal jsem tam synovce. Syna mého bratra Antonína.

Sledujete vývoj politické situace v Čechách a jiné zprávy z domova?

Zprávy z Čech sleduju. V českém kostele se dozvídáme nejvíc, chodíme tam na české mše a ve středu tam trávíme skoro celý den. Eliška komunitě vždycky peče výbornou bábovku. Mám tu známé, kteří si telefonují s domovem, tak ti mi vždycky říkají novinky.

Mapa Šumavy, kterou Josef Hasil používal k převádění uprchlíků

Jak jsem měl Havla rád, říkám ale, že udělal jednu chybu. Komunisti jsou v Čechách znovu, těm se měl sebrat majetek. Havel měl v roce 1989 jedinečnou šanci komunismus zakázat. Teď se to vrací tam, kde to bylo. Já doufám, že komunismus jednou vymře. Nedávno mě tu navštívil můj přítel, ministr kultury Daniel Herman, hodně jsme o tom mluvili.

Kdy jste se vydal znovu do Čech?

V Čechách jsem byl po emigraci dvakrát. Poprvé v roce 1991 s manželkou Eliškou, potom v roce 1993 s kamarádem. Přijžděli jsme domů od Prachatic, díval jsem se přes lesy na tu moji vesničku a bylo to tak krásný. Ani mluvit jsem nemohl. Měl jsem tam ještě sestry – Anežku a Lojzinu.

Ale lidé? Já nevím, co s nimi bylo. Připadalo mi, jako by se mě báli. Cize se

ke mně chovali. Ten komunismus je trochu *brejvnošoval*⁸. Včetně mého syna. Řekli mu, že jeho táta nestojí za nic, že byli kvůli němu zavřeni, tak se nechtěl znát. Teprve teď po té knížce, co o mně byla napsaná⁹, se ke mně přiznává a volá. Změnil

⁸ Z anglického *brainwashing*: „Vymyl jim mozek.“

⁹ Kalčík, R., Žák, J. D.: *Král Šumavy*. Praha: Labyrint 2013.

se. A vůbec více lidem pomohla ta knížka otevřít oči. Bolelo mě to, *sure*¹⁰, ale byl jsem rád, že jsem viděl domov.

Lidi doma neví, že ten komunismus byl tak zlý. Vezměte si, že komunisti nakazovali vystěhovat se z baráku. Když jste se nechtěli vzdát, znárodnili vám to. A když jste odporovali ještě víc, vystěhovali vás z vesnice a nesměli jste se tam vrátit. Synovi jsem posílal šatstvo a peníze z Ameriky, jednou jsem poslal koženou bundu. Měla takové americké štrápce a na úřadě se radili, jestli mu to mají dát. Nesměl to nosit. Vzpomínám na Československo, můj domov, a opravdu lidi lituju. Oni to neví, že komunismus je tak zakořeněný, to víme jen my, kteří jsme odešli. Kdo se v tom narodil, tak to nepozná. Ti lidé, kteří se mnou byli zavřeni, neudělali nikdy nic. Sloužili republice, ale komunistům se nehodili a za to je hned ze msty zavřeli. Jak je možný, že vězně tak týrali. Mlátili a kopali. Byl jsem zavřený a utekl s Tondou Vyletou. Ten kluk udělal to samý co já, ale toho odvezli z Pankráce, zavázali mu oči, vzali ho do Prahy, 14 dní nemohl jíst, jak ho mučili. Nadávky spolknete, ale to trýznění. Pouta nám při převozu nasazovali tak těsně, že nám nešla krev do rukou. Nic jsem neudělal, nic. Pamatuji na věznění na Hradčanech, metrové stěny věznic, zima, loretánský zvonky jsem slyšel, tam to bylo ošklivé. Ale *that's ok*, to je všechno pryč, nic nezměníme, všechno musí přejít. Já jenom myslím na to, jak je možné, že v Čechách byli lidi tak špatný? Naši lidi. To je jediné, na co myslím. Neměl jsem nikdy potíže s americkým občanstvím. Když se změnil režim, lidé tady v Americe si žádali zpátky o české občanství, aby měli dvojí. To já neudělám. Komunismus není dobrý, diktatura nestojí za nic, lidi musejí být svobodní.

Věnováno památce Elišky Hasilové, která odešla na věčnost měsíc po uskutečnění rozhovoru a nedočkala se jeho písemného zpracování.

☛ rozhovor byl veden v češtině

¹⁰ Anglicky „jistě“.

Eva Haňková-Neugebauerová

(rozená Neugebauerová)

- narozena 20. května 1925 v Praze, Československo
- žije v Kalamazoo, stát Michigan, USA

Fotografie, která dala vzniknout poštovní známce, Žďár nad Sázavou 1928

Narodila jsem se v Praze, ale dlouho jsem tam nezůstala. Když mně byly dva roky, usadila se naše rodina ve Žďáře nad Sázavou (tehdy ve Žďáře na Moravě), v nevelkém městě na Českomoravské vrchovině. Moji rodiče tam založili parní pilu, která během třicátých let prosperovala. Naše rodina byla činná v Sokole a v jiných organizacích. Byli jsme tři sourozenci, já nejstarší z nich. Asi tak po roce našeho pobytu ve Žďáře jsem s maminkou – obě vystrojené v kyjovských krojích – šla do města vítat prezidenta Masaryka, který navštívil Žďár během své cesty po Moravě. Při této radostné návštěvě se mně dostalo té pocty, že mne pan prezident vzal do náručí a zvedl,

Pohlednice, kterou zaslala Eva doporučeně mamince z Pardubic do Žďaru v den vydání poštovní známky, 1938

místech. V časopisech, v knihách, na pohlednicích a jedna banka ji měla dokonce ve svých vkladních knížkách. V roce 1938 se objevila na poštovních známkách, a tím pádem se moje jméno dostalo do povědomí veřejnosti. Už jsem nebyla „jen ta holčička“ a to mně v mých třinácti letech přineslo určité starosti a stres. Byly to tenkrát neobvyklé známky. Prodávaly se za poněkud vyšší cenu, než poštovné vyžadovalo, a extra vytěžená částka putovala do zvláštního fondu, který měl financovat programy ve prospěch dětí. Obrázek i heslo pod ním „Měj úctu k duši dítěte“ vyjadřovaly sentiment, se kterým byl celý tento plán započat. Údajně to byl návrh Karla Čapka. A jeho myšlenka se ujala.

S počátkem německé okupace, která nastala zanedlouho, zmizely známky z oběhu a s nimi jsme přestali vídat lidmi oblíbený obrázek i na spoustě jiných míst. Objevil se však v Londýně na propagačním plakátě jedné československé peruté RAF (Royal Air Force), která se zúčastnila bitvy o Anglii. Nevím, kdo se o to zasloužil, já jsem o tom nic nevěděla. Žila jsem v okupované vlasti a studovala na gymnáziu v Pardubicích. O plakátu jsem se dozvěděla, až když byla veškerá pozůstalost po našem zahraničním odboji dopravena do Československa. Pokud si dobře pamatuji, bylo to v roce 1990.

V době „vítězného února“ jsem bydlela v Praze, bylo mně 23 let, měla jsem za sebou státní zkoušky v jazycích, doufala v úspěšnou kariéru a jako nadšená

abych byla vidět před shromážděným publikem. Snímek pořízený v tomto momentě provází můj život a zdá se, že mne navždy připoutal k mé rodné republice, třebaže jsem z ní v roce 1950 s těžkým srdcem odešla.

Fotografie se musela líbit mnoha lidem, neboť ji brzy bylo vidět velmi často a na ledasjakých

sokolka jsem se podílela na přípravách XI. všesokolského sletu. S Ing. Ladislavem Haňkou jsme měli vážnou známost a pomýšleli na společnou budoucnost. Únorový puč však přinesl nové starosti. Moji rodiče, vědomi si své zranitelnosti jako podnikatelé, uvažovali o emigraci celé rodiny. To však nedopadlo, nakonec zůstali tam, kde byli, a neměli za totality život snadný. Ladislav a já jsme měli svatbu koncem března 1948, tedy asi za měsíc po puči, a od počátku našeho manželství jsme uvažovali o odchodu. Nebylo to však snadné, naše vlast nám byla milá a opustit ji se nám nechtělo, cítili jsme se k ní být připoutáni celým dosavadním životem a svým původem, ale budoucnost pro sebe jsme v ní neviděli.

Odešli jsme v roce 1950 přes Šumavu, což bylo v té době už nebezpečné. Přešli jsme kopečky a hranice pouze sami dva s kompasem a mapou v rukou a trvalo nám to asi tak devět hodin, než jsme prošli zakázaným a hlídaným pásmem, které bylo už hodně zarostlé přízemní vegetací. Na stanici bavorské pohraniční policie s námi sepsali protokol, nechali nás přespat v kanceláři na podlaží a druhý den nás vlakem poslali do norimberského uprchlického tábora. Prostředí nikoliv nejlepší, ale přece – byla střecha nad hlavou, celkem bezpečno a jídlo bylo skromné, ale slušné a postačující. Byla jsem požádána, abych učila angličtinu v táborové škole. Skutečně jsem s tím začala, ale netrvalo dlouho a přesídlili jsme do Frankfurtu nad Mohanem. Během necelého měsíce v tomto městě jsme našli oba práci u *International Refugee Organization* (IRO), agentury *Organizace spojených národů* (OSN), která byla pověřena sociální prací mezi uprchlíky a hlavně jim měla pomáhat někde se usadit znovu po tom, co svůj domov ztratili. Můj pracovní titul byl „secretary interpreter“, což znamená něco jako cizojazyčná korespondentka, a Láďa pracoval v telefonní centrále. Měli jsme pokoj v podnájmu nepříliš daleko od našeho pracoviště a chodili jsme do práce pěšky docela pěknou částí města, a tak jsme si brzy mohli připadat, že žijeme skoro jako Frankfurťané.

Pracovala jsem v kanceláři nikoliv přímo s lidmi, kteří se na IRO obraceli o pomoc. Měla jsem v rukou stohy jejich dokumentů a ty mně dávaly obraz o celé situaci. Miliony lidí odešly s holýma rukama z baltických států, z Polska, z Ukrajiny, Jugoslávie a Maďarska, protloukaly se zpustošenou Evropou, často se skrývaly před postupující armádou a nakonec našly skromný útulek v uprchlickém táboře v západním Německu, právní a politickou ochranu OSN a poměrnou bezpečnost pod záštitou spojeneckých armád. Od roku 1947 přicházeli také uprchlíci z Československa. Všichni doufali, že se někde ve světě opět uchytí a IRO jim v tom měla pomáhat.

Před vstupem na loď do USA, Německo, listopad 1951

Zajímali jsme se o emigraci za moře hned od počátku. Uvažovali jsme o Austrálii, Kanadě i Brazílii. Amerika se zdála být zavřená, ale přece jen se za našeho pobytu ve Frankfurtu nakrátko česká kvóta otevřela. Naštěstí jsme se o této možnosti včas dozvěděli a zažádali o vízum. Bylo potřeba sehnat sponzora, ale ten se našel s pomocí krajské obce v Cedar Rapids, v malém americkém městě ve státě Iowa, a s pomocí profesora, u kterého Láďa studoval v Dánsku v roce 1946. Dostali jsme imigrační vízum a odjeli do Ameriky lodí v listopadu 1951.

Lod' *General Hersey* patřila americkému námořnictvu, dopravovala vojáky do Evropy a zpět do Ameriky přivážela nové imigranty z řad uprchlíků. Za přepravu jsme nic neplatili, ale na lodi jsme museli pracovat. Na počátku cesty bylo v kanceláři hodně starostí s naloděním oněch asi tak 1 200 pasažérů a s identifikací jejich dokumentů. Vše se zase opakovalo ke konci cesty, kdy jsme připravovali a organizovali vylodění všech pasažérů. Během plavby mnoho práce nebylo. Bylo však nutné loď udržovat v pořádku, jak jen to při tolika lidech na nevelkém prostoru šlo. Láďa měl na starosti část dozoru nad uklízením. Já jsem často seděla v kiosku v podpalubí a prodávala cigarety, čokoládu, žvýkačky a jiné drobnosti. Bylo však dost času na to, abychom se zdržovali na palubě. Já jsem tam byla moc ráda i při nevlídném počasí, které nás provázelo po celých 13 dní cesty.

Konečně jsme jednoho mlhavého rána přistáli v New Yorku a odtamtud jsme dojeli autobusem do Cedar Rapids. Začalo to tam pro nás dobře. Láďa, který byl zemědělský inženýr, začal pracovat ve velkém dobytkařském podniku na kraji města a já jsem našla příjemné zaměstnání v bance. Naš sponzor nám našel vhodný byt

a pomohl nám jej zařídit tím nejnütnější. Já jsem se pak s radostí pustila do dalšího vybavování, neb jsme se moc rádi usadili ve vlastním po pobytech v uprchlických táborech, nepohodlí na lodi a skromném podnájmu ve Frankfurtu. Ve městě bylo hodně různých českých spolků jako Sokol a ochotnické divadlo, vycházely týdenní české noviny, každý večer a v neděli dopoledne byla česká hodina v místní rozhlasové stanici. My jsme se rádi zapojili do krajanského života a našli dostatek dobrých přátel. Já jsem chodila do Sokola a oba jsme byli činní v ochotnickém divadle. Já ráda čtu, a tak jsem využívala dobře vybavené české knihovny. Bylo to obdivuhodné, jak se naši lidé zařídili a vybudovali si svůj nový domov na americké préríi, a jak pečlivě všechno udržovali. Město bylo mladé, bylo však čisté a spořádané a naši krajané v něm byli spokojeni.

Na dovolené s dětmi Janou a Láďou, Wisconsin 1959

V Cedar Rapids jsme však nezůstali. Láďa zjistil, že jeho možnost postupu a kariéry, kterou by byl rád viděl, je omezená, pokud nebude mít americký diplom. Odsunuli jsme se tedy v rámci stejného státu do univerzitního města Ames, kde měl manžel příležitost k práci, ale také ke studiu a získání diplomu. V té době jsme už měli malého Láďu. V Ames Češi nebyli, my jsme si však občas udělali výlet do Cedar Rapids a navštívili přátele, případně se podívali na českou divadelní hru. V Ames jsme pak bydleli necelých pět let. Láďa tam dosáhl dalšího diplomu ve svém zemědělském oboru, ale pak předsedal na mikrobiologii a získal v ní Ph.D. To už byla cesta k opravdu profesionální práci. Ještě před promocí mu bylo nabídnuto

místo u farmaceutické firmy Upjohn ve státě Michigan, ve městě Kalamazoo. V té době už jsme také měli malou Janičku, která se narodila v Ames.

V Kalamazoo jsme se tedy usadili v roce 1958, pořídili si dům na předměstí a bydlíme v něm doposud. Život nebyl nikdy bez problémů a situaci v Čechách jsme sledovali s obavami. Nicméně v Kalamazoo jsme zažili i ledacos dobrého, našli přátele a Láďa měl příležitost k rybářskému a loveckému sportu, což bylo pro něho důležité. Když děti povyrostly, doplnila jsem si své vzdělání o americké diplomy na Western Michigan University a léta potom učila na kalamazských středních školách a krátce i na vysoké škole. Byla jsem s touto kariérou spokojena a doufám, že jsem svým studentům dala mnohé, čemu by beze mne nebyli vystaveni.

Láďa byl se svou kariérou u firmy Upjohn spokojen a dařilo se mu nejen v Kalamazoo, ale i na mezinárodním poli. Organizoval několik symposií v městech jako Vídeň nebo Basilej. Na některých z těch akcí jsem byla s ním – ve Florencii, v Londýně a v roce 1981 i v Hradci Králové. Za totality posílal svým kolegům do ČSSR časopisy, které si oni sami nemohli z ciziny objednat. V šedesátých letech se mu podařilo spoluobjevit lék, který pomáhá prodloužit život pacientům s krevní chorobou MDS (Myelodisplastic syndrome). Lék nebyl použit okamžitě, manželovi se tedy hned nedostalo uznání. Asi tak posledních deset let je lék již plně docenován, prodává se pod jménem *Vidaza*. Pro manžela to znamená radost z výsledků práce i teď, když už je v penzi.

Člověk se má starat o město, ve kterém bydlí, a my jsme tedy byli v Kalamazoo činní v chlapeckém i dívčím skautu, v YMCA, YWCA, *American Association of University Women*, *Ladies Library Association* a v Láďových sportovních klubech, například v *Trout Unlimited*, *Gun Clubu* a jiných. Pravidelně jsme četli exilový tisk a občas do něho přispívali. Udržovali jsme členství v exilových organizacích.

V Kalamazoo je československého živlu málo, ale přece jsme se tu našli a scházeli se; všichni jsme dobří přátelé, ale žádné vlastenecké spolky jsme tu nezakládali. Ve městě je hodně Lotyšů, ti mají své organizace a já jsem s nimi nějaký čas spolupracovala, zvláště v „Týdnu porobených národů“, kdy jsme se snažili, aby svět nezapomněl na naše národy, které ztratily svobodu sovětskou okupací na konci druhé světové války. V tom týdnu se pořádaly průvody městem a někteří z nás měli projevy v televizi a před městskou radou. Navštívili jsme guvernéra státu, od kterého jsme si vyžádali prohlášení o tom, že naše národy mají právo na sebeurčení. Nebylo toho mnoho, co se dalo pro naši a jejich vlast udělat, ale snažili jsme se, aby svět nezapomněl. Československou společnost jsme našli v Chicagu, kam jsme

rádi zajeli na krajanské plesy, pikniky a jiné společenské události. Děti jsme brávali s sebou, takže se také seznámily a časem se zúčastnily plesů a jiných krajanských sešlostí. Přátelé z Chicaga nás pak rádi občas navštívili v Kalamazoo a my jsme je vzali do našich oblíbených míst, kde se dalo rybařit, sbírat houby, zásobit se ovocem na farmách a procházet se lesem. Nakonec se pak podávalo občerstvení u nás v jídelně, a jelikož se u nás vařilo česky a s radostí, byla většinou dobrá nálada. Někteří tvrdili, že je u nás pravá česká atmosféra.

Obě naše děti získaly univerzitní vzdělání. Syn Láďa je akademický umělec, jeho specialitou jsou rytiny. Stvořil už neobvyklé množství uměleckých děl. V Čechách trávil hodně času během svých studií a přivezl si odtamtud Janu, se kterou se oženil v Praze. Nyní bydlí v Kalamazoo, vystavují oba v Americe i jinde ve světě, též v Čechách na mnoha místech. Dcera Jana léta pracovala u farmaceutické firmy ve Philadelphii a nyní učí chemii a biologii na střední škole. Obě děti se naučily dobře mluvit a číst česky, problémy nemají ani s psaním. Do české školy však nechodily, protože v žádném z měst, kde jsme v USA pobývali, se nenacházela. Učili jsme je sami. S vnoučaty už je to horší, neboť jejich otec Kevin česky nemluví a pochází z rodiny, která je v Americe už od 17. století. Oba naši vnuci však byli v Čechách na návštěvě, poznali širší rodinu a dobře vědí, odkud jejich prarodiče přišli. Jeden z nich má právě nyní plány trávit letní prázdniny na severní Moravě a pracovat tam.

Po sametové revoluci jsme jezdili do Čech skoro každé léto, znovu se stýkali s příbuznými a přáteli, které jsme léta neviděli, a poznali jsme tu nejmladší generaci rodiny. Oba jsme se také zúčastnili sjezdů, které zorganizovali naši spolužáci ze středních škol i sjezdů organizace SVU (*Svaz pro vědy a umění*). V roce 2007 měl syn Láďa výstavu v Národním muzeu v Praze a na tuhle událost se nás vypravilo víc. Doprovázely jsme Láďu s mojí dcerou a jeho manželkou a do muzea se na vernisáž dostavila celá rodina mého bratra ze Žďáru, včetně vnoučat a jejich snoubenců. Naše dcera Jana byla v Čechách také několikrát, sama i s rodinou. Táhlo ji to tam zvláště v době, kdy její prarodiče ještě žili.

V roce 2000 vyšla druhá edice známky „Měj úctu k duši dítěte“. Měla být poctou Bohumilu Heinzovi, který se zasloužil o první provedení v roce 1938. Vypadá však skoro stejně jako ta původní, ač v jiných barvách. Představitelé města Žďáru nad Sázavou mne požádali, abych své 75. narozeniny oslavila právě tam spolu s prvními narozeninami nové známky. Tak jsem se vypravila. Oslava na radnici byla neuvěřitelná. Přítomni byli členové parlamentu, jeden ministr, paní poštmistřová Moravy, celá řada reportérů a nadšených filatelistů, kteří si vyžádali můj podpis do svých sbírek.

Poslanec Karel Černý napsal a vydal knížku *Kdo je děvčátko z poštovní známky?* a te se prodalo velké množství. Lidé nezapomněli a ta jedna šťastná chvíle z první republiky zachycená na této fotografii stále něco znamenala.

S Václavem Havlem na Pražském hradě, 1990

Sázavou a brzy bude další produkce v Praze. Je to pro mne všechno pocta. Udělala jsem tak málo pro ten nezapomenutelný moment na žďárském náměstí v roce 1928. Obrázek, který jej zachytil, získal vlastní život a ten život pokračuje. Žil i za dob útlaku, ač byl schován v různých krabicích na půdách. Za pražského jara v roce 1968 jsem dostala od přátel z Čech pozdravy na pohlednicích s touto čtyřicet let starou fotografií, kterou pravděpodobně pořídil Jano Šrámek z ČTK. Na chvíli se z těchto úkrytů vynořila a zase do nich zmizela na další dvě desítky let.

Symbolické dítě ze známky „Měj úctu k duši dítěte“ žije tedy nyní i mimo republiku. Tohle můžeme vnímat jako symbol toho, čím národ prošel ve 20. století i během své historie. Lidé byli vypuzeni z domova pro své myšlenky a ideály. Naše republika byla v roce 1918 stvořena s očekáváním, že tuhle bolest už lidé nezažijí. Stála na ušlechtilých ideálech a „Měj úctu k duši dítěte“ s celým programem, kvůli kterému byla známka vydána, byl jeden z nich. Na tohle můžeme být hrdí, ale tvrdě nám bylo dáno najevo, že to bude ještě dlouho trvat, než bude možné na tyto ideály spoléhat. S manželem se snažíme úctu k duši dítěte předávat dál. Založili jsme

Nadaci Evy Haňkové a podporujeme od roku 1999 stipendiem a pamětní stříbrnou půldolarovou mincí všestranně nejlepší absolventy žďárského gymnázia.

Jaké mám vzkazy pro naše lidi doma? Nic než vyznání lásky k republice a lidem v ní. Jsem na republiku hrdá a jsem jí vděčná za všechno, co mi za mého mládí dala.

A jaký mám vztah k Americe? Přirostla nám k srdci také a jsme jí vděční za to, že nám dala příležitost znovu začít po odchodu z vlasti. Bylo pro nás oba možné pořídit si kariéru, která nám vyhovovala a dovolila nám doufat, že jsme něco udělali pro lepší svět. Naše děti měly možnosti, které by za totalitního režimu v ČSSR asi nedostaly. Máme ale domov na obou stranách. V devadesátých letech jsme strávili tolik času v Čechách, že musíme mít tenhle dojem. Když jsme byli naposled v New Yorku při příležitosti toho posledního natáčeného dokumentu a v podvečer jeli na letiště, moc se mi líbil New York v záři zapadajícího slunce. Jeli jsme podél hřbitova svatého Michala, kde jsou pohřbeni moji příbuzní Jaroslav, mladší bratr mojí babičky, a jeho žena Karla. Usadili se v Americe za rakouské monarchie, vrátili se do Čech za první republiky a opět odešli těsně před německou okupací. Prožili také ledacos, nové začátky a životní změny, cítili se doma v rodné zemi i v Americe. Vychovali tři děti, které mluvily dobře česky i anglicky. Jsou tu jejich hroby, někdo z rodiny tu byl přede mnou, já tedy mám v Americe také nějaké kořeny. Do New Yorku ovšem mám dosti daleko, Chicago je mi blíží a moc se mi tam líbí mezi českým živlem, o kterém se dá nyní říci, že má nohy v Americe i v Čechách. Železná opona už mezi námi není a doufám, že nikdy nebude.

• příběh byl vyprávěn v češtině

Dagmar Košťálová

(rozená Hlavatá)

- narozena 9. června 1925 v Sušici, Československo
- žije v Berwynu, stát Illinois, USA

Dagmar Košťálová ve svém domě v americkém Berwynu, rok 2015

Narodila jsem se v Sušici. Kousek od našeho města vedla sudetská hranice, všechno kolem nás bylo německé. Když kamarád mého otce založil v Hartmanicích, malé vesnici, která už ale do Sudet patřila, malou českou školu, začali mě rodiče posílat tam. To mi bylo asi dvanáct let. Bylo to pěkný, učitelka na ruční práce byla taky rodačka ze Sušice, a tak jsme spolu na víkendy chodily pěšky domů 15 kilometrů. Bylo to z kopce dolů a vždycky jsme se spolu dívaly na pole – červený máky, různé klasy, vypadalo to trochu jako koberec. Skamarádila jsem se tam s dcerou ředitele, svařovaly jsme spolu mlíko a dělaly ohníčky, bavilo mě to tam. V tomto věku jsem také začala kouřit. Kouřili všichni kolem mě, nikomu nevadilo, že mi bylo teprve dvanáct.

Naučila jsem se dobře německy a ještě dneska můžu držet německou konverzaci. Pak jsem se vrátila domů, dodělala měšťanskou školu a bohužel přišla německá okupace. Mým přáním bylo stát se doktorkou, ale nemohla jsem jít studovat, ročník 1925 tehdy nejprve musel na nucenou práci do Německa. To otec nechtěl, a tak jsem se začala učit cukrářkou. Poslali mě do řemeslnické školy v Písku, kde jsem měla

sestřenici. To je větší město, jiná kultura, viděla jsem i operu a začala jsem trochu objevovat svět. Cukrařinu jsem nejprve nesnášela, na oboru byli samí mužský, ale rodiče vždycky říkali, že je dobrý umět pracovat hlavou i rukama. A ruce jsou opravdu to, co mě vždycky uživilo. Od téhle chvíle už jsem měla jen sladkej život!

Doma v Sušici v kunovickém kroji, rok 1941

Když nás 5. května 1945 osvobodili Američani, to byla v Sušici velká sláva. Americký vojáci rozhazovali dokola *candy*¹ a různý cukrátka a my jsme byli celý šťastný. To štěstí chvíli trvalo. V roce 1946 mi můj otec říkal, že bych se měla vyučit, když už jsem začala řemeslo. Našel, že v Baslu² ve Švýcarech je odborná škola pro cukráře a taky obor děláni čokoládových bonbonů. Tak jsem šla do Švýcar. Nikdy nezapomenu na den, kdy mi tatínek napsal, abych si dávala peníze na zadní kolečka, protože když mi dojdou, doma mi už nikdo nepomůže. Zakázal mi vrátit se domů, tušil, že budou špatný časy. To jsem tenkrát nemohla celou noc spát. Ale poslechla jsem, nakonec jsem tam žila pět roků a seznámila se s lidma, který mně pomohli dostat povolení k práci. A pak přišel Únor 1948. Bohužel. Rodiče jsem pak spatřila až za mnoho let.

Z Basileje jsem se rozhodla přestěhovat do Neuchâtel, to je na Ženevském jezeře, nedaleko Ženevy. Když už jsem seděla ve vlaku se všemi věcmi zabalenými, uvědomila jsem si, že neumím říct francouzsky ani *ano* a *ne*. Ale našla jsem si tam práci, dělala jsem cukrářku na jednom místě, kde byla kavárna a cukrárna dohromady,

1 Anglicky „sladkosti“.

2 Basilej.

to se dřív ještě tak nevidávalo jako dnes. Zase jsem se něco naučila, ale dnes už plynne francouzsky nemluví, protože v tomto jazyce už s nikým nekomunikuji. Ale angličtinu jsem si tu osvojila dobře, což se mi později mnohokrát hodilo. Pak jsem se dozvěděla o IRO³ – ti pomáhali emigrantům odstěhovat se do různých zemí jako je Kanada, Spojené státy, Jižní Amerika a tak dále. Austrálie měla nejlepší podmínky, a tak jsme se s mojí českou kamarádkou rozhodly, že pojedeme do Austrálie. Psal se rok 1949.

Nevěděli jsme, do čeho jdeme. 38 dní jsme byli na lodi, nesměli jsme ven, ani když čepovali pohonný látky a vodu, prostě nic. Jelo nás asi 18 Čechů. Pluli jsme přes Středozemní moře, Suezský kanál, až jsme přijeli do Melbourne. Loď měla lékaře, který vyštudoval v Praze, ale byl z Podkarpatský Rusi – dělala jsem mu tam na té lodi sekretářku. On mě protežoval, vzal mě i na můstek a všelijaký oslavy jsme měli. Lidem bylo špatně, loď se hrozně moc hejbal. Než jsem jela, tak jsem si vzala léky na *upset stomach*⁴. Dneska už mají lodi lepší ekvilibrium, ale tenkrát to byla podívaná. Dojeli jsme do Melbourne, kde zrovna byla v přístavu stávka, tak jsme tři dny nemohli z loď ven, tři dny jsme čekali. Člověk je mladý a nezkusenej a chce všechno zažít, ale ten moment, kdy jsem vystupovala v Melbourne, mám pořád živě před očima, nepatřila jsem v tu chvíli nikam.

Pak nás odvezli k hranici New South Wales⁵ – tam byl kemp pro nově příchozí. Pro mě to byla úžasně dobrá dovolená. Koupali jsme se, krmili nás, cvičit jsme mohli, a museli nám najít místo ve městě, abychom mohli pracovat, vydělávat peníze, a abychom si mohli platit byt. To trvalo asi měsíc. Pak jsem začala v *retirement home*,⁶ pro starý nemocný lidi, tam jsem zůstala, než jsem si našla práci v oboru. Měla jsem štěstí, mohla jsem pak pracovat na Colleen Street v hotelu Melbourne. To byl tehdy největší hotel v Austrálii. Majiteli, který se mnou vyjednával práci, patřilo celé horní poschodí. Jednou mě pozval do biografu, ale já jsem se bála angličtiny. Pamatuju si, že můj první plat byl 6 liber a 3 šilinky. Za to jsem mohla platit byt, mohla jsem si koupit jídlo a mohla jsem i semhle támhle koupit lahev vína. Už si nepamatuju, kolik se dalo koupit banánů za jeden šilink, ale několik to bylo. A když jsem hospodařila, tak mi zbylo na extravagance.

3 International Refugee Organization.

4 Anglicky „mořská nemoc“.

5 Spolkový stát na východě Austrálie.

6 Anglicky „domov důchodců“.

No a jak vypadala Austrálie v roce 1949? Češi měli svoje kluby a chodili jsme na různé akce. Bydlela jsem v bytě spolu se třemi mými přítelkyněmi. Každá jsme měla známé, a tak se u nás jednou týdně scházeli hosti, pořád jsme zvaly někoho na kafičko. Jednou zvonil pán a my jsme nevěděly, kdo to je. Takovej s brejličkami tam stál za dveřma, dvouřadový sako a ptal se po slečně Sokolové. To bylo na Štědrý den, měly jsme dokonce i vánoční stromek. A pán říkal: „Nechcete jít na koledy do kostela?“ Tak jsme v parku koupili svíčky a zpívaly se všelijaký koledy, taky *svatý Václave*. Ten pán nás pak doprovodil i z půlnoční, jmenoval se Miroslav Košťál. A já už jsem se toho pána nezbavila, vzali jsme se rok po tom. Svatební dort jsem si samozřejmě vyráběla sama. Košťály jsem vždycky ráda jedla, tak už mi to zůstalo.

Pak jsem pracovala v jednom cukrářství na hlavní ulici, bylo to fajn. Můj manžel pracoval pro General Motors Holden, ale pořád jsme uvažovali o tom, že bychom si koupili obchod. Nakonec jsme si otevřeli vlastní cukrárnu, pojmenovali jsme ji *Sugar and Spice*. Peníze na ni jsme si půjčili a já jsem manžela musela učit cukrařinu. Byly tam tři stolky, mohla se tam servírovat káva. Dělali jsme *scones*⁷ a *cup cakes*, paní k nám vždycky chodily na *coffee break* a *tea break*⁸. Žili jsme spokojeně, měli jsme byt nad obchodem. Stačili jsme finančně. K moři to bylo 20 minut, a tak jsme se tam chodili pořád koupat. A počasí bylo obrácený než v Čechách, ale mnohem příjemnější. Nikdy tam nebyla taková zima a nikdy nebylo hrozný horko. V roce 1952 se nám narodil syn Miroslav Tomáš, říkali jsme mu Mike Jr. Chlapec výbornej. Pak se v Austrálii objevily espresso mašiny a ty vyžadovaly evropský zákusky. My jsme to jediný uměli, můj manžel je rozvážel. Kremrole, dorty, věnečky, indiánky, *oh sure*⁹, to já všechno umím. Bylo to pro nás výhodný, co se zisku týče.

Do Československa jsem z Austrálie rodičům ale vždycky psala pod krycím jménem. Pamatovala jsem si, že když do Sušice přijeli Američani, vzal můj otec tři důstojníky na byt. Jeden z nich se jmenoval Floros a pocházel ze Seattlu. Tak jsem používala jeho jméno, nechtěla jsem, aby celá Sušice věděla, od koho přišel dopis.

Psal se rok 1959, když jsme se vydali do Ameriky. Chtěli jsme ji poznat. Slýchávali jsme o ní tolik úžasných zpráv. Navíc byla blíž do Čech, víte, tak nás rodičovský spoje táhly tam. Manžel tam měl nějaké známé, vydali jsme se za nimi. Šťastně jsme přijeli lodí, už nevím, jak dlouho to bylo. Stavěli jsme se na Novém Zélandě, na ostrově Fidži

7 Anglicky „vdolek“.

8 Anglicky „přestávka na kávu a čaj“.

9 Anglicky „no jasně“.

V den svatby, před St. Patrick Church, Melbourne, Austrálie, 18. ledna 1951

a na Havaji. Tam jsme měli jen 24hodinovou zastávku, tak jsme si objednali auto a museli jsme jezdit na druhý straně silnice. Stihli jsme toho hodně. Jedli jsme tam pořád ananas, jeho chuť je tam cítit ve vzduchu. Přijeli jsme do Vancouveru, objeli jsme město a měli jsme zařízenou byt v San Franciscu. Tam jsme zůstali několik týdnů a tam za námi také přijela teta manžela. To už jsme měli naplánováno, že pojedeme do New Yorku. Koupili jsme auto, stan a vařič a vydali jsme se na cestu přes celou Ameriku. Nejdřív do Sekvojského národního parku, a pak dolů do Kalifornie na hranici Mexika, podél jižní části Spojených států až do New Orleans. V zimě jsme dojeli do New Yorku po různých cestách, vedla tam taková dlouhá nekonečná dálnice. Dostali jsme práci přes přátele – já jako prodavačka a manžel v pekárně. Pak jsme se ale odstěhovali do Chicaga, což bylo moc příjemné. V New Yorku bych déle nežila ani po smrti, to je takovej konglomerát. To všechno jsme stihli v jednom roce.

Chtěli jsme mít ještě jednoho syna, aby byli kluci spolu. To se povedlo. Martin se narodil v březnu 1960. Do porodnice jsem šla ještě z pronajatého bytu a z porodnice jsem se vracela už do našeho nového koupeného domu. Manžel nás tam přestěhoval, když jsem rodila. Teď sedíme v tom stejném domě. Už tu bydlím 55 roků. Chicago se mi líbí, protože má jezero. Chodili jsme tam plavat i s miminkem v košíku. Voda mi připomíná Austrálii. I v místě nového bydliště jsme si založili svoji

cukrárnu, jmenovala se Berwyn Bakery and Cakes. Dělalí jsme taky český věci jako vánočky, mazance a koláčky. Manžel se musel naučit, jak péct chleba, protože to cukráři v Čechách nedělají. Kolem nás tehdy byly jen české obchody a na ulicích se mluvilo česky.

Nikdy jsem neztratila styk s českým lidem v Americe, ani s rodinou v Čechách. Poprvé jsme do Československa poslali staršího syna samotného, to mu bylo 12 roků. Nařizovali jsme mu, že nesmí říkat, že je Američan, abychom nepůsobili problémy. Celá rodina ho čekala v Praze na letišti. Velmi dobře mluvil a psal česky. Já jsem jela

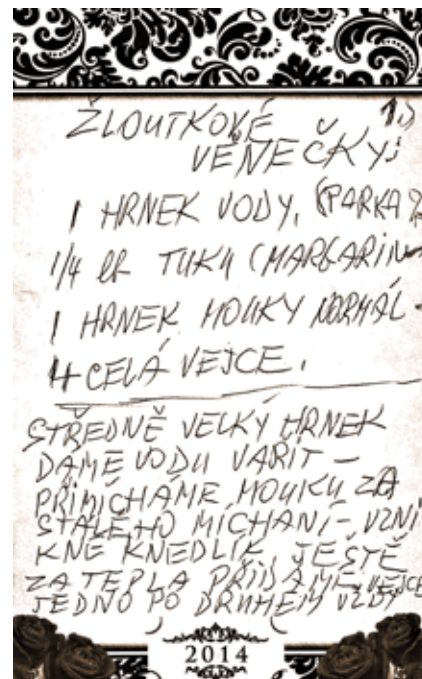

Průvod v rámci festivalu Houby Day, Cicero, 70. léta

domů poprvé po mnoha letech, myslím, že to bylo v roce 1966. Ještě jsem stihla vidět rodiče naživu. To jsem letěla s celou rodinou. Pracovali jsme tehdy tvrdě v cukrárně, a tak jsem si u manžela vymínila, že první dovolená bude do Sušice. Snažím se pořád podporovat české organizace v Chicagu, účastnit se dění. Jsem aktivní v *Ústředně moravských spolků* a v českém kostele. Ráda chodím v kroji, který mi udělala moje maminka. Je to kroj kuňovický, umím udělat ten tradiční šátek na hlavu. Poslouchám také československé rádio, které tu vysílá

vždy v neděli. Mám ráda hudbu. Moje oblíbené písně jsou *Klatovští dragouni*, *Žádněj neví, co jsou Domažlice*, *Ach synku, synku a Takú som si frajáračku zamiloval*. Velmi vítám, když sem přijdou mladí lidé z Čech, aby viděli, co Amerika je. Aby si uvědomili, že se dolary netrhají ze stromu, jak se o tom většinou mluví. Povídalo se to totiž o nás doma. Hodně to bolelo, bylo těžké vyrovnat se s tím, že se máte líp než ti, co vás vychovali. Ale byly to vždy plody tvrdé práce, za tím si stojím.

Češství nosím nějak v srdci, jsem absolutně hrdá na to, co jsem se naučila doma. Na to, co všechno Češi začali a nikde se tím nechlubí. Například Edison je znám po celém světě, ale kdo vynášel obloukovou lampu, že to byl Křižík, to se neví. Kdo

Recept na žloutkové věnečky, které pekla Dagmar Košťálová ve svých australských a amerických cukrárnách

udělal čočky do očí, zase Čech, celej svět to používá. Tady v Americe se málo učí zeměpis, děti nevědí, co je glóbus, vždyt se mě tolik lidí ptalo, po které dálnici jezdím z Chicaga do Československa. Občanství mám ale stále australské, líbilo se mi tam víc, žijí tam lidé, kteří se mají dobře, a pak lidé, kteří se mají ještě lépe, tak jednoduché to tady v Americe není. Bývala bych se hned vrátila do Austrálie, ale manžel se bál, aby se neříkalo, že se Košťál nezvládl postarat. Jediné, co mě mrzí, že tady nemůžu volit. Stále bych

se řídila tatínkovým *Sociální demokrat, kde moh, krad*. Taky jsem přesvědčená, že filozofie T. G. Masaryka je zrovna tak důležitá v dnešní době, jako byla tehdy. To byl učitel pro celý svět, ne jen pro náš národ. *Jez do polosyta, pij do polopita, budeš žít dlouhá léta*, tím se řídím a zatím to docela vychází, ne? 6. června 2015 mi bylo devadesát let a jsem ráda, že jsem se dožila svojí oslavy!

■ příběh byl vyprávěn v češtině

První generace amerických Čechů

PŘÍBĚH
REALITNÍHO
MAKLÉŘE

Richard Andrew Dolejs

- narozen 10. ledna 1929 v Chicagu, stát Illinois, USA
- žije v Riverside, stát Illinois, USA

Domluvit si schůzku s šestaosmdesátiletým Richardem Dolejsem není jednoduché. Než vás pracovnice realitní kanceláře, v jejímž čele pan Dolejs stojí, propojí telefonem až k jeho uchu, trvá to zpravidla několik hodin. Firma Dolejs Realty and Property Management je totiž jedna z neúspěšnějších svého druhu v oblasti západních předměstí Chicaga. Ale máte-li v ruce klíč v podobě českého původu, českého jména a zaangażovanosti v českých aktivitách, žádost o audienci je většinou ihned vyslyšena. Večer se vám pak často stane, že Richarda potkáte na kulturní akci, kterou pořádají československé spolky v Chicagu. Jak ovlivnil český původ muže, který brával na rande hollywoodskou hvězdu Kim Novak, který měl jedenáctkrát zlomený nos a který se může chlubit vlastnictvím pozemku s jezerem jménem Lake Dolejs, se dozvíte v následujícím rozhovoru.

Dnes o sobě říkáte, že jste bohatý muž, ale nebylo to tak vždycky. Jak se začínalo žít vaší rodině v tzv. Novém světě?

Matka přišla z malé vesničky Únice u Písku, aby v Americe začala lepší život. Bylo jí 16 let a nevlastnila vůbec nic. Usadila se v Omaze, ve státě Nebraska. Vzala si pana Vyskočila, spolu se přestěhovali v roce 1918 do Montany a tam se v chatrči narodili mí dva bratři. Pak se matka rozvedla a přestěhovala se do Chicaga. Pořádila si *candy store*, tak se říkalo obchodu, kde se prodávaly sladkosti, limonády, noviny a další drobnosti. Tatínek se v Americe narodil, ale byl také českého původu, od Strakonice. K mamince do obchodu si chodil pro cigarety. Asi to byl dobrý zákazník, protože si ho vzala. A já jsem se narodil velmi brzo potom. Doma jsme mluvili jenom česky. Tenkrát existovala stanice, která hrála nepřetržitě českou hudbu, maminka měla rádio zapnuté denodenně. Pár písniček bych si ještě vybavil.

Ale pak se vás v roce 1935 dotkla hospodářská krize.

Ano, banka nám vzala dům, protože jsme neměli na nájemné. Museli jsme se vystěhovat do státu Wisconsin na farmu. Od té doby vím, co má na starosti kovboj. Naučil jsem se dobývat brambory, dojit krávy a staral jsem se o prasata. V roce 1938

se situace zlepšila a my jsme se vrátili do Chicaga. Nastěhovali jsme se do domu bez oken a postupně jsme ho s tatínkem a bratry začali spravovat. Dokončili jsme opravy těsně před válkou, pak se nám povedlo horní místnosti pronajmout, a tak jsme se pomalu stali ekonomicky nezávislí. Za druhé světové války posílala matka rodině do Československa balíčky s kávou, fazolemi, cukrovinkami, botami, rýží a oblečením. Na poštu jsme odnesli celkem 650 balíčků. Na všechny jsem perem musel napsat adresu. Tak se mi místo, odkud matka pochází, navždy vrylo do paměti. Žili jsme v Severním Lawndale, v židovské čtvrti. Na to nevzpomínám úplně rád. Jako malý kluk mi židi jedenáctkrát ve rvačce zlomili nos, protože jsem byl katolík. Ve stejné čtvrti jsem absolvoval základní školu. Pak jsem šel na Farragut High School. Tato střední škola se nacházela v Jižním Lawndale, ve čtvrti obývané Čechy. Myslel jsem si o sobě, že se budu pořádně jenom prát, ale v ten moment to skončilo. Většina mých spolužáků měla česká jména, skvěle jsme vycházeli.

Jak vypadala česká čtvrť ve 40. letech?

Velmi čistá a upravená. Na každém rohu byly hospody nebo bary, ty snad nikdy nezavíraly. Češi často sedávali na schodech před svými domy a povídali si, všude se mluvilo česky. Tak to zůstalo až do 60. let, kdy se obyvatelé začali stěhovat. 26. ulice, šestadvacátá, jak se tady říkalo, která se nacházela ve čtvrti Česká Kalifornie, patřila tenkrát k jedné z nejbohatších ulic světa. Češi na ní založili banky a spořitelny, často i s českými názvy, kam si lidé ukládali své úspory. V Americe záleží na tom, v jaké čtvrti žijete. Liší se nejen ve vzhledu, ale také ve výšce daní, které platíte, v tom, jak dobré školy budou moci vaše děti studovat, a v mnoha dalších aspektech. Já se rád obklopuji krásným prostředím, od té doby, co mi za vyznání lámali nos, už chci kolem sebe jen příjemné a krásné.

A nastavené jste to tak musel mít nejpozději od maturity, kdy jste začal brávat na procházky pozdější hollywoodskou hvězdu Kim Novak. Kde jste se potkali?

Na střední škole. Mně bylo 19, maturoval jsem, ona nastupovala do prvního ročníku. Byla sice zadaná, ale tak krásná, kluci se jí báli oslovit. Já už jsem měl tehdy auto, Packard 1947. Věřím, že na to zabrala. Nabídl jsem jí, že ji po škole hodím domů. Nebál jsem se nikdy dělat ženám komplimenty, tím nemůžete nic zkazit. Kim měla české rodiče, věděli, že se chystám jít na práva, a tak mě protežovali, chtěli, aby dcera chodila ven se mnou. Dneska by mě za vztah s tak mladou holčičkou zavřeli. Pamatuji si, jak jsem ji jednou vzal ven na kolečkové brusle. Tam ztratila všechnu

roztomilost, držela se mě jako klíště a pištěla. Říkali jsme jí Mikky nebo Marilyn Novak, teprve později ji překřtili na Kim. Ale česky jsme spolu nemluvili. Její rodiče se pak přestěhovali na Floridu a já jsem jejich rodině pomáhal prodávat dům. Měli jsme hezký vztah. Kim mi posílala vánoční pohlednice ještě dalších 15 let. Největší radost z pozdravů z Hollywoodu ale měli moji kamarádi na vojně. S pohlednicemi totiž přicházely i velké fotky, za ty jsem byl obzvláště oblíben.

Jak se z někoho, kdo studoval náboženství, dějiny a práva, stane realitní makléř?

Hned po promoci na Wright Jr. College, kde jsem se zabýval historií a náboženstvím, jsem šel na vojnu. Tenkrát se muselo bez výjimky, stejně jako ještě před časem v České republice. Poslali mě na dva roky do Japonska. Patřil jsem do zpravodajské služby, měli jsme na starost delegování agentů, kteří nám museli podat zprávu vždy, když slyšeli něco podezřelého. Pátrali jsme po jakýchkoliv drobnostech, které by vykazovaly sympatie k Rusku. Byli jsme špióni, ale nechytali jsme žádné velké ryby, spíš jen obyčejné zvědy. Naši agenti za námi nemohli na základnu, tím by se prozradili, a tak nám americká vláda pronajímala tři soukromé domy. Setkávali jsme se nenápadně. Japonsky umím, rozumím dobře, ale při důležitých schůzkách jsem používal tlumočníky. Japonsko byl pro mě ráj na zemi. Pak jsem se vrátil domů a šel studovat práva. Do toho ale zasáhl život, zemřela mi maminka. Tatínek zůstal sám na čtyři nemovitosti, o které se staral, ale nebyl moc dobrý obchodník. Já jsem mu tedy slíbil, že mu pomůžu dát účetnictví do pořádku, ale že po pár měsících skončím a budu pokračovat ve studiu práv. Ale zůstal jsem a založili jsme si firmu. To jsem ještě netušil, že budeme tak úspěšní, že si jednou budu moci pořídit pozemek s jezerem, které nechám pojmenovat *Lake Dolejs*.

Kdo pravidelně projíždí západními předměstími Chicaga, nemohl neminout budovy s cedulkami, na nichž stojí jméno vaší firmy. To jsou nemovitosti, které spravujete nebo dokonce vlastníte. Jak jste se stal tak úspěšným?

Zachoval jsem tátův recept. Starý dům jsme koupili, opravili, a pak prodali. Takhle jsem to udělal se 47 budovami. Dnes jsem bohatý muž. Ve firmě pracuje i můj syn, takže jsme už třetí generace Dolejsů v realitách, ale vždycky jsem podnik vedl já. V okolí Chicaga dnes spravuji 94 oblastí, 34 bytových komplexů, to čítá celkem přes tisíc nemovitostí. Mám pod sebou několik zaměstnanců. Hrne se na nás tolik práce, že musím odříkat. Byl jsem dokonce uveden do makléřské síně slávy a dvakrát jsem byl za své zásluhy zvolen makléřem roku.

Richard Dolejs oficiálně přejmenovává čtvrť Jižní Lawndale na Little Village, rok 1965

muselo změnit. Tady jsem vyrostl a nechtěl jsem to dopustit. Napadl mě plán, jak celou situaci zachránit. Poprosil jsem město Chicago o povolení k přejmenování Jižního Lawndale na Little Village¹, to jméno jsme vymysleli s mojí ženou v roce 1964. Většina původních obyvatel byla z Evropy a všichni pocházeli z malých vesniček či měst, tak nám to jméno připadalo logické. S kolegy jsme vyvinuli plán na obnovu města a lákali jsme sem nové obchodníky. Za to jsem pak dostal *Chicago Youth Award*, cenu města Chicago za přispění mládeži. Chlapecké kluby mě zvolily mužem roku. Začal jsem se soustředit právě na mládež, aby měla dostatek sportu, aby neměla příležitost k různým nekalým aktivitám, které tehdy gangy živily. Byl

¹ Anglicky „Malá Vesnice“.

Kdy jste se začal věnovat práci pro komunitu?

Vždycky jsem dával hodně času do komunity. Trávit čas doma je důležité, ale stejně tak důležité je být oddaný společnosti, ve které se pohybujete. Mít kolem sebe pěkně je něco, o co se musíte přičinit. Nejvíc zásluh mám v Jižním Lawndale. V roce 1958 začalo docházet ke změně skladby obyvatel v celém Chicagu. Za prací se sem začalo stěhovat hodně černochů a ti osadili právě Jižní Lawndale. Bílí lidé se necítili bezpečně, a tak se vystěhovali. Jižní Lawndale na sobě začalo mít stigma kriminality a gangů a to se

jsem celý život sportovec, hrál jsem fotbal, baseball a tenis a snažil jsem se to učit mladé kolem sebe.

Jak jste zvládl změnit skladbu obyvatel ve městě?

Severní Lawndale patřil židům. Ti byli bohatí, měli velké byty. Jih byl skromnější, ten patřil Čechům. Jak začali přicházet černoši, proměnili město v černé ghetto a já jsem si uvědomil, že musíme pozvat Mexičany, ti jsou spolehliví a čistotní. Oslovil jsem organizace s tímto nápadem a dostal jsem spoustu peněz na podporu. Jak-

Basketbalový tým, který použil název čtvrti Little Village ve svém jménu

mříže vězení. Dnes je osidlování kryté zákonem, který platí po celých Spojených státech. Já jsem ale nechtěl počerněné jméno mé čtvrti, a teď v obou významech. V Little Village jsem pak dělal prezidenta městské rady, obchodní komory, prezidenta makléřům a chlapeckým spolkům. Dokonce mě udělali prezidentem *Sdružení rodičů Farragut High School*, tam jsem byl jediný bílý, rodiče byli všichni černoši. Ale od vlády jsme dostali 9,5 milionů dolarů na zlepšení úrovně školy. Zvýšili jsme bezpečnost, zvedli úroveň vzdělání, dnes je tato škola velmi oblíbená a já jsem na to hrdý. V Little Village žije v současné době největší hispánská komunita státu Illinois. Jezdím tam dvakrát týdně kontrolovat nemovitosti a jsem se stavem tohoto předměstí velmi spokojený.

mile se do Lawndale přistěhovala černošská rodina, zazvonil jsem u nich a nabídl jim 2 000 dolarů za to, když se odstěhují jinam. Jejich dům jsem pak koupil a prodal ho Mexičanům. Černoši většinou odešli. Kdybych se choval takhle dnes, už bych se na vás díval skrz

Členové gangu *Latin Kings* spravují škody na garáži manželů Pradunových, *Little Village*, říjen 1968

Zapojením gangů do veřejně prospěšných prací se Richard Dolejs snažil snížit kriminalitu ve čtvrti *Little Village*

Jak se Chicago dívalo na Čechy a čtvrti jimi obývané?

Češi se nejprve usadili v Plzni, expandovali do České Kalifornie, pak do Jižního Lawndale, tyto čtvrti byly všechny považovány za součást velkého Chicaga. Odtud se pak stěhovali ještě dál na západ do Cicera a Berwynu. Češi přicházeli do Ameriky chudí. Ale byli vždy stabilní komunitou. Měli svoje kostely, budovy, Sokoly. Kde žili Češi, bylo to vždycky pro dobro města. Jak se Češi začali stěhovat pryč, šlo to pak vždycky dolů.

Jaké jsou dle vašeho názoru problémy české komunity v Chicagu?

Když jsem vyrůstal já, měli jsme hodně gangů. Ale neříkali jsme si tak, říkali jsme si baseballové týmy. Nebojovali jsme mezi sebou, ale podporovali jsme se ve všech společenských akcích, chodili jsme si navzájem na taneční večírky a snažili jsme se nepořádat nic, když jsme věděli, že už mají něco ti vedle. Dneska se to neděje a české spolky jsou toho příkladem. Nejsilnější česká organizace v Chicagu je dle mého názoru Česká škola T. G. Masaryka. Jste tam oddaní lidé, kteří dělají spoustu práce navíc. Kdyby sem česká vláda neposlala učitelku, dávno by tu školu zbourali, už by neexistovala. Všichni by školu měli podporovat. Češi chtějí pořádky začínat něco nového, ale my musíme stavět na tom, co máme, a dělat reklamu tomu, co se daří. To není vychloubání. Když dáváte do práce vše, neměli byste se

stydět za pozitivní výsledky. Problém je, že česká komunita nespolupracuje. Místo podpory si jdou všichni svojí cestou.

Které československé spolky podporujete a jakým způsobem?

Od sedmi let jsem patřil k sokolům. Chodil jsem do *Sokola Havlíček* a jsem členem dodnes. Jsem také prezidentem *Czechoslovak Masonic Dobrovský Club*. To je organizace českých zednářů, která vznikla v roce 1903, vyčlenila se od ostatních zednářů, aby mohla pořádat schůze v češtině a sdílet tak lásku k českým kořenům. Za svoji dlouholetou existenci nabízí klub finanční pomoc mnoha humanitárním a kulturním organizacím. Během druhé světové války jsme podporovali českoamerické spolky: *Czechoslovak National Council* a *Czech National Alliance*. Máme 95 členů, scházíme se jednou měsíčně na schůze u českého jídla, ale naši členové umí česky říct maximálně *na shledanou, na zdraví a nazdar*. Naším členem se může stát jakýkoliv zednář, který má české kořeny nebo se do české rodiny přiznal. Působil jsem v radě *Československého muzea*, ale nepřipadali mi dostatečně aktivní, tak jsem odešel. Pomáhám také českému centru s názvem *Chicago Czech American Community Center*. To je poměrně mladá organizace. Jsem viceprezidentem *Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois*, historii svojí rodiny mám vypracovanou až do 18. století. Důležitá pro mě je česká škola, učí jazyk, který se pak může používat na akcích a setkání. To ví každé dítě, že když se učíte cizí jazyk, kterým pravidelně nemluvíte, zapomenete ho. Přál bych si mít v Chicagu opět organizace, které mluví česky. Víte, se vši skromností, já jsem byl úspěšný člověk, můžu si dovolit být štědrý. Takže podporuji české aktivity i finančně. Děti už mám dospělé, investuji tedy do komunity.

Jak udržujete české povědomí ve vaší rodině?

Oženil jsem se dvakrát, nejprve s Němkou, druhá žena je Rakušanka, ale vaříme doma česky, hlavně knedlíky a zelí. Mám 5 dětí, doktorku na Aljašce, právničku, lékárnici, další dceru na univerzitě. Syn pracuje pro mě v realitách. Mám 14 vnoučat. Moji potomci česky nemluví, ale vždycky jsem je v české kultuře vzdělával. Měl jsem kompletní kolekci českých známek, vlastním spoustu map a knihy od českých autorů. Když už neovládáte jazyk, musíte znát aspoň kulturu, to svým dětem vždy opakuji. Já česky ještě trochu mluvím, vždycky se to zlepšuje, když jedu do Čech. Rozumím všemu, co slyším, ale neumím se vyjádřit. A to jsem v Chicagu chvíli chodil i do české školy.

V Čechách jste byl již pětkrát a na podzim se chystáte opět. Pozorujete nějaké změny?

Poprvé jsem jel ještě za komunismu, někdy v 70. letech. Lidé nemluvili, jak byla někde skupina více než dvou lidí, už si nepovídali, nikomu nedůvěřovali. Všechno bylo tmavé a špinavé. Lidé měli jeden pár bot, byli velmi chudí. Každá

Obchod s realitami Andrew M. Dolejs & Sons, který patřil Richardovu otci a měl sídlo v domě postaveném v roce 1904 Richardovým dědečkem, rok 1959

z mých dcer měla tehdy párů dvacet. Praha byla jako slum. Líbilo se mi akorát na vesnici v přírodě. Všechny byty byly vevnitř malinké a čisté, lidi jezdili o víkendech na svoji malou oplocenou zahradu někam za město. Ale společné prostory venku byly šílené, komunita neexistovala, o okolí se nikdo nestaral. Příbuzní v Čechách nás měli rádi, protože jsme je podporovali. Poslali jsme jim například 100 dolarů, aby mohli nakoupit v Tuzexu. Mysleli, že jsme boháči. Pro nás to tak moc neznamenal. Když jsem přijel podruhé, všude byly žebříky, protože se všechno opravovalo, to taky nevypadalo dobře. Když jsem přijel potřetí,

to už bylo po sametové revoluci, Československo vypadalo jako Disneyland, všechno bylo krásně barevné a lidi byli šťastní. Vnímám to celkově jako veliký posun. Procestoval jsem celý svět, mám rád Fidži, Austrálii a Nový Zéland, kde je také veliká česká komunita. Z Čech se vždycky vracím s nadváhou, dobře se tam jí.

Co dali podle vás Češi Americe a co Amerika Čechům?

Jedna věc je důležitá pro celý svět. Češi zkusili komunismus a zjistili, že to nefunguje. Svoboda vytváří příležitosti. Americe se dává mnoho špatných přívlastků, ale ještě víc těch dobrých. A jeden z nejlepších je svoboda. Měla byste vědět a pamatovat si, že není ve světě jiná země než USA, která má hřbitovy plné mladých chlapců, kteří zemřeli pro svobodu světa. Můj bratr leží v Normandii, v Evropě je 19 hřbitovů, celkem 105 000 mrtvých. To by se mělo zdůrazňovat. Američani bojují za to, co je Čechům nejdražší – svoboda. Češi si po několika stoletích uchovávají identitu a jazyk. Nebylo lehké se osvobodit od Rakouska-Uherska. Jsem pyšný na to, že jsem Čech, ale stejně tak jsem pyšný na to, že jsem Američan. Nikdy nelži, buď poctivý a tvrdě pracuj, to mě naučila maminka. Plnil jsem to a funguje to. Amerika je pro lidi, kteří chytí šanci za pačesy, leniví tu nemají šanci. Jakkoliv miluji Českou republiku, musím říci, že Ameriku miluji víc. Život není o tom, co nám dá vláda, ale o tom, co dáme vládě my. Mám diplom z historie a historie mi říká, že lepší to měly vždycky ty země, které se musely samy snažit. Když dostanete něco bez přičinění, nikdy si toho nemůžete úplně vážít. O Čechách se tu říká, že jsou *držgrešle*. Jsme jen šetrní, ne lakomí. Češi vždycky měli radši peníze v matraci než v bance, aby nad nimi měli přehled. To není nic špatného. Československo se může pyšnit diplomaty, kteří pomohli zemi k míru – Václav Havel a Eduard Beneš. Máme tolik šampionů – Ivan Lendl, Martina Navrátilová, ti lidé nemají dostatečnou reklamu. V Americe hrál skvělý basketbalista, který se jmenoval John Havlicek. Na tomhle poli přeci dominují černoši, kdo dnes tohle jméno zná? Stejně tak jako jméno guvernéra státu Illinois Otto Kerner nebo starosty Chicaga Antonína Čermáka, to jsou světové osobnosti. Ve světě se Čechům nedostává uznání. Mají skvělou historii a vždycky přispívali společnosti. Nikdy neatakovali cizí národy, vždycky byli atakováni a museli se bránit. Kamkoliv v Americe Češi přišli, komunity vzkvétaly. A mají krásné ženy. Nejkrásnější ženy světa. A že vím, o čem mluvím.

● rozhovor byl veden v angličtině

Věra Anna Wilt

(rozená Jandáčková)

- narozena 18. června 1952 v Ciceru, stát Illinois, USA
- žije v North Riverside, stát Illinois, USA

Jmenuji se Věra Anna Běla Wilt. Věra a Anna jsou jména po babičkách. Běla byla moje kmotřička, ale anglicky se to vyslovovalo *Bjula*, to se mi nelíbilo, tak to nepoužívám. Narodila jsem se v Chicagu dvěma Čechům. Pokřtil mě český kněz v *České katolické osadě*¹.

Táta Antonín Jandáček (1909–1967) vyrůstal v Hronově. Byl nejstarší ze sedmi sourozenců, přišel brzo o vlastního otce, a tak na něj spadla péče o velkou rodinu. Stal se žurnalistou v Hradci Králové a vstoupil do politického života. Maminka Marie, za svobodna Poláková (1913–1974), se narodila v malé vsi Železná u Berouna, jako jediná dcera. Rodiče se poznali na sjezdu katolické mládeže. Na debatě každý zastával jiný názor, a to je na sebe upozornilo. Brzo se vzali a založili v Praze rodinu. Měli tři děti, Toníka, Maruška a Petra. Maruška už nežije, Petr bydlí ve státě Nové Mexiko a Toník v Chicagu. Táta byl velmi politicky činný u lidové strany. Dělal šéfredaktora *Amerických listů*, obrázkového časopisu *Svazu přátel USA v ČSR*. Tenkrát když jste chtěli přijet do Států, musel se za vás nejdřív někdo zaručit, že vám v případě finanční nouze vypomůže. *Affidavit of Support* se to jmenovalo, takový slib podpory. Táta dvakrát vycestoval do Ameriky a hledal ve státech Illinois, Texas, Iowa a Nebraska právě sponzory pro emigranty. Poprvé jel ve třicátých letech, podruhé tu byl v době, kdy nacisté obsadili Čechy. Musel se pak nenápadně dostat zpátky za rodinou na falešné doklady jako Jan Daček místo Antonín Jandáček.

Protože otec pracoval na Ministerstvu informací, pohyboval se v poměrně vysokých kruzích. Den před pučem se sešel s prezidentem Benešem, a tak věděl, že hlava státu odsouhlasí převrat, a že zemi budou vládnout komunisté. Doporučili mu, aby okamžitě utekl, že po něm jako po katolíkovi půjdou. Našel si cestu už 2. března 1948. Utekl přes něco, čemu se v Heidelbergu říkalo *zlatá klec*. To byl způsob

¹ Osadou komunita nazývala farnost.

Otec se po třech letech shledává se zbytkem rodiny, Cicero, prosinec 1950

emigrace pro politické uprchlíky. Poměrně hladkým procesem je uměli dostat, kam bylo potřeba. A tak táta nikdy nebyl v lágrech a vycestoval okamžitě do Ameriky, kde brzo dostal azyl. Matka se třemi dětmi ale zůstala v Čechách, nejstarší bratr byl v den tátova útěku se školou lyžovat, a tak nemohla utéct celá rodina. Policie otce hledala, nevěděli, jestli se v Čechách někde neskryvá. Několikrát přišli k mamince do bytu a všechno zpřeházeli. Maminka musela prohlásit, že se manžela zřídka a přeje si rozvod, aby jí dali pokoj. V Čechách byl na tatínka vyhlášen v případě dopadení trest smrti, už se nikdy nesměl vrátit do vlasti. Rodiče znali primátora Prahy Petra Zenkla. Ten prý na začátku školního roku 1948 vyhlásil pro střední Čechy tři případy výskytu obrny, tím se o pár dní zdržel začátek školy a maminka tak měla šanci v pravý čas uprchnout. Pak varování obrny odvolali, ale to už byli všichni čtyři v Německu.

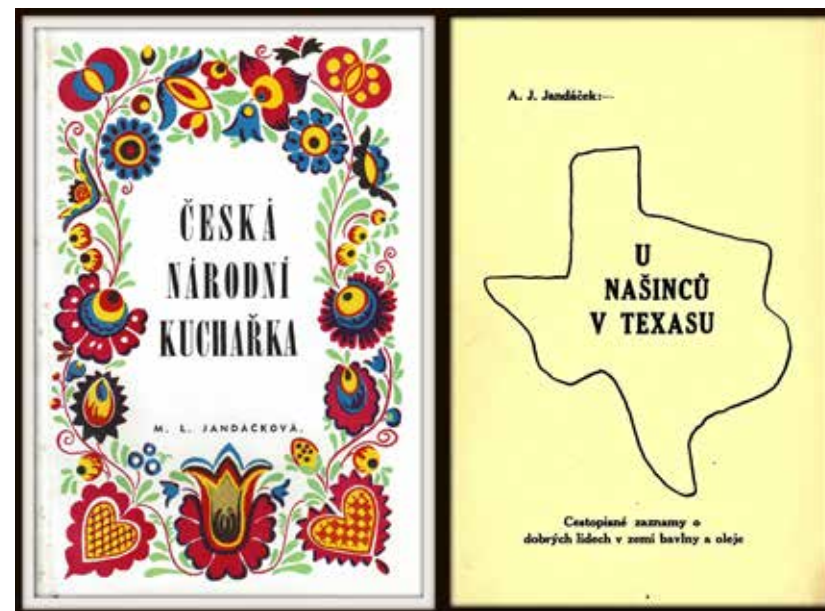
Do Spojených států chtělo odejít mnoho Čechů, ale kvóty pro ně byly nízké. Maminka vždycky vzpomínala, jaké to bylo v lágrech. Psala si tam deník, nesla pobyt statečně, ale prožívala to víc, než by se mohlo zdát. Lidé byli tříděni podle toho, co se s nimi mělo v budoucnu stát. V tu dobu už byl táta politicky činný v Americe a svědčil před *Spojenými národy*. Pracoval pro tiskárnu českých benediktinů a vy-

dával časopis *Národ*. Vždycky do něj zaroloval peníze a poslal ho do Německa, aby mamince finančně vypomohl. Párkrát to někdo ukradl, ale většinou *Národ* dorazil i se skrytým obsahem. Děti tak nemusely pořád jíst v kasárenské kuchyni, občas si mohly dovolit něco lepšího. V lágrech postupně učitelé zakládali menší školy, skautovalo se tam, starší vozili malé děti na výlety, prostě se tam lidé snažili žít. Maminka vždycky říkala, že tam potkávala všechny možné existence, děti se naučily mnoha věcem až příliš brzo.

Můj otec přednášel o situaci v Čechách, pořád sledoval politiku doma. Vysvětloval Američanům, co to znamená, že komunisti převezmou vládu. Veřejně vystupoval a znelbil se i v Americe. Z tiskárny ho vyhodili. To zdrželo příjezd maminky a dětí, s novou prací se musely vyřizovat nové dokumenty. Teprve na Štědrý den v roce 1950 se rodina dostala do Chicaga, viděli se téměř po třech letech. Děti zatím povyrostly a vyspěly, nebyly vychované podle tátových představ, a tak to vzalo nějaký čas, než se rodina opět sžila. Starší děti začaly hned po Vánocích na *Mortonce*², mladší bratr šel do farní školy k Panně Marii Svatohorské, to bylo opět v České osadě. Všude kolem bydleli Češi, čeština byla slyšet na ulicích, ale ve školách se už učilo anglicky. Do toho jsem se narodila já. Na tu dobu jsem měla staré rodiče. Báli se, že mě nestihnou vychovat, a skoro měli pravdu. Táta zemřel, když mi bylo 15 a máma v mých 21 letech. Prvních 24 let svého života jsem strávila v Ciceru, ve čtvrti obydlené Čechy.

V oblasti Chicaga se nacházelo několik českých svobodomyšlných škol, ale táta byl mezi prvními osmačtyřicátníky, kteří založili školu katolickou. Jmenovala se Škola Anežky blahoslavené, tehdy Anežka ještě nebyla prohlášena za svatou. Dodnes pokračuje v *České misii* v Brookfieldu. Do katolické školy jsem chodila od 1. do 7. třídy, v 8. třídě už účast oslábla, už jsme řídili auta a střídali se v tom, kdo koho bude dovážet. Přestoupila jsem pak na poslední rok do Sokola, do instituce jménem Škola Bedřich Smetana. My od *Blahoslavené Anežky* jsme se každou sobotu učili půl dne jenom česky, protože jsme všichni byli z rodin, kde se jinak nemluvílo. Většina z nás se narodila ve staré vlasti nebo v německých lágrech, tak jsme byli napřed. Dělali jsme gramatiku, dějepis, zeměpis, všechno v češtině, docela jsme tam dřeli. Ale ve svobodomyšlné škole pořád dělali *Co je to? To je pes*. Já jsem začala pomáhat s učením. Většina dětí byla mladší a z druhé a třetí generace Čechů. Vyrůstala jsem s pocitem, že jsem absolutní Češka. Že žiju v Americe, jsem pova-

žovala za náhodu. Známa poradila rodičům, ať se doma anglicky mluvit nesnaží. Jinak budu mít špatnou češtinu a v angličtině přízvuk. Naši poslechli a díky tomu jsem dnes bilingvní, žíví mě překládání a tlumočení.

Literární činnost Věřiných rodičů

To víte, nová země, početná rodina, rodiče potřebovali makat. Maminka prodávala dřevěné výrobky, šátečky, zástěrky, všecko ručně malovala českými svérázy. Měla stánky na festivalech komunity (*Den českých katolíků*, *Moravský den*), které se vždycky konaly v Plzeňském parku³. Taky psala po mnoho let pravidelně články do novin *Svornost*, tenkrát to byl deník. Jeden den v týdnu se soustředila na jídlo, přispívala do rubriky *Vaříme*. Lidi jí posílali různé recepty. Ty maminka sesbírala a sepsala celou kuchařku, která vyšla v Chicagu v češtině i v angličtině. Oba rodiče byli vzdělaní. Maminka vydala svazek povídek, tatínek několik knih.

³ Pilsen Park se nacházel na hranicích chicagských čtvrtí Plzeň a Česká Kalifornie. Dnes je v jeho místech obchodní centrum.

² J. Sterling Morton High School v Ciceru.

Naši byli vždycky činní v uprchlických spolcích, táta v *Národním svazu českých katolíků* a *Sdružení československých uprchlíků*, ti založili v naší komunitě tradici každoročního reprezentačního plesu. Letos se již konal 75. ročník. Moji sourozenci byli ve *Sdružení mladých*. Chodili na zábavy. Spolky pořád organizovaly nějaké tance. *Ústředna moravských spolků* tehdy měla *Moravský dům* na 26. ulici ve čtvrti, které se říkalo Česká Kalifornie. V sobotu jsem do jedné hodiny byla v české škole, pak mě starší děti daly do auta a jely jsme do *Moravského domu*. Tam jsem pomáhala s malými dětmi, a pak tancovala se svojí skupinou. Celou sobotu jsem trávila v českých věcech. Mám diplom ze Školy Alois Jirásek, nikdy mi to k ničemu nebylo. Ale ráda se s tím chlubím.

Na základní škole se už čeština neučila, ale na *Mortonce*, střední škole v Cicero, učili češtinu jako cizí jazyk. Můj bratr Tonda tam nastoupil jako učitel angličtiny, pak umřel profesor Mikula, který napsal dodnes používanou učebnici *Progressive Czech*. Toník to pak po něm vzal. Když jsem na tuhle školu nastupovala, přemýšlela jsem o češtině také, ale bratr mě učit nechtěl, navíc moje úroveň byla moc vysoká. Tak jsem studovala francouzštinu, ruštinu a brala jsem hodiny němčiny. Jazyky mi šly dost hravě. Moje nejstarší vzpomínky sahají do mých čtyř let. Maminka seděla u stolu, malovala a já jsem jí z televize překládala zprávy o počasí z celé Ameriky. Fascinovalo mě vždycky, jak vysoké teploty měli v Arizoně.

V září 1967 zemřel tatínek. My jsme byli rádi, že to bylo tak načasované. Kdyby viděl pražské jaro, všechny by nás sbalil a odvezl do vlasti. A *zkejsli* bychom tam navždycky. Když byla invaze do Československa, byla jsem zrovna na hudebním táboře ve Wisconsinu. Zpívala jsem ve sboru, když si mě vytáhla hlava tábora, pan profesor, sedli jsme si na schody a on mi řekl, že tanky vpadly do Československa. Oba jsme brečeli.

V roce 1970 mě zvolili *Houby Queen*, tak zvanou královnou hub. *Houby Day* byl důležitý český festival, královna vždycky jela v čele průvodu ulicemi. Tato tradice pokračuje dodnes v různých městech Spojených států s českými kořeny. V roce 1972 mě zvolili miss ČSA⁴. Vybíralo se z dívek z celé Ameriky. Rodiče tento spolek neměli rádi, zdálo se jim, že to patří starousedlíkům, ale mně tam být dovolili, protože členství zahrnovalo celoživotní pojistku. Tam jsem poznala mnoho kamarádů. Od 16 do 23 let jsem byla v komunitě hodně činná. Jeden čas jsem tancovala pro pět spolků: *Klub Domov*, *Ústředna moravských spolků*, *Moravská kulturní společnost*,

4 Jednota Československých spolků v Americe.

Věra Jandáčková vyhrála titul Královny hub, *Denní hlasatel*, rok 1970

jsem vždycky baculatá. Moji sourozenci znali hlad, a tak maminka když myslela, že bych ho pozejtří měla dostat, něco mi vždycky nacpala do huby. A stejně jsem to vyhrála! Maminka mi v *resale shopu*⁵ našla takové zelené šaty, které jsem nejdřív měla do tanečních, když jsem debutovala⁶. Ty rozpárala, ze vzniklé látky a jednoho prostěradla ušila jiné šaty, které pak svérázem pomalovala. To přilákalo jednu paní z poroty, která pracovala jako designerka. Další z porotců se mě pak ptal, co bych udělala, kdyby řekl: „Dej mi hubičku.“ Odpověděla jsem, že se to nesluší, zvlášť když vedle něj sedí jeho manželka. Smál se celý sál, uměla jsem perfektně česky, vyhrála jsem hlavou, ne krásou.

Když mamince bylo šedesát, dali jsme jí jako dárek letenku do Československa. To mně bylo jednadvacet a letěla jsem tam poprvé i s ní na 5 týdnů. Výletu jsme se měli zúčastnit přes ČSA, ale valná hromada to zrušila, nechtěli podporovat

5 Označení pro second handy v Americe.

6 Debutantský bál je označení pro závěrečné taneční – věneček.

Na chicagské radnici se zástupcem starosty Richarda J. Daleyho, 1970

komunismus. Maminka jet nechtěla, bála se, byla nervózní. Chtěla být pokud možno nenápadná. Ale letěli jsme charterem, byl to první přímý let Československých aerolinií z Chicaga do Prahy. Letadlo se fotilo, maminka pak byla dokonce na titulní stránce *Československého světa*, jak sestupuje z paluby, dopadlo to úplně naopak. Cestovali jsme po Čechách, maminka viděla části, které za mlada nikdy nenavštívila. Příbuzní mě znali, hodně se u nás fotilo a rodiče to posílali do Čech. Já ale neznala nikoho. Do Ameriky nám chodili jenom hromadné fotky ze svateb a mrtvol z rakve. Černobílé fotky zesnulých bez zubů. Vždycky mě to fascinovalo, nikdy jsem tomu nerozuměla. To je snad česká nemoc. Tatínkova rodina se nás bála, nechtěli nás potkat. Děti kvůli nám nemohly vystudovat, všichni byli pronásledovaní. Jen jeden strýc se s námi v Hronově sešel. Už věděl, že jsme v Čechách, kontaktovala ho StB a jmenovali mu všechny destinace, které jsme navštívili. Pořád za námi jezdilo takové auto. Když s námi šel strýc Hronovem, pozorovali nás lidé ukrytí za záclonami. Tak se nás báli.

Mého manžela, také Čecha, jsem poznala skrz ČSA. Jeho dědeček, který byl také na výkonném výboru ČSA, založil v České Kalifornii spořitelnu s názvem *Jiří Washington Savings*. V ČSA jsem jistou dobu pracovala dokonce jako předsedkyně,

teď je v jejich výboru můj syn Adam. Jsem pyšná, že tam působí již čtvrtá generace naší rodiny. Poznali jsme se s manželem akorát, když mě zvolili miss. Všichni mi gratulovali a on ke mně přišel a řekl mi: „Nedopusť, aby ti to stouplo do hlavy, protože od teď už stejně vždycky budeš muset říkat, že jsi bývalá královna.“ Přišel mi zajímavej, i když mě nejdřív naštal. Když se narodili syn s dcerou, mluvila jsem na ně česky. Syn mi pak ale začal říkat: „Mummy, don't talk funny.“ Teď obě děti litují, že český jazyk neovládají. Do české školy nechodily, soboty jsme věnovali sportu. Ale aktivní jsou. Dcera před dvěma lety také vyhrála miss ČSA. Obě děti chodily do Sokola a moravských spolků, tam se naučily tančovat. Manžel sice česky nemluvil, ale Čech je původem. To je tady v Americe už dost vzácné, že máme v rodině všichni stejné kořeny.

Podruhé jsem jela do Čech se synem a manželem v roce 1997, když byly ty velké záplavy. Dělal jsem předsedkyni *Czechoslovak American Congress*. Uspořádali jsme na záplavy sbírku, která byla tak úspěšná, že jsem vezla předat 30 000 amerických dolarů. Spolupracovali jsme tehdy s nadací *Člověk v tísni*. Na americké ambasádě se mnou udělala Česká televize rozhovor, tenkrát pod něj *Člověk v tísni* spadal. Předávala jsem před kamerami takový veliký šek. Nabízeli mi pro ceremoniál tlumočníka, tak jsem říkala, že se asi domluví. Žasli, jak dobře. To interview pak vysílali všude. V roce 1997 mě to ale už netrápilo. Manžela udivovalo, že mně po příchodu do obchodu každý automaticky říkal dobrý den a jemu *hello*. Asi vypadám jako Češka. Naposledy jsem v Čechách byla v roce 2012 na sokolském sletu.

Českou politiku moc nesleduji. Mohou za to rodiče. Celé moje dětství jsme neměli návštěvu, která by o tom nemluvila. Vyrůstala jsem mezi uprchlíky. Pořád jsem slychala, jak jsou v Čechách „komouši“, všechno bylo negativní, přešla mě chuť. Když překládám, tak se dozvídám nějaké aktuality od lidí. Zajímá mě ale lokální politika, jsem členka městského výboru v sedmitisícové vesnici jménem North Riverside. Vzděláním jsem právnička, ale nikdy jsem v tom nedělala. Pracovala jsem 20 let pro ČSA. Když jsem pak nebyla znova zvolená, jít do právnické praxe už nepřipadalo v úvahu. Mají-li dnes právníci českého klienta, najímají si mě jako spolupracovníci. Děláním hlavně pojištění, překládám a tlumočím. Se sourozenci mluvím česky, pro spoustu věcí existuje v češtině lepší termín než v angličtině, ale když máme velké rodinné sešlosti, samozřejmě mluvíme anglicky. S příbuznými v Čechách hodně e-mailujeme, pár lidí mám na Facebooku a když jsem v Evropě, scházíme se.

7 „Mami, nemluv legračně.“

Na české komunitě mě vždycky štvalo, že se emigrační vlny nikdy nespojily. Naši říkali, že mezi starousedlíky nepatří, že utéct z vlasti museli. Starousedlíci o sobě zase říkali, že přišli z lepších důvodů, to byli agráři a továrníci, připluli sem za vidinou vyššího životního stylu. A pak i my jsme Čechům, kteří přišli v 60. a 70. letech, říkali „noví lidi“. Já jsem tenkrát studovala střední školu a seznámila jsem se se spoustou vrstevníků z této vlny. Venkovani, zvláště Moravani, se do českých spolků většinou zapojili, lidé z města moc ne. Já jsem aktivní, kde můžu, jsem místopředsdkyně *Czechoslovak American Congress*, prezidentka *Sokolu Spirit*, jsem ve výboru *Bohemian Lawyers Association*, členka *Moravské kulturní společnosti* a ČSA zastupuji v prodeji pojištění.

Rodina Věry
Wilt, srpen 2003

Jsem pyšná na to, že jsem Češka. A bylo pro mě důležité předat tu kulturu mým dětem. Na tak malý národ přinášíme světu spoustu intelektuálních věcí. Pohled na Čechy je tady roztržitý, protože se na ně každý dívá tak, jak si je pamatuje, když odcházel. Lidi, kteří přijíždí do Ameriky teď, už kroje neznají a polku tančit nechtějí. Tradice se tak neudrží od té doby, co se může volně létat do Čech. Některá generace si říká *Bohemians* a ani neví, že výraz *Češi* jsou to samé. Každý se líčí podle toho, jak to měli doma. Zrovna tak jazyk. Jsou lidé, kteří ho udržují kolik generací navzdory emigraci, ale ta kvalita? My jsme tomu říkali „čeština podle šestadvacátý“, na téhle ulici bylo centrum čtvrti Česká Kalifornie. Chodilo

se tam šápat,⁸ *po sajdvoku*,⁹ pak to dali *do bejzmentu*¹⁰ a mysleli, že mluví česky. Můžeme si do určité míry rozumět a mít lásku ke stejné věci, ale každá generace to vidí jinak. I Američani se na svou Ameriku dívají odlišně. Každý touží, aby to bylo tak jako za jeho mládí. Lidi by měli vědět, že na vlast myslíme. Jsme nadšení z drobností, že se sem najednou dovážejí česká piva, že jsou tu restaurace, kde se podávají česká jídla. Pro nás je důležité, aby svět věděl, že odněkud pocházíme. Že Amerika není jen pizza a čínské jídlo, že jsme také přispěli. Máme bohatou kulturu. Třeba někdy vypadáme jako šaškové, že ještě tancujeme v krojích, ale my nechceme zapomenout, že jsme z něčeho vznikli, třebaže je to starodávny. My Čechům fandíme, toužíme tam cestovat a poznat půdu, ze které vznikli naši předkové. Jakmile něco mělo význam pro naše rodiče a prarodiče, má to význam i pro nás, třebaže to není moderní.

• příběh byl vyprávěn v češtině

8 *To shop* – anglicky „nakupovat“.

9 *Sidewalk* – anglicky „chodník“.

10 *Basement* – anglicky „sklep“.

Rose Lillian Pritasil (rozená Spurný) a syn John George Pritasil

Rose narozena 15. března 1928 v Chicagu, stát Illinois, USA
 žije v Downers Grove, stát Illinois, USA

John narozen 22. října 1963 v Berwynu, stát Illinois, USA
 žije v La Grange Park, stát Illinois, USA

Sedíme v kuchyni u Rose Pritasil a nad alby plnými fotek a sbírkou programů českých divadel se společně vracíme v čase do doby, kdy česká komunita tvořila vysoké procento obyvatel Chicaga. Vyprávění tu a tam okrášluje svými historkami i John Pritasil, nejmladší Rosin syn, který k matčiny názorům přidává svůj pohled očima Čecha druhé generace. Pochutnáváme si na jablkovém štrúdlu a kolem nás pobíhá fenka amerického plemene catahoula jménem Milada. Mluvíme většinou česky, ale občas sklouzneme do angličtiny. Rose i John mají neuvěřitelný smysl pro humor a jejich jadrná čeština, občas dokazující, že ani jeden není rodilý mluvčí a že jazyk převzali takový, jaký se používal na začátku 20. století v ulicích českých čtvrtí Chicaga, působí velmi přitažlivě.

Rose, odkud byli vaši rodiče a jak se dostali do Ameriky?

Rose: Maminka Růžena Čápková byla z Tábora. Pocházela ze sedmi dětí. Její tatínek stavěl domy, ale všechny peníze propil. Rodina měla těžkej život. Její matka pracovala pro velmi bohatou rodinu jako kojná. Majetnější lidé to tehdy nechtěli dělat, a tak si vybírali často těhotné ženy, které nebyly stonavé a měly zdravé mléko. Dodnes si vybavuju českou písničku, kde se slovo kojná vyskytuje. Maminka odjela v roce 1909, když jí bylo 14, aby v Americe našla štěstí. Už se nikdy nevrátila. Vždycky vyprávěla, jaké strachy zažila na Ellis Island, malém ostrůvku poblíž New Yorku, kde docházelo ke kontrole všech, kteří se na lodi vypravili přes oceán do Spojených států, a při které se rozhodovalo, jestli budou na americké území vůbec vpuštěni. Do Ameriky přesídlili i její čtyři bratři se sestrou. Tu a tři synovce ztratila maminka v Chicagu při epidemii chřipky. O všechny se starala a byl to tehdy zázrak, že nic

Rose a John Pritasilovi
s fenkou Miladou,
březen 2015

nechtěla. Našla si práci u jedné židovky. Prala, vařila, opatrovala děti a pomáhala s obchodem. Byla to práce bez platu, nakrmili ji a dali místnost, kde mohla spát, a to mamince stačilo. V Americe byla šťastná a chtěla si pamatovat domov takový, jaký ho opouštěla. I když jsem pak několikrát cestovala do Čech, nikdy se mnou nechtěla jet zpátky.

Tatínek Jan Spurný se narodil v Liblíně, to je vesnička v západních Čechách, kterou nenajdete i na sebedrobnější mapě, jak je malá. Přijel sem kvůli svobodě náboženství. Každý si v Americe mohl dělat, po čem toužil, a to se mu líbilo. Vždycky chtěl pracovat sám na sebe. Dovážel uhlí, stěhoval lidi, prodával pivo a víno, dělal od všeho něco. Maminku si vzal 31. července 1920 v českém kostele jménem *Hubbard Memorial Bohemian Church* a mluvili spolu hlavně česky. Maminka už pak nepracovala. Ta židovka jí prý jednou zavolala, jestli by nešla zpátky, ale tatínek nedovolil, chtěl maminku v domácnosti.

Narodila jsem se rodičům až po osmi letech manželství. Maminka si tehdy dala záležet, aby měla ženskou doktorku s českým původem, nechtěla docházet k žádnému mužskému. Vážila jsem přes deset liber a na svět mi pomáhala Otýlie Železná. Bezvadné jméno pro doktorku, že? Pojmenovali mě po mamince a jejích dvou oblíbených květinách. Rose a Lillian. Maminku pustili domů až po čtrnácti dnech, něco se mnou zkusila. Asi proto jsem pak už neměla žádné sourozence.

Nejdřív jsme bydleli v Chicagu a pak jsme se stěhovali pořád víc na západ, stejně jako většina Čechů, kteří se tehdy soustředili kolem čtvrtí Česká Kalifornie, Cicero

a Berwyn. Pamatuji si, že na každém rohu byl tehdy český řezník nebo pekař. Stály tam obchody *Rohel*, *Pancner*, *Sekera*, *Čížek* a *Praga Show*, kino, které před druhou světovou válkou vysílalo české filmy s českými herci – Jarmilou Novotnou a Hugo

Diplom Johna Pritasila ze Školy Alois Jirásek, 1977

Haasem, to jsme všichni sledovali. Za 7 centů jsme mohli jet autobusem, kam jsme chtěli, *kára*¹ nebyla vůbec potřeba. Když jsem začala chodit do školy, jediný, kdo uměl anglicky, byla učitelka, my děti jsme všechny doma mluvily česky, protože jsme tehdy prostě všichni bydleli na české 26. ulici.

Čtvrť Česká Kalifornie získala své jméno proto, že byla na tehdejší poměry daleko od centra. Původ jména čtvrti Cicero je také odvoditelný, ale podle čeho si Češi nazvali čtvrť Berwyn?

Říká se, že tam žili chlastouni, kteří pili jen pivo a víno, a proto že si pojmenovali své město jako zkomoleninu slov *beer* a *wine* – Berwyn. Ale nevím, jestli je to pravda nebo vtip.

¹ Auto.

Posílali vás rodiče do české školy?

Kdyby hrom bil, musela jsem jít. Navštěvovala jsem osm let Školu Vojta Náprstek. Ta budova ještě existuje, dnes tam jsou byty. Naše třída byla veliká, asi 20 se nás scházelo. Učili jsme se číst a psát. Americká škola končila ve tři hodiny odpoledne, pak se šlo do české školy. Chodila jsem tam v pondělí, ve středu a v pátek, obvykle večír. Kdo bydlel daleko, dojížděl v sobotu. Po ukončení školní docházky jsme se najednou nechtěli rozejít, a tak jsme dali dohromady *Dorostový klub Vojta Náprstek*. Pořádali jsme schůze, jezdili na výlety, ale pak se to rozprchlo. Členové pracovali, ženili se, rodily se děti. Za mého dětství bylo v okolí mnoho českých škol, pamatuji si na Školu Alois Jirásek, Školu T. G. Masaryk a školu v *Sokole Jonáš*.

K českému životu patřil také neodmyslitelně Sokol. Když pro něj tenkrát někdo z rodiny pracoval, nemuseli jste platit členský poplatek. Sokolů i sokoloven byl veliký počet, všechny je zakládali volnomyšlenkáři. Já jsem chodila do *Sokola Chicago*, pak tu byl *Sokol Havlíček*, *Sokol Berwyn*, *Sokol Stickney*, *Sokol Tábor*, *Sokol Town of Lake*, *Sokol Slávský*, *Sokol Brookfield*, *Plzeňský Sokol* a další. A to nemluvím o Slováčích, ti měli také své Sokoly. Katolický Sokol se tenkrát jmenoval *Orel*. Lidé měli daleko více volného času než dnes, organizovaly se i třídy pro starší děti. A tak jsme ve škole cvičili hlavy a v Sokole tělo. A pak jsem se angažovala v českém divadle.

John: Máma byla vždycky herečka...

Rose: Dnes si to uvědomuji, jak činná jsem byla. Tenkrát Češi měli hodně organizací a navzájem se podporovali. Divadla se konala obvykle v *Sokolu Havlíček*, tam byl krásný sál s nádhernou oponou. Lidi to dělali rádi. Lístek jsme prodávali zalevno, stál 50 centů, a přesto jsme představením vždycky českému spolku vydělali hodně peněz. Abych mohla účinkovat v divadle za děti, musela jsem zůstat v české škole dokonce o rok déle než ostatní. Divadlo byl celý můj život, byla to rutina. Pak jsem si dala malou pauzu, když se mi narodily čtyři děti. Ale později jsme začali *rodičovský klub* při české škole, kam jsem naše děti posílala. Pak krajané založili *Klub Bedřich Smetana* a ten pořádal všechna možná divadla, tam už jsem účinkovala jako dospělá.

John: A my děti jsme vždycky musely být v té blbě šatně! Nikdo nám nedával spropitné, protože Češi byli lakomí! Vždycky slíbili, že dají, až budou odcházet, a pak tvrdili, že dali, když přicházeli. Všechny hry byly na jedno brdo. V prvním aktu se osoby potkají, v druhém aktu se stane nedorozumění nebo se uskuteční bitka, ve třetím je pak usmíření a svatba. V *Sokole Slávský* jsem vyrostl. Je to největší česká budova USA. Měli to chytře zařízené. Byl tam bazén, taneční sál, byty,

divadlo, tělocvična, obchody, kanceláře, budova si vydělávala sama na sebe, Češi ji ale ztratili při depresi.

To byl český muzikant, divadelní program Klubu Bedřich Smetana, 1976

chali tancovat, a pak děj zase pokračoval. Já jsem jednou účinkoval ve hře *Vesnice zpívá*. Byl to muzikál. Musel jsem říct větu: „Ať žije Anička, sláva!“ Aničku hrála moje česká učitelka Mára Kněz, kterou jsem nesnášel. Dodnes mám v obýváku zarámovanou reklamu z novin *Denní hlasatel* s mým jménem na plakátě.

Rose: Češi tu nejprve založili jedno divadlo, to se pak rozdělilo na víc poboček. *Československé spolky v Americe* měly *Dramatický klub*, pak tu byla *Západní česko-bratrská jednota* a *Klub Bedřich Smetana*. V 90. letech začaly postupně vymírat ty generace, které rády chodily na hry pro pamětníky, na všechny ty *love story*. Dnes v Chicagu funguje *Divadlo Bohemia*, ale ti hrají současné věci, třeba *Cimrmany*, a tak mají zase jiné publikum.

Rose: Nejoblíbenější hra byla *Český muzikant* od Františka Kmocha, to jsme hráli mnohokrát. Lidé milovali ty melodie. Měla byste vidět, kolik lidí se účastnilo, vždycky jsme zaplnili sokolovnu s kapacitou 200 lidí. Babičky přišly brzo, aby mohly sedět vepředu. Přes židle si přehazovaly kabáty, aby jim místo nikdo nezabral. Hráli s námi Váčkovi, rodina profesionálních herců, která utekla z Československa. Já nejen že jsem byla herečka, ale prodávala jsem o přestávkách svačiny, tak to byl fofr. Pak jsme ještě hráli *Lojzickou* a hru s dlouhým názvem *Nad Lužáckem Klepáci*. Někdy jsme zapojovali hudebníky a malé děti z české školy.

John: Třeba mě. Já jsem v té době chodil do Školy Alois Jirásek. Divadelníci byli přesvědčeni, že by měli angažovat nejmladší generaci, a tak jsme museli nacvičit tanec. Nikoho nezajímalo, že se to do hry nehodilo. Prostě vždycky na chvíli zastavili děj, nahnali nás na pódium, nechali tancovat, a pak děj zase pokračoval.

Klub Bedřich Smetana se věnoval výhradně divadlu?

John: Ano, byl založen jako dramatický klub, který dvakrát ročně plnil sály a byl docela úspěšný. Kromě vystupování jsme ještě organizovali *Vánoce kolem světa* v chicagském *Muzeu vědy a průmyslu*. To je hra pro Američany, aby viděli, jak Vánoce slaví různé komunity. Pořádáme to dodnes. Nosíme kroje, zpíváme koledy, ukazujeme české zvyky a také zdobíme vánoční stromeček v českém stylu. Když v roce 2004 zanikl *Klub Bedřich Smetana* úplně, začala tento program organizovat *Moravská kulturní společnost*, jíž jsem členem. *Klub Bedřich Smetana* se měl původně jmenovat *Klub Antonín Dvořák*, ale krajanům se zdálo, že Dvořák pro svůj americký pobyt získává hodně pozornosti, a tak upřednostnili Smetanu. Ať už to bylo pod jakýmkoliv spolkem, naše rodina byla v tomto programu vždycky zahrnutá. Máma hrála nejprve roli maminky a pak babičky.

Rose, jak jste předala češtinu generaci svých potomků?

Rose: Měli jsme doma vždycky oba jazyky, nikdy jsme jeden neupřednostňovali před druhým, ale používali jsme je rovnocenně. Tady nejmladší John, zázrak zázraků, je z mých dětí ten nejvíc zapálený a nejlépe mluví česky. Situace češtiny se ale změnila. Když byla moje maminka malá, existovaly rodiny, které nechťely, aby jejich děti českou řeč ovládaly. Rodiče ji měli jako tajný jazyk. U nás to tak nebylo, já sama jsem vyrostla v češtině, i domácí zvířata se jmenovala česky. S manželem a dětmi jsme pak žili v Berwynu, vedle nás bydleli jen Češi, tak bylo jasné, jaký jazyk budeme převážně používat.

John: Moje sestra Jane si vzala Moraváka Vaška, jehož rodina emigrovala do Ameriky přes Argentinu, tak jsme se jí smáli, že měla smíšené manželství. Skáčeme pořád z jazyka do jazyka. Vždyť jsou některá slova, která se anglicky říct nedají. Třeba *žínka* a *bačkory*. Nebo spojení *to byl takovej chudák*. Slovo chudák prostě v angličtině neexistuje. *Praštěná*, to taky pořád užíváme, to je naše oblíbené slovo. A víme to, že si o nás myslíte, že jsme starodávni Češi. Ale mluvíme tak, jak mluvila naše česká babi. Pojmenovali jsme to *zkoprnělá čeština* nebo taky *Czen-glish*. Doma jsme odjakživa říkali: *bejzment*, budeme mít *sendwiči*, to je *parking lat*², půjdeme do *show*. Nikdy mě nenapadlo přemýšlet nad tím, že by to nemělo být česky. Dlouho jsem si myslel, že *hello* je anglicky ahoj, *halou* ahoj česky, až pak mi došlo, že to jen Češi neumějí říct s tím správným americkým přízvukem. Taky

² Z anglického parking lot – parkoviště.

jsem si myslel, že *olrajt*³ s takovým tím ostrým *r* je české. Až se mě pak konečně jednou bratranec v Čechách zeptal, co tím *olrajtem* myslím. Pak mi to sešlo. Rádi jsme měli vždycky *pičesy*⁴, *čerys*⁵ a *eprikats*⁶ a k obědu jsme mívali *čikinu*⁷. Slovo *peřina* jsem nikdy neslyšel anglicky. Na střední škole nás učili o nějakém *Johnu Hasovi*, já jsem si nespojil, že je to Jan Hus. A *kukýsy*⁸ bylo jediné slovo pro sušenky, na kterém jsem vyrostl.

Poslouchali jste české rádio a četli český vydávané noviny?

John: Ano, české noviny se u nás doma četly každý den. Co jsem se narodil, pamatuji si české rádio a *Československou nedělní ranní hodinu*. Nejdříve vysílali dvakrát týdně, dnes už zbyl jen nedělní hodinový program. Vždycky jsme šli na mši do českého kostela, pak domů, seděli jsme u rádia a poslouchali. Hlasatele dělal nějaký Lojza Kovařík, dlouhá léta Jerry Jiráček a mnoho dalších. Vždycky šlo hlavně o muziku, nikdy se v tom programu nenadělalo příliš řečí. Rádio napůl sponzorovaly nejprve *České spolky v Americe* a *Český národní hřbitov*. Tak to bylo po mnoho let, ale pak přišel čas, kdy všechny organizace začaly ztrácet peníze a rádio muselo *reachovat*⁹ k individuálům v české komunitě.

Rose, jela jste se někdy podívat do země svých rodičů?

Rose: Ano, jela jsem čtyřikrát, poprvé s manželem v roce 1974, vzali jsme s sebou naše dvě mladší děti, Johna a Jane. Ani jeden z mých rodičů nikdy zpátky nejel. Maminka o Čechách mluvila, ráda na ně vzpomínala, ale tatínek nikdy.

John: Bydleli jsme u příbuzných na vesnici, pořád nás někdo sledoval, pošťáka jsme podezřívávali nejvíc. My jsme se tak báli jet kvůli tátově historce o tom, jak utekl. Pracoval jako pohraničník u Domažlic. Vystupoval ale proti komunismu, a tak když mu kamarádi prozradili, že po něm jdou a chtějí ho zatknout, prostě odešel, tak jak byl, do Německa. V uniformě, ozbrojený, na hranicích ho nikdo nezastavil. Namířil si to rovnou na americkou vojenskou základnu, tam si prý s puškou sedl

3 Z anglického *all right* – dobře, v pořádku.

4 Z anglického *peaches* – broskve.

5 Z anglického *cherries* – třešně.

6 Z anglického *apricots* – meruňky.

7 Z anglického *chicken* – kuře.

8 Z anglického *cookies* – sušenky.

9 Z anglického *to reach* – oslovit.

na lavici a čekal tak dlouho, než mu přivedli česky mluvícího překladatele. Anglicky neuměl. To bylo v roce 1948. Dali ho do lágru, kde žil chvíli s bratrem a sestrou Very Wilt. Před odjezdem do Čech si tatínek mnohokrát zjišťoval, jestli je jeho návrat bezpečný, ačkoliv měl již americké občanství.

Rodiče byli v Římě, když spadla železná opona, já jsem to z Ameriky sledoval a pokoušel jsem se jim dovolat. Oni o ničem nevěděli. Táta velmi znervózňel, když jsem mu to konečně přes telefon řekl. Pak ještě jeli v roce 1989, když svatořečili blahosladenou Anežku. Táta vždycky říkal, že ten rozdíl v režimu byl jako den a noc, lidé se najednou usmívali, někteří dostali zpět část svých majetků. V Čechách máme pořád bratrance Pepíka. Žije na statku, který jim komunisté před tím sebrali. Komunikujeme přes e-mail, maminka přes telefon.

Babička z tátovy strany sem přijela v roce 1971, nikdy před tím neopustila rodnou vesničku Miřetice, neletěla letadlem a všeho se bála. Semaforů a mrakodrapů, že na ni spadnou. Nechácala, že může vstoupit do obchodu a koupit si, na co si vzpomene.

Rose, sledujete politickou situaci v Čechách?

Rose: Já ne, ale manžel sledoval. Patřil do *Národní rady*. Reprezentoval americké Čechy v Praze a v Bruselu při lobbování o zapojení České republiky do NATO. Nikdy nevěřil, že komunismus padne. Pamatuji si, že když poprvé přijeli čeští sokolové po pádu režimu sem, všichni jsme brečeli. Oni nemohli uvěřit tomu, že jsme tak dlouho udrželi českou tradici za oceánem, a pak taky oni sami byli nadšení, že konečně mohou cestovat. No a my jsme byli dojatí, že je naše země zase svobodná.

John: Benediktini z kláštera v Lisle postavili v roce 1954 velikou sochu Panny Marie a slíbili, že jestli kdy padne komunismus, nechají ji dopravit do Čech. Sami tomu nevěřili, ale došlo na to. Museli pěkně Pannu Marii zabalit a splnit slib. Tatínek byl jedním z hlavních organizátorů sbírky na náklady na převoz. V roce 1993 připlula socha lodí a byla nainstalována v zahradách Strahovského kláštera a říká se jí *Panna Maria z exilu*.

Jak byste popsál svůj český život, Johne?

John: Jezdili jsme vždycky na *Český národní hřbitov*, nevím, co to bylo za sport. Maminka nám slibovala, že když pojedeme, zastavíme se v McDonaldu nebo v Burger Kingu, tehdy nebyly na každém rohu jako teď. Ale pak vždycky naschvál kolem žádného nejela. Na rodiče jsme vždycky volali *ma and ta*, nikdy *ma and dad*. Bylo

těžké kupovat jim k narozeninám přání s touto českou zkomoleninou. Dnes jsem prezidentem *Czechoslovak American Congress*. Organizujeme jednou ročně veliký piknik, na kterém se podílí mnoho československých organizací, a také oslavu uctění památky Lidic, vždy první víkend v červnu. Za Chicagem je totiž malá vesnička, kde stojí lidický památník vystavený krajany. Jsem členem *Československých spolků v Americe*, také *Moravské kulturní společnosti* a *Moravského kola Ústředny moravských spolků*. Rád tancuju, letos jsem nacvičoval vystoupení s debutanty na reprezentačním bále, jehož 57. ročník pořádaly *Československé spojené organizace*. Když k nám přijeli příbuzní, vůbec nemohli uvěřit tomu, jaký komunitní život tady vedeme, jak moc používáme českou řeč, která vůbec není lehká, a že rozumíme krojům lépe než kdokoliv v Čechách.

John Pritasil, Cynthia Holas a Marina Liska – tanečníci moravského kola, Moravský den 2013

mi ho v Uherském Hradišti. Byli tam skvělí, ušili všecko. K chodskému kroji patří čepička, tu jsem měl, ale s kabátem musíte nosit veliký klobouk. Ten jsem nikde v Americe nemohl sehnat. A tak jsem říkal rodičům, když naposledy jeli do Čech, ať mi ho koupí. Maminka jako fanyanka divadla chtěla vidět pořádnou *Prodanou*

Máte svůj vlastní kroj?

John: Mám jich hodně, léčím si tím komplex z dětství.

Jaký komplex?

Rose: Když byly děti malé, musela jsem jim kroje šít sama, tehdy na ně nic nebylo. Neměli jsme moc peněz.

John: Ty kroje pro moje tři sestry byly pěkný, krátký sukýnky a tak, ale to, co ušila mně! Hrůza!

Rose: Bylo to originální!

John: Říkejme tomu domácí kroj, nebyl ani český ani moravský. Dneska bychom se smáli, kdybychom v tom někoho viděli. Mám to někde v garáži schovaný. Teď si objednávám kroje z Čech nebo z českých muzeí. Chtěl jsem takový ten dlouhý kabát, vyrobili

nevěstu. V češtině, dělanou Čechy a v českém Národním divadle. V té hře ty klobouky nosili. Tak po představení naklusala do zákulisí, tam jí dali kontakt, ona pak jela ke kloboukáři, to už měla z domova změřenou moji hlavu. Náš rod má velikou. A ten klobouk mě stál víc než celý kroj. Maminka ho pak vezla celou cestu přes oceán v letadle na klíně, bála se, že by mi ho někdo rozmáčknu. Sama svůj kroj nikdy neměla, když padla opona, tak jsme jí se sestrou objednali jeden chodský kroj z Čech.

Poznávací značka auta Johna Pritasila

skupinu z Chicaga. Tancovali jsme v *Plaza Hotelu*, je to grand hotel s obrovskou taneční místností. Přijeli jsme jen s instrumentálním doprovodem, ale jak hudba spustila, všichni ti staří Češi to začali zpívat. „Dámy, páni, beseda začíná,“ a tak dále. To jsem vůbec nečekal. Cvičili jsme na to moc, měli jsme drahé kroje, osm párů tanečnicků a lidi brečeli. Můj původ, kroje a české folklorní tance mi umožnily potkat spoustu známých lidí.

Vnímáte rozdíly mezi emigračními vlnami Čechů?

John: Když jsem byl malý, lidé, kteří byli z druhé generace, si mysleli, že jsou lepší, protože jsou tu déle. Na maminku se americké ženy koukaly s opovržením, že je Češka. Emigranti z roku 1968 měli také jiné smýšlení. Ty jednotlivé emigrační skupiny se hodně lišily. Nikdy se nesmíchaly. Lidé, kteří přišli po sametové revoluci, nechtěli mít s organizacemi nic společného. *Bohák* nebo *greenhorn* se jim říkalo. Když dali do znaku obchodního domu Macy's červenou hvězdu, mnoho emigrantů to těžko vstřebávalo. Tatínek vždycky zdůrazňoval, že jsme pyšní na to, odkud jsme, a že držíme tradice. V Čechách toho komunisti hodně zakázali, my jsme si tu zatím dělali slavnosti a veselice. Teď turisté tu klasiku a folklor milují.

Takže jste, Johne, spíš zastánce tradic než moderní kultury?

John: Současnou českou scénu moc nesleduju, jen na *Kolju* jsem šel. Lidi měli pocit, že když vyhrál Oscara, každý Čech tady na to bude expert. Mám bratrance Ladislava Přitasila, hrál s kapelou *Sto zvířat*, jednou jsem šel na jejich koncert tady v Chicagu. Ale jinak když bych si chtěl poslechnout rock, Čechy vyhledávat nebudu, vždyť rock se narodil v Americe. Čechy jsou pro mě ta starodávná kultura.

Co si myslíte o budoucnosti českých spolků v oblasti Chicaga?

John: Pořád vám někdo bude říkat, že organizace hynou, ale například poslední debutantský bál jsme měli mít před padesáti lety a letos už byl 57. ročník. Stejně jako *Moravský den*, který byl letos už organizovaný po sedmdesáté páté. Věci se mění a lidé nemají rádi změnu, ale to je život, musí se to respektovat. V *Moravském klubu* těmto lidem, kteří nesnáší s čímkoliv hýbat, říkají *šedí vlci*. Spolky samy organizují meetingy v čase oběda, kdy pracující mladí lidé těžko mohou odejít z práce a účastnit se. *Vánoce kolem světa* dělala asi tři sta let jedna hrozná ženská, český strom byl *hrůza of a tree*. Teprve až když umřela, mohli jsme to změnit k lepšímu. Staří lidé se neradi nechají zbavovat svých funkcí, ačkoliv na spoustu věcí už nestačí. Pak je tu spousta lidí, kteří se vzbudili v šedesáti a cítí se najednou jako znalci, protože prostě nemají nic jiného na práci. Jen to, že jsou z nějakých Blablavic je dělá experty. Komunita má jeden problém, máme spoustu rádců, kteří nic nedělají, místo práce blbě radí. A to nám nepomůže. Dával jsem celý život spoustu času do komunity, ale nikdy jsem o tom nepřemýšlel jako o zachování českého dědictví. Já mám svůj původ rád. Češi nemají konkurenci v hudbě, v jídle a v kultuře – podívejte se, kolik krojů mají, na tak malou zemi. Amerika tohle nezná, my jsme kombinace všeho. V šedesátých letech tu byl pan Ray Kroc, který se narodil českým rodičům a který založil McDonald's. Jeho česká babička dělala doma koláčky, a tak měly jednu dobu chicagské McDonaldy koláčky jako specialitu v menu, i s obrázkem. Ale mimo česká osídlení se neuchytily, a tak je zase z menu stáhli. Ale pan Kroc je jedním z mnoha příkladů toho, co Češi v Americe dokázali. Jsem rád, že poslední dobou v naší komunitě vidávám mladší aktivní lidi, protože v tom cítím budoucnost.

● rozhovor byl veden zčásti v češtině, zčásti v angličtině

Druhá generace amerických Čechů

Raymond George Capek

- narozen 8. července 1936 v Chicagu, stát Illinois, USA
- žije v Elmhurstu, stát Illinois, USA

Ray Capek, jehož příjmení Američané vyslovují Kejpek, o sobě rád říká, že mu v žilách koluje krev jedné národnosti. Prarodiče z obou stran emigrovali jako mladí do Ameriky, aniž by se znali. Vzali se a založili české rodiny na chicagském předměstí nedaleko od sebe. Jejich děti, Rayovi rodiče, navštěvovali stejnou střední školu. Hned na začátku rozhovoru Ray připomíná, že reprezentuje už druhou generaci. „Já jsem Bohák (Bohemian), nejsem Čech (Czech). Moje babička vždycky zdůrazňovala, že když ze země odcházela, žádné Čechy neexistovaly. Bylo to za Rakouska-Uherska.“

Jaké důvody k emigraci měli vaši prarodiče?

Všichni přišli jako teenageři, usadili se ve čtvrti osidlované tehdy výhradně Boháky, která se jmenovala Severní Lawndale. Maminka maminky, Kateřina Kozáková, emigrovala s celou rodinou. Měla hodně bratrů, a protože všichni dostali pokyn narukovat do rakouské armády, ale ani jeden nechtěl bojovat, objevili se v roce 1882 tady. Jeli nejprve do Indianapolis a pak do Chicaga. Protože ve staré vlasti nezůstal nikdo, kdo by se staral o hroby předků a kdo by v rodu pokračoval, je pro mě těžké vypátrat další podrobnosti o historii této větve. Přišli od Tábora, prý z vesnice Soutice, ale ani odborníci, které jsem oslovil, doposud nezjistili, kde přesně se toto místo nacházelo.

Tatínek maminky, Tomáš Andrlé, přišel z Oseka u Rokycan. V Americe si nechával říkat Anderle. Jméno si obohatil o jedno písmeno, aby tím Američanům usnadnil výslovnost. Ve staré vlasti měla rodina farmu a hodně půdy, ale přesto pořád hladověli. Všechno tenkrát patřilo císaři. Dědeček vzpomínal, jak mu bratři o víkendech nosili do Vídně rohlíky, protože ve službě u krejčího téměř nedostával najíst. Emigroval první a pak postupně přivedl tři bratry – Josefa, Emila a Bedřicha, které hlídka chytla při pytlacení na císařské půdě, hrozil jim trest vězení. Doma na statku zůstal bratr František, jehož vnuk tam žije dodnes. To místo se nám najít podařilo, dokonce jsem své příbuzné navštívil.

Hostinec Anderle Tavern na Komensky Street, majitel Tomáš Anderle a jeho tři synové

Bratři Anderlovi byli přes den úspěšní krejčí a večer hudebníci. Patřili také do loveckého spolku s názvem *Kalafuna Club*. Matka říkala, že Kalafuna byl patron lovců, ale jeden český učitel mi tvrdil, že se klub pojmenoval podle svého sídla ve čtvrti Česká Kalifornie. Tak si vyberte. Jako správní Češi museli mít bratři chatu za městem. Koupili si společně jeden veliký pozemek, ke kterému vede ulice pojmenovaná Anderle Street. Každé léto se na chatu jezdilo 50 mil vlakem. Ti tři bratři se od sebe nikdy nehnuli, byli jako jeden.

Prarodiče se vzali v roce 1888 v Chicagu, mluvili jenom česky. Měli 8 dětí, které se dožily dospělosti. Když měly jít tyto děti do školy, neovládaly vůbec angličtinu. Hlava rodiny si nepřála, aby si kdy tento jazyk osvojily. Musela zasáhnout manželka. Stála si za tím, aby se rodina zcela adaptovala a v Americe nevyčnívala. Když kapela bratrů Anderle neměla kde zkoušet, opustil dědeček krejčovinu a koupil na Komensky Street hospodu s velikým tanečním sálem v druhém patře. Babička se na něj za to dlouho zlobila, nechtěla vychovávat moji matku nad barem.

Ted k Čapkovým. Moje babička, Marie Vlasatá, měla těžký život. Matka jí umřela velmi brzo a tatínek ji dal k příbuzným na vychování. Ti ji považovali za neplacenou pracovní sílu a chovali se k ní jako k Popelce. Dalo nám práci zjistit, že emigrovala v 18 letech z malé vesničky Mírotice, kde se narodil i Mikoláš Aleš. Až před třemi roky jsem našel jméno lodi, na které přijela, protože teprve nedávno v New Yorku přeložili německé lodní dokumenty emigrantů do angličtiny.

Můj dědeček Václav Čapek přišel z Vranovic, to je 10 kilometrů od Oseku, tedy od místa, kde se narodil dědeček z druhé strany. Pořád mi to připadá neuvěřitelné, že se z vlasti neznali. Pracoval už jako malý chlapec v dolech. Ten největší kus uhlí, který dokázal vynést k čáře v písku namalované vedoucím směny, byl pak odměnou za celodenní práci. U čáry čekala matka s kárkou, kámen doma naštipali a v zimě jím topili. Pak se ptejte, proč utekl. Vždyť by doma neměl žádnou budoucnost a v Americe ještě zvládl naspořit peníze. Ačkoliv byli prarodiče Čapkoví oddáni v Chicagu, jejich oddací list je v češtině. Tak silná tehdy byla komunita. Všichni moji předci byli pokřtěni. To se jim pak velmi hodilo, když v Americe zaváděli číslování obyvatel. K vystavení občanského průkazu potřebovaly úřady písemný doklad o datu narození. Datum všichni znali, ale rodné listy se tenkrát ještě nedělaly, děti pomáhala přivést na svět porodní bába a ta většinou neuměla ani psát. Ale v kostele už si poznámky dělali, a tak s registrací moje rodina neměla žádný problém.

Jak se pak poznali vaši rodiče?

Chodili na stejnou střední školu. Oběma bylo dopřáno jen dvou let studií, snad proto po nás tolik vyžadovali, abychom se vzdělávali, jak jen to půjde. Tatínek brzy musel pracovat a pomáhat živit rodinu. Stejně tak maminka nesměla chodit do školy dlouho, protože si doma mysleli, že to není nic pro ženy. Rodiče se vzali v roce 1929. V roce 1931 se jim narodil bratr Otto, o rok později Richard. Já jsem byl poslední benjamínek. V roce 1938 koupili rodiče dům v Berwynu, v malém českém městečku na okraji Chicaga, kde jsem bydlel až do svatby. Oba mluvili plynule česky, ale používali to jako tajný jazyk, jen když nechtěli, abychom jim jako děti rozuměli. Ale odebírali český deník, americké noviny nikdy nečetli.

Na čem vašim rodičům ve výchově nejvíce záleželo?

Jednoznačně na vzdělání. Oni sami do škol chodit chtěli, ale nemohli. Tatínek říkával, že mozek je to jediné, co nám nikdo v životě nemůže vzít, tak ať se o něj staráme. Sousedi se nás ptali, proč nejezdíme na chatu grilovat a rybařit, ale dřít se.

Vysokoškolská promoce, rok 1958

Na to tatínek odpovídal: „Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.“ Pořád jsme společně něco kutili. Proto si ani dnes nenechám na svém domě od nikoho pomáhat, všechno si dělám sám. Nejstarší bratr to měl doma nejsložitější. Nerad se učil, ale tatínek to netoleroval. Po 6 měsících na vojně pak přišel od bratra dopis. Psal, že se po návratu okamžitě nechává zapsat do školy, protože nechápe, jak mohou existovat tak hloupí lidé, které v armádě potkal. Rodiče člověk většinou neposlouchá, ale bratrovo rozhodnutí mě ovlivnilo natolik, že jsem od té doby patřil k studentům s tím nejlepším prospěchem. Naše studia stála rodiče spoustu obětování. Den před mým narozením si otec koupil své poslední auto za bonus z druhé světové války, pak už žádné jiné neměl.

Oblečení jsme dědili od bratrance. Já byl nejmladší, tak po mých dvou bratrech ke mně vždy doputoval opravdu módní výstřelek. Byli jsme poslední na bloku, kdo neměl lednici. Chodili jsme pěšky pro led do takového rohového krámku. Ale byli jsme také jediná rodina na bloku, která měla tři syny s vysokoškolským diplomem. Tatínek nechtěl, abychom při studiu pracovali, ale v létě jsme měli brigády. Veškeré naspořené peníze jsem tatínkovi dával a on mi z nich pak přes rok vypisoval šeky. Když moje peníze došly, platil on. Po dokončení studií jsem byl chudý jako kostelní myš. Věděl jsem, jak se moji rodiče obětovali a nikdy jsem je nechtěl zklamat. Matka mi pak vyprávěla, jak otec plakal dojetím, když jsem promoval. To se tady dělá na takových velikých stadionech, tak jsem ani nevěděl, kde rodiče sedí. Ale otec si prý moje jméno našel v kolonce těch s nejlepším prospěchem a byl velmi dojatý. Já vždycky brečím, když tohle vyprávím, rok na to totiž tatínek zemřel. Pracoval jsem pak jako odborný asistent na univerzitě a v roce 1961 jsem dostal Ph.D. v materiálovém inženýrství na University of Illinois a nastoupil do práce.

Ale spojení s vaší alma mater jste nikdy neztratil.

Působil jsem ve firmě Zenith, která vyráběla televize, a oslovil jsem University of Illinois, jestli by nám své studenty nepůjčovala na letní stáže. Tento nápad dal vzniknout 25leté spolupráci. Univerzita pořádá pro své absolventy pravidelné zájezdy. To mě nadchlo tak, že jsem od roku 1985 během sedmi let procestoval všech sedm světadílů světa. Kontaktoval mě dokonce deník *New York Times*, aby se mnou o těchto výletech absolventů udělali rozhovor. První cesta nebyla nikam jinam, než do Prahy. Nejvíc mi utkvělo v paměti to množství prostitutek na Václavském náměstí, to jsem nikde jinde ve světě neviděl. V Čechách jsem pak byl ještě čtyřikrát a letos na podzim jedu popáté. Navštívil jsem i bratrance z Oseka, to je jediný žijící příbuzný z Čech, kterého se mi podařilo vypátrat. Komunikujeme e-mailem. Když mi zemřela matka, založili jsme s bratrem Ottou stipendium ve jménu našich rodičů, které univerzita každý rok uděluje těm nejlepším studentům. Nikdy rodičům nepřestanu být vděčný za úctu ke vzdělání, kterou mi vstúpili.

Se studentem inženýrství, který obdržel stipendium dotované bratry Capkovými, University of Illinois

Kdy jste si při všech těchto aktivitách našel čas na českou komunitu?

Já jsem pracoval hodně mimo domov, jezdil jsem do Wisconsinu a Kalifornie, takže podílet se na životě komunity zkouším až od roku 1999, kdy jsem šel do důchodu. S večerními kurzy češtiny jsem začal před 28 lety, to je pořádala vysoká škola College DuPage. Později jsme se i s učitelem přesunuli do *Moravského klubu*. Mými spolužáky byli vždycky lidé s českými kořeny. Poslední dobou pozoruji zvýšený

zájem o studium i od Američanů, kteří mají Čechy za partnery a jazyk se učí kvůli dětem. To je úplně opačný trend, než který jsem sledoval u svých rodičů či prarodičů.

Ve kterých spolicích se angažujete?

Dělal jsem dobrovolníka v genealogické společnosti¹, na tu se pravidelně obracejí američtí občané s českými kořeny, když pátrají po místech, odkud pocházeli jejich předci. To mě dovedlo k práci pro *Český národní hřbitov*. Lidé často potřebovali vědět, kdy a kde byla jejich rodina pohřbena, a jedinou odpověď nám mohla dát věčně uzamčená lístková kartotéka. To jsem já jako inženýr nemohl vidět, a tak jsem se v roce 2003 nabídl, že karty převedu do elektronické podoby. Mysleli si, že žertuji. Začal jsem chodit do hřbitovního archivu každé úterý a přepsal 11 tisíc jmen. Nalezl jsem tam také 130 let staré knihy psané švabachem. Vše jsem nafotil a postupně sehnal lidi, kteří knihy přepsali do angličtiny. Dnes můžeme říci, že jsou všechny materiály, které archiv hřbitova vlastní, elektronicky zpracované a tímto uchované pro další generace. Na českém hřbitově jsem pak také založil skupinu dobrovolníků. Jednou týdně se scházíme a děláme drobné venkovní úpravy, na které stačí náš věk a profese. Sbíráme větve, spravujeme, co je třeba. Pravděpodobně díky těmto úsilím jsem byl zvolen prezidentem *Českého národního hřbitova* na 3 roky.

Díky vám nebyla prodána či dokonce zbourána poslední dochovaná budova české školy, kterou zakládali emigranti na počátku 20. století. Jak se vám tohle povedlo?

V roce 2010 se ke mně doneslo, že se má rušit Česká škola T. G. Masaryka. Tenkrát chtělo vedení budovu darovat Sokolu, ale škola postavená v roce 1921 nesplňovala základní bezpečnostní předpisy, a tak ji nešlo ani prodat, zbývalo ji jen zbourat. Já jsem zrovna působil ve funkci prezidenta genealogické společnosti, naše knihovna² měla své sídlo v budově školy a založit jsme ji mohli jen díky tomu, že nám škola poskytla velmi levné nájemné. Cítil jsem, že je čas, abychom teď pomohli zase my. Slíbil jsem, že začneme škole platit třikrát více, abychom budovu zachovali. InSTITUTE měla zkrachovat také kvůli nedostatku dobrovolníků. Na schůzce nechodil dostatečný počet členů, kteří se tak ani nemohli usnášet. Přesvědčil jsem známé a na další setkání už nás přišlo patnáct místo předchozích pěti. Ženy z knihovny nechápaly, jak se mohou děti učit v tak špinavé budově. Jednoho dne si vyhrnuly

¹ *Czech & Slovak American Genealogy Society of Illinois.*

² *Paul Nemecek Library, Czech & Slovak American Genealogical Society of Illinois.*

rukávy a vydrhly všechny lavice. Další lidé pak postupně začali školu malovat, vyklízet a organizovat. O zrušení školy se přemýšlelo až do konce roku 2011. V lednu 2012 jsme zvolili nového prezidenta a v prosinci jsme za všechno to úsilí dostali dárek od české vlády v podobě paní učitelky, která teď pro školu pracuje. Budova funguje na základě všech předpisů, je vymalovaná, bezpečná a čistá a dochází do ní 45 dětí a 30 dospělých studentů na kurzy o různých úrovních. Já pro školu pracuji jako pokladník. Podporu české vlády jsme potřebovali jako sůl, nám dobrovolníkům to vlilo novou sílu do žil. Školu jsem ztratit nechtěl a dělal jsem pro ni maximum, sám jsem však nevěřil tomu, že ji zachováme. A dnes slýcháváme od učitelů českých škol po celé Americe, jakou výhodu máme v tom, že si třídy nemusíme pronajímat.

Co vás v české komunitě nejvíce naplňuje?

Musím opět začít českou školou. Kdyby nám v roce 2010 někdo řekl, že budeme mít 45 dětí, pravidelné kulturní programy, večery českého čtení, tři různé kurzy pro dospělé, české výstavy, že budeme pořádat kurzy vaření, organizovat společný výlet do České republiky, chodit na české opery, pochybovali bychom o jeho duševním zdraví. To, co se stalo v Masarykově škole, by mělo být modelem pro všechny české organizace ve Spojených státech. Já se o tom snažím pravidelně psát zprávy na Ministerstvo zahraničních věcí. Z Čech vysílaným učitelkám říkám misionáři. Nezachraňujete duše, ale naši kulturu, která je nám velmi drahá. Již jsem zmiňoval, že rodiče nám jazyk předávat nechtěli. Učil jsem se češtinu už tolika způsoby, ale teď píšeme testy, máme úkoly, musíme tomu věnovat čas. V mém věku už potřebuji inspiraci a tu teď opravdu dostávám. Rozumět gramatice češtiny mi zpětně pomáhá rozumět angličtině. Baví mě znovu objevovat různé jazykové struktury. Také mi při hodinách občas vyskakují fráze, které jsem slýchával doma.

A které to byly?

Babička říkala: „Nech ho bejt!“ To mi několikrát zachránilo zadek. Pak také dědečkovo *polévka je grunt, maso špunt*, to jsem ale nikdy nepochopil. A pak základní *to je život a co je to*.

Co byste české komunitě přál?

Nejvíce energie věnuji české škole a rád bych ji viděl finančně stabilní. Chtěl bych, aby se nám pořád dařilo držet kolem skupinu dobrovolníků, kteří ji budou pomáhat udržovat v chodu, a abychom měli dostatek žáků. Měli jsme tady krásné

Maraton v Chicagu, říjen 1993

muzeum³, ale na jeho vedení nebylo dost těch správných lidí. Teď jsou všechny exponáty schované v krabicích. Přál bych si, aby se podařilo tuto instituci opět pozvednout z prachu. Mým cílem je uchovat všechny dokumenty, které naše komunita vlastní, pro generace, co přijdou po nás.

Co pro vás znamená český původ? Co dala česká komunita v Chicagu světu?

Umění obecně, hlavně vážná hudba by bez Čechů měla velké mezery. V Chicagu žil Antonín Dvořák, také klavírista Rudolf Firkušný a Rafael Kubelík dirigoval *Chicago Symphony*. Židovská rodina Richarda Cranea sponzorovala *Slovanskou epopej* Alfonse Muchy, Jan Masaryk byl pět let ženatý s jejich dcerou Frances Crane. A na seznamu nesmí chybět starosta Chicaga Antonín Čermák. Ale nejde jen o slavné osobnosti. Češi jsou pracovitý a kulturní národ, který se snažil zajistit lepší život pro sebe i své

potomky. Kamkoliv přišli, založili komunity, které udržovali v čistotě a pořádku. Vzmohli se tak, že vlastnili banky a pojišťovny. A jako gurmán nesmím zapomenout na *Becherovku*. Zkousím její domácí rebarborovou variantu, kterou jsem nazval *Čaperovka*. Jsem velmi pyšný na svůj původ, české kořeny mě dělají tím, kým jsem.

■ rozhovor byl veden v angličtině

³ Czechoslovak Heritage Museum.

Andrew Frank Bultas

- narozen 19. září 1935 v Plzni, stát Illinois, USA
- žije v Oak Brooku, stát Illinois, USA

Dvouocasý lev prezidenta České školy T. G. Masaryka, rok 2015

Andrew, Andy a pro přátele z české školy Ondřej Bultas je velmi aktivní krajan. Důchodový věk tráví v dobrovolnických aktivitách české komunity do té míry, že mu na lenošení nezbyvá ani chvilka. Už čtvrtým rokem působí jako prezident České školy T. G. Masaryka a předseda Spolku Sokolu Pilsen, vykonává pozici správce Českého národního hřbitova, byl zvolen viceprezidentem pomáhající organizace Přátel Českého národního hřbitova, a v neposlední řadě reprezentuje i genealogickou společnost. Má velmi rád dějiny a jeho paměť na historické milníky je neuvěřitelná. Uzavřel u příležitosti svých sedmdesátých narozenin se synem sázku. Pokud si nechá na paži vytetovat dvouocasého lva, musí syn také. A stalo se. Osmdesátiny letos na podzim oslaví výletem do České republiky. Původní profesí policista Bultas své povolání nezapře. Když

na pravidelných schůzích české školy poklepe soudcovským kladívkem, aby povolil či zamítl návrh školní rady, vždycky vzbudí veliký respekt. Přes svoji velikou angažovanost v komunitě ale přiznává, že ačkoliv se snaží už osmnáctým rokem ovládnout jazyk svých předků, zřejmě se mu to nikdy úplně nepodaří.

Celý život jste obklopen českým prostředím, reprezentujete vzdělávací instituci, která pomáhá vychovávat novou generaci česky i anglicky plynně mluvících dětí. Čím to je, že neovládáte češtinu?

Rozhodli to tak moji rodiče. Ve většině rodin to tehdy vypadalo jako u nás, mateřština se nepředávala, protože prioritou byla touha splynout s americkým systémem. Ještě když mně bylo 17 let a chtěl jsem žádat o práci, musel jsem do všech dokumentů uvádět, jaká je moje národnost a jaké je mé náboženství. Představte si to, už moji rodiče byli narozeni v USA a stejně jsem všude psal, že jsem *Bohemian*, protože prarodiče odešli z monarchie. Termín česká národnost se tady tehdy vůbec nepoužíval. A někteří lidé v naší komunitě nerozumí rozdíl mezi *Bohákem* a *Čechem* dodnes.

Přitom by to bývalo nebylo těžké. Narodil jsem se ve čtvrti jménem Plzeň, kde tenkrát dominovali česky mluvící lidé. Měli jsme tam obchody *Smutný Diary*, *Váňa Soda Company*, *Rajspic Butcher* a *Rajspic Pharmacist*, bankéře *Beheňského*, *pohřební ústav Adolf a Král* a mnoho českých hostinců, tam se taky mluvilo česky. *Thalia Show*, divadlo postavené Čechem Johnem Duškem, které teď nedávno převzali úžasní manažeři a dělají tam bezvadné věci, mělo v programu hry v češtině. Chodil jsem tam s klukama, vždycky zaplatil jen jeden a zadními dveřmi vpustil dovnitř ostatní. Školní docházku jsem začal v Komenský School. Když se ale v roce 1940 narodila moje nejmladší sestra, rozhodl otec, že se odstěhujeme do státu Wisconsin, kde nebudou žádní Češi, abychom se asimilovali pořádně. Žili jsme tam dva roky a já si pamatuju, jak jsem pořád z rádia slyšel zprávy o vybombardování Pearl Harbor, to se stalo v roce 1941. Žili jsme tam uprostřed ničeho. Osm ročníků nacpali do jedné třídy a říkali tomu škola. Pak jsme se naštěstí vrátili zpět do Chicaga. Můj otec začal pracovat jako policista a já jsem šel později v jeho šlépějích. Všichni naši strýcové museli narukovat do armády, ale otec dostal výjimku, policisté byli potřeba. Žili jsme opět v Plzni, v domě mojí babičky a já jsem chodil do Jirka School.

Kdo to byl Jirka?

Frank Jirka byl český lékař. Na konci 19. století byla Plzeň přelidněná českými emigranty a zoufale chyběly základní školy. On jednu takovou domácí založil v opuštěném obchodě. A když pak v Plzni postavili pořádnou budovu, město si na Jirku vzpomnělo a pojmenovalo ji po něm.

Kdo ve vás vzbudil zájem o českou kulturu a historii, když to nebylo doma?

Nesmějte se teď tomu, co řeknu, ale bylo to v hospodě. Tam jsem totiž vyrůstal. Moje matka si po návratu z Wisconsinu koupila v Plzni hostinec, *The Old Corner Tap*. Měla tam jukebox, co hrál české písně. Přestěhovali jsme se do zadní části

Hastrliks Variety Band, kapela českých krajanů v Old Corner Tap, hostinci matky Andrewa Bultase, chicagská čtvrť Plzeň, rok 1947

podniku. Blok a půl od toho hostince sídlila i St. Procopius Grammar School, kam nás matka v roce 1944 zapsala. Učily nás františkánské sestry a benediktinský kněz, ale jen v angličtině, ačkoliv většina těch řádových sester česky uměla. Škola tehdy vydávala *The Národ Paper*, byl to katolický týdeník v češtině, který moji rodiče odebírali a pravidelně četli. V našem hostinci se česky mluvilo neustále. Přicházeli tam i Slováci a Poláci, na národnosti se příliš nedbalo. Občas se emigranti škádlili a žertovali o svém původu, ale obecně platilo Slovan jako Slovan. Maminka hrála skvěle na piano, pořád jsme zpívali české písně. Bylo to v době, kdy končila druhá světová válka, nikde nebyly domy pro veterány ani psychologické poradny, jako to známe dnes. K nám na pivo přicházela spousta podivných Čechů z války, jen seděli, mlčeli a pili. Pracovali jsme tehdy i se sestrami pro maminku. Myli jsme bar, plnili chladicí bedny na pivo ledem, v pátek jsme škrábali nekonečné množství brambor, protože to byl den, kdy se v hostinci smažily bramboráky, dělala polévka a sendviče. Tady jsem se naučil českou kulturu milovat. Seděl jsem u starých pamětníků a poslouchal jejich vyprávění o tom, jaké to bylo v Rakousku-Uhersku, jak se tam žilo a které byly slavné české osobnosti. Fascinovaly mě příběhy o jednookém generálu Žižkovi, který nikdy neprohrál bitvu a který vynalezl nové zbraně. Ačkoliv jsem chodil do základní a střední katolické školy, nikdy nám neřekli, že papež proti

Čechům povolal křížáckou výpravu. Slyšel jsem o muslimech, ale že bylo zabito i mnoho lidí mého národa, to jsem nevěděl. Chtěl jsem se naučit víc, a tak jsem začal hledat odbornou literaturu o české kultuře. Ale za mého mládí byly všechny knihy v češtině, němčině nebo ve francouzštině. Nikdo nepsal o českých dějinách v angličtině. A tak jsem se rozhodl, že se chci česky naučit aspoň do té míry, abych porozuměl tomu, co se píše. Když mě ve škole poprosili, vypracovával jsem referáty a seminární práce na česká témata.

Seržant Andrew Bultas a jeho podřízení, rok 1981

Mají i vaše děti stejné zapálení pro české aktivity? Chtěl jste, aby si udržely povědomí o svých kořenech?

Rodina mojí první manželky Italky měla podobný příběh jako ta moje. Prarodiče emigrovali a tvrdě pracovali, aby v *Novém světě* něčeho dosáhli. Rozhodli jsme se, že děti budeme seznamovat s oběma kulturami, vždycky jsme se v tom navzájem podporovali. Od mé matky se žena naučila, jak vařit polévky a vepřo-knedlo-zelo a tchyně ji zas naučila špagety, ravioli a lasagne. První dvě děti se nám narodily ještě v Plzni

a tam jsme je také nechali pokřtít. Ale pak se začal charakter čtvrti měnit na hispánský a děti ve škole mívaly problémy kvůli barvě pleti. Nechtěl jsem, aby vyrůstaly v bojích s gangy, tak jsme se přestěhovali na předměstí Chicaga, do stále ještě českého města jménem Berwyn. Tam se děti učily ve Škole Karel Havlíček a cvičily v *Sokolu Tábor*. V *Sokolu Havlíček-Tyrš* se konala jejich česká divadla, na které tehdy chodilo až tisíc lidí. Moje nejstarší dcera absolvovala čtyři roky češtiny jako cizího jazyka na střední škole v Ciceru. To už tam dnes neučí. Můj otec tehdy dělal policistu v české čtvrti jménem Lawndale. Myslím, že moje děti byly obklopeny

českým prostředím dost a dost. Vždycky jsem jim vštěpoval, že *Bohemians don't cry*¹. Češi jsou silní. V té době jsem pracoval jako berwynský policista. Měl jsem spoustu kolegů českého původu a někteří z nich ovládali i jazyk. Znal jsem Berwyn i všechny jeho potížisty velmi dobře. Když jsme v noci našli známé, kteří se opili, a věděli jsme, že jsou to jinak slušní lidé, jen jsme jim zahodili klíčky daleko od auta do trávy a nechali jsme je být. Oni se z toho v příkopu vyspali a ráno jeli domů. To

S dětmi na svatbě dcery Sheily, 27. července 1996

bych dneska udělat nemohl. Oženil jsem se pak podruhé. Mám pět vlastních dětí a dvě vyženěné dcery. Musel jsem celý život pracovat ve dvou až třech zaměstnáních najednou, abych je všechny uživil. Jsem pyšný na to, že až na nejmladšího syna, který studovat nechťel, mají všechny moje děti absolvovanou vysokou školu. A doufám, že totéž bude jednou platit i o mých čtrnácti vnoučatech.

Kdy jste se zapojil do tolika spolků a jak jste se stal prezidentem české školy?

Když jsem odešel od policie, pracoval jsem jako hlídač objektů a jako tesař. Při téhle práci jsem se bohužel zranil a dostal jsem invalidní důchod. Říkal jsem si, že

¹ Češi nepláčou.

precí najednou nemůžu pořád sedět a nic nedělat. Tak jsem začal v *genealogické společnosti*² a přes ně jsem se zapojil do spolku *Přátel Českého národního hřbitova*. To je taková malá organizace, která pomáhá shánět prostředky na vybrané projekty. *Český národní hřbitov* má na sto dvacet akrech rozmístěných sto tisíc hrobů. Pohřben je tam starosta Chicaga Antonín Čermák. Zpopelnili tam dceru Tomáše Garrigua Masaryka Alici. Její urna byla ale po sametové revoluci převezena zpátky do Československa. Naleznete tam díla významného sochaře českého původu Albína Poláška. Ten hřbitov je nádherný a plný příběhů, mohl bych o něm mluvit donekonečna. V roce 2006 ho zařadili do *Amerického národního registru historických památek*. Když jsem se o něj začal zajímat, byl jeho předsedou Ray Capek. Rozuměli jsme si a začali jsme se bavit o různých věcech, které by se daly zlepšit. Já to umím se dřevem, on je inženýr, další rozuměli elektrice. Měli jsme všichni čas, který jsme tomu mohli věnovat, ale neměli jsme peníze na opravy, tak jsme to tam začali zlepšovat svépomocí. Kolem nás se vytvořila taková skupina dobrovolníků, scházíme se jednou týdně za každého počasí a děláme jednoduše to, co je nejvíc potřeba. Na tomto hřbitově odpočívá můj nejstarší syn, tak tam chodím za ním. A jednou tam chci být pohřbený i já.

Moje prezidentování v České škole T. G. Masaryka začalo nevině. V roce 1997 jsem se zapsal na kurzy češtiny k Robertu Baumrukovi, byl to spíš takový klub než škola. Pak jsem začal navštěvovat i jejich meetingy, zastupoval jsem *Český národní hřbitov*. Tak tady ty naše české spolky fungují, vždycky mají radu lidí v čele, a pak delegáty z jiných organizací, kteří musejí tvořit určité procento přítomných na schůzích. Školu tehdy vedlo tzv. *Sdružení svobodomyšlných škol*. Když šel Bob v roce 2000 do důchodu, stal jsem se předsedou toho *Sdružení*. Nemám to slovo rád, nikdy jsem ho nebyl schopen správně vyslovit. Ještě bych chtěl zdůraznit, že sice mluvím o českých spolcích, ale není to úplně přesné. Tyto organizace mají dlouhou historii a byly založeny emigranty z Rakouska-Uherska nebo z raného Československa, tak bychom na Slováky neměli zapomínat.

Budova České školy T. G. Masaryka byla postavena v roce 1921, došlo někdy v průběhu její existence k přerušení výuky českého jazyka?

Na jaře roku 2012 jsme měli takový nedostatek lidí ve školní radě, že jsme začali přemýšlet o prodeji budovy a o zrušení výuky. Ve škole se téměř nic nedělo, ale já

² Czech and Slovak American Genealogy Society of Illinois.

jsem nechtěl, aby ta instituce zanikla. Jsme poslední budovou, která v širokém okolí Čechům zůstala, jedinou fungující českou školou ve Spojených státech původně postavenou za účelem vzdělávání v češtině. Uvědomil jsem si, že mám kolem sebe dostatek silných lidí, abych tu organizaci postavil opět na nohy. Prezidentem školy jsem se stal v roce 2010. Mnoho nám pomáhala učitelka Irena Čajková, která přivedla do sobotních kurzů nové děti a nový šmrnc. Roger Dvořák a Lenka Mezera učili dospělé. Pozvali jsme na návštěvu tehdejší generální konzulku Danu Huňátovou, sedli jsme si ve školní kuchyni a probírali naši situaci. V komunitě byly tehdy snahy o založení českého centra, ale ona sama mi potvrdila můj názor, že není nutné zakládat nové, když už máme staré. Docházíte-li do organizace, kde se dá získat vzdělání v českém jazyce, není to už samo o sobě kulturní centrum? Generální konzulka nám pověděla o grantech Ministerstva zahraničních věcí ČR, vyplnili jsme potřebné dokumenty a dostali první příspěvky na fungování výuky i opravu budovy. To bylo vůbec poprvé, kdy se tato škola kontaktovala s Českou republikou. A pak jsme se dozvěděli o možnosti získat učitelku z Čech. Opět jsme zažádali, vyšlo to, a tak jste přijela vy v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. A od té doby učíme třikrát tolik dospělých i dětí a pořádáme tolik aktivit, že jsem o tom nesnil ani v těch „nejkrajánštějších“ snech. Škola se probudila k životu a je známá nejen po celém Chicagu, ale také už o ní vzniká povědomí i v České republice. Tak vidíte, já jsem sem začal chodit proto, abych se naučil číst česky a skončil jsem jako prezident. Postupně vyměňujeme okna, chováme včely, staráme se o školní zahradu a malujeme chodby. Lidé v komunitě si začínají uvědomovat, že nám na škole záleží a že je to typ organizace, který má budoucnost. A já jsem šťastný, že v této instituci k přerušení výuky nikdy nedošlo.

Zbývá vám vůbec čas na to věnovat se současné politické a kulturní situaci v Čechách?

Českou politiku sleduji pravidelně. Obdivoval jsem Havla, pro mě to byl náš Abraham Lincoln. Nikdy zemi nezahlavil a neemigroval, musel si projít vězením. Nevím, jak to cítí Češi, ale pohledem ze zahraničí byla sametová revoluce uskutečněna záračně mírumilovně, bez velkých rvaček a válek. Pořád přemýšlím o sobě, jak bych se zachoval, kdybych žil pod nadvládou, ať už monarchie nebo komunismu. Jsem horká hlava a těžko bych se přizpůsoboval. Potkal jsem osobně i prezidenta Václava Klause, ale ten na mě žádný zvláštní dojem nezanechal. A Zemana komentovat nechci. Je pro mě takovým tím staročeským politikem. Kouří, pije a mluví

víc, než bych si představoval, ale zase říká, co má na jazyku. Já jsem fandil Schwarzenbergovi. Díky svým aktivitám v české komunitě jsem měl možnost potkat řadu českých politiků a diplomatů a potrást si s nimi rukou. Jsou všichni velmi příjemní, ale nejvíc mám rád současného velvyslance Petra Gandaloviče. Kdykoliv přijede, chová se k nám všem jako k sobě rovným, posedí s námi a popovídá, necítím z něj žádnou nadřazenost a mám pocit, že vnímá všechna pozitiva i to, co komunitu trápí.

Trávím hodně času na Googlu, to kvůli mé zálibě v historii. Vyhledávám si tam různé věci, které mě zajímají. Přes počítač také sleduji *Prague Post* a *Prague Monitor* a poslouchám *Radio Prague*. Jsem také v poměrně čilém kontaktu s příbuznými v České republice.

Navštívili jste se někdy osobně?

Ano, nejprve jsem přes genealogickou společnost našel adresy a spojil se s nimi poštou, a pak jsem se za nimi vypravil. Poprvé jsem jel do Čech ještě jako policista v roce 1971 se ženou, dcerou a tetou. Radši jsem své povolání uvedl do pasu, protože jsme měli navštívit tatínkova bratrance, který žil přes ulici od Plzeňské škodovky, a já jsem z tohoto setkání nechtěl mít žádné problémy. Přijížděli jsme do Čech autobusem od Bratislavy a jediný kufr, který policisté rozebrali, byl můj. Na kusy. Nevím, čeho se báli, příbuznému bylo 70 let, s sebou bych si ho neodvezl. V Brně v restauraci si pak ke mně přisedl nějaký muž, věděl jsem, že je od StB, vždyť jsem byl sám policista. Koupil mi pivo, tak jsem mu ho koupil taky. Nenechal jsem se a opil jsem ho. Odkráčel jsem ten večer, aniž bych mu dal jakoukoliv informaci. V Praze jsme si pronajali auto a vydali jsme se směr Plzeň, v přilehlých vesničkách tam žili kdysi všichni moji předkové. Vezli jsme tam spoustu věcí, toaletní papír, cigarety a žvýkačky. Bylo to krásné setkání. Pohostili nás královsky.

V roce 2001 jsem vzal do Čech nejmladšího syna. Dostal to jako dárek za složenou maturitu, aby se seznámil s kulturou svých předků. Letěli jsme do Frankfurtu, protože jsem chtěl jet do Prahy autem po *autobahn*, kde není omezená rychlost. Pronajali jsme si malou chatu v Borovicích, což bylo mezi Dolní Lhotou a Poleňkou, vesnicemi, odkud pocházeli moji dědečkové. Zaplatili jsme si překladatele a jeli jsme obě rodiny navštívit. Domy, kde moji dědečkové vyrostli, už neexistují, ale vyfotili jsme se alespoň na místě, kde původně statky stávaly. Pamatuji si, jak se na nás v obou těch vesnicích zvláště dívali, když jsme se potulovali po prázdném pozemku u lesa. Jediný dům, který se dochoval, je ten, kde vyrostla moje babička. Fascinují mě ty české statky, ze kterých moje rodina pocházela. Vidíte jen veliká

vrata a ta, když se otevrou, odkryjí pohled na několik domů, stodolu a veliký pozemek s domácími zvířaty. Když jsme se poprvé objevili u příbuzných, moje sestřenice zrovna nebyla doma, pracovala na bramborovém poli. Když jsme jejímu manželovi vysvětlili, kdo jsme a co chceme, okamžitě naskočil na motorku a jel pro ženu na pole. Češi jsou velmi pohostinní, všude musíte jíst. Ona chovala svoje prase a kuřata. Dala mi tučtí vajíček a uzené, protože věděla, že si se synem sami vaříme. Od nich jsme jeli k další sestřenici, kde se opakovalo úplně to samé. Zase jsme museli jíst. Já jsem řídil a syn s nimi seděl na zadním sedadle. Říkal, že trpěl, oni přišli z pole a nepoužívali deodoranty, tvrdě pracovali, a tak to moc nevonělo. Byl jsem fascinován, když jsem viděl vesnici rodičů mojí maminky. Byla tam spousta stromů. Tak moc mi to připomínalo náš Wisconsin. Statky, kopečky a krávy. Cítil jsem se tam doma. Čechy jsou tak krásné, hlavně venkov. Češi by si měli vážit toho, že mají tak malebnou zemi. A hlavně by si měli pamatovat, co s tou zemí udělal komunistický režim, aby víckrát nedopustili nic podobného.

Zaznamenal jste nějaké rozdíly v České republice za těch třicet let?

Já jsem byl v Čechách ještě v roce 2007 s mými kamarády, které zmiňujete v této kapitole, s Rayem Capkem a Kenem Dvorským. Byli jsme tehdy všichni v radě *Českého národního hřbitova*, a tak jsme se rozhodli prozkoumat české hřbitovy i za hranicemi Chicaga. Bylo to moc zajímavé. Také jsme byli v Lánech podívat se, kde je pohřbený prezident Masaryk. Všem příbuzným jsem dal vědět, že jedu, tak jsme se zase viděli. Moje sestřenice Božena si pro mě osobně dojela do Prahy a odvezla si mě domů. Já jsem měl zrovna narozeniny a oni mi přichystali dort. Vůbec jsem to nečekal.

Rozdíly v návštěvách České republiky si pamatuji. V roce 1971 se všichni snažili na ulici prodat cizincům koruny. Přišla za mnou moje dcera s dlaněmi plnými mincí, tak jsem se jí ptal, kde to všechno vzala. Vláda tenkrát stanovila kurz na 12 korun, ale lidé běžně nabízeli třicet až čtyřicet. Chtěli šilinky nebo dolary, aby mohli utéct z Československa. Alespoň si to myslím. Když jsem tam pak přijel po sametové revoluci, byla velká úleva nevidět ruské tanky a ruské vojáky. Dětem se ale líbily stopy po kulkách ve stěnách budov, to z Ameriky neznaly. Lidé obecně byli daleko příjemnější a uvolněnější. Samozřejmě jsme to všichni chápali, taky bych se neusmíval, kdyby vedle mě pořád chodili lidé se samopaly. Naučil jsem se také objednávat vodu bez bublinek. V Čechách si automaticky myslí, že když chcete vodu, musí být perlivá. To já nemůžu pít.

Víte, proč vaši prarodiče odešli z Rakouska-Uherska?

Já toho o svých předcích vím našťastí poměrně dost, podařilo se mi sestavit rodinný strom Bultasů až do roku 1775. Můj dědeček Ondřej Bultas přijel do Chicaga s manželkou, dvěma dětmi a sestrou v roce 1903 z Poleňky u Klatov. V Americe pak už žil vždycky jen ve čtvrti Plzeň. Vyráběl klavírní skříně pro firmu Kimball Piano. Rodina maminky, Sudlíkovi, přišla z Dolní Lhoty. Dědeček Josef Sudlík emigroval s manželkou a jejím nejstarším bratrem Frankem, jakmile v roce 1907 dokončil službu v rakouské armádě. Chtěl si vydělat peníze a dopřát svojí rodině lepší vzdělání. Skončili také v Plzni. Měli tu kamaráda Matějku, tenkrát se za vás musel někdo zaručit, že se postará, abyste neparazitovali na Spojených státech. Pracoval jako vykladač lodí, materiál překládal na vlaky a auta, to byla těžká práce. Zabíla ho pak na Štědrý den v roce 1915 nějaká kláda, když ji drtil. Nespatřil tak nikdy svoji nejmladší dceru, narodila se až po jeho smrti. Kdykoliv jsem mluvil s babičkou, řeč se stočila na Rakušany. Neměla je ráda, vždycky prý přišli do vesnice a mladé chlapce odvedli do armády. Obě rodiny musely mít na přechod naspořeno dost peněz, do Hamburku se jelo vlakem, a odtud pak lodí do New Yorku na Ellis Island. To nebyla levná záležitost. Moji rodiče se pak seznámili přes sport. Tatínek byl výborný basketbalový hráč, bratr mojí maminky s ním sportoval ve stejném týmu. Vzpomínali, že to jejich družstvo bylo unikátní, protože v něm všichni mluvili česky, a tak jim žádné týmy nerozuměly, co na sebe pokřikují za povely. Moje maminka taky hrála basketbal, nebylo to obvyklé, ale byla součástí ženského týmu. A tak se moji rodiče poznali. Vzali se v roce 1934. Mluvili spolu jen česky, stejně jako všichni moji prarodiče, strýčkové a tety. Devadesát procent Plzně, kde jsme všichni žili, bylo tehdy osídleno Čechy. Chodili jsme do svatého Prokopa na české mše, ve 40. a v 50. letech byly slouženy denně od 7 hodin ráno. V šedesátých letech to už pak byla jen nedělní mše v 11 hodin. Dodnes je na tom kostele do kamene česky vytesáno *Nechte maličkých přijít ke mně* a vitrážová okna mají dole v rohu česky napsaná jména rodin, která sponzorovala jejich výrobu.

Zdá se, že Plzeň je vaší rodině souzená.

Určitě je, předci z Plzeňska přišli a v chicagské Plzni strávili zbytek života. Já jsem se tam narodil a vyrostl. Dnes rád vidím, že je ta čtvrt' zase bezpečnější. Když ji Češi opustili, chvíli to tam nebylo pěkné. Teď už se tam lidé zase stěhují, protože je to blízko do centra. Jsem rád, že jsem si českou kulturu udržel po celý svůj život, i když mi bylo odepráno česky mluvit. Svoje osmdesáté narozeniny letos oslavím

v Plzni, ale v té české, s dcerou Karen Bultas-Ryba. Kdybych vám neprozradil, že její manžel je Polák, ještě jsem mohl sklízet obdiv za její příjmení. Chci jet, i kdybych to měl absolvovat na invalidním vozíku. Přidávají se ke mně opět i moji kamarádi Capek a Dvorsky. V podstatě celé vedení České školy T. G. Masaryka v Chicagu.

A co máte na Česích nejradši?

Na Česích mám nejradši Češky. Vždycky jsem obdivoval sílu českých žen, nejen že jsou krásné, ale jsou energické a šikovné. Moje matka jednou ročně malovala celý dům, a když uklízela, myla i chodník. Vedla mě k práci, už v devíti letech jsem roznášel noviny. Manžel jí donesl domů šek a ona rozhodla, co s ním udělá, kde a jak se bude utrácet. A nebyla sama, kdo v Plzni vlastnil hostinec. Nikdo se tenkrát po nocích nepral, zvládla tomu velet sama. S českými ženami není radno si zahrávat. Jsou horkokrevné a rychleji jednají, než přemýšlejí. *They shoot right from the hip*³ a to mi je blízké, asi proto, že jsem bývalý policista.

• rozhovor byl veden v angličtině

3 Střílejí rovnou od boku.

Kenneth Charles Dvorsky

- narozen 31. března 1948 v Chicagu, stát Illinois, USA
- žije v Lyonsu, stát Illinois, USA

Ken Dvorsky alias DJ Švejk, rok 2014

Ken Dvorsky je osobnost v komunitě spíše nevýrazná, ale zorganizovat akci v české škole bez jeho pomoci si jen těžko dokážeme představit. Dostavuje se s předstihem, aby pomohl s přípravami, zůstává déle, aby po všech uklidil. Nezkazí žádnou legraci a nikdy s ním nemáte hlad. Považuje za svoji vlastní povinnost pravidelně zásobovat školní lednici Mattonkami. Spolku dobrovolníků, který pečuje o školní zahradu, zase doplňuje spálené kalorie uzeninou prasky. Prasky Salamami se nazývají všemi tradičními americkými Boháky opěvované

párky, nad jejichž jménem rodilí Češi jen krouťí hlavou. Odhaduji, že vyslovit adjektivum „pražský“ dělalo Američanům problém, a tak si ten shluk souhlásek usnadnili. Jakmile zaslechneme v budově školy dunět rytmus um ca ca, je to známka toho, že Ken dorazil, vlastní totiž bohatou kolekci polek na CD. Paní učitelka nachází jednou týdně na klíče třídy pověšenou tašku prý těch nejlepších koláčů z Vesecky Bakery. Ty jsou v pekařství k máni u cedulky s nápisem kolaches. Že mají netypickou meruňkovou a malinovou náplň, už také nikomu z amerických Čechů nevadí. Ken je zkrátka neviditelná, ale pravá ruka české školy.

Ve vašich žilách koluje krev Čechů z Ohia. Povíte nám o přesunech vaší rodiny?

Moji předci byli chytráci a světáci, nechtěli emigrovat jen tak někam. Měli dvě podmínky pro místo, kde se usadí. Budou tam moci vykonávat své povolání havířů

a zůstanou nadále obklopeni krajany. A tak vyhrálo Ohio, které obývala na přelomu minulého století jedna z početnějších českých komunit. Tatínek mojí mamičky, Frank Klauber, přijel v roce 1903 a usadil se na jihovýchodě státu, v městečku jménem Dillonvale. Maminka mamičky, Antonie Waldman, se dostala do Ameriky v 15 letech. Přijela s celou rodinou, tedy rodiči a osmi sourozenci, a zakotvili tamtéž. Pocházeli z města Osek v severních Čechách, o kterém se mi dlouho zdávaly noční můry, protože v České republice existuje asi deset měst stejného jména a já jsem dlouho nemohl rozluštit, který ten Osek to byl. Prarodiče se vzali v roce 1909, žili v Dillonvale dvanáct let, a pak se přestěhovali na veliký statek, ovšem opět do malého městečka u Saint Louis, které se jmenuje Staunton. Tam se narodila moje mamička a dva strýcové. Jejich dva starší sourozenci přišli na svět ještě v Ohio. Do Chicaga se pak všichni přestěhovali až v roce 1927. Zabydleli se v české čtvrti jménem Jižní Lawndale těsně před tím, než v Americe začala velká hospodářská krize. Ta se na jejich životech velmi podepsala. Aby měli na jídlo, odešli tři matčini bratři do tak zvaného CCC, *The Civilian Conservation Corp.* To byl občanský sbor pro ochranu přírody, projekt kongresu Spojených států amerických a prezidenta Roosevelta. Tam se přijímali svobodní muži ve věku 17–28 let. Byli rozmisťováni po celé Americe, aby čistili koryta řek, stavěli rybníky, sázeli stromy a likvidovali požáry, prostě aby se starali o přírodní dědictví Ameriky. Ten program fungoval od roku 1933 do roku 1942 a zaměstnával přes tři miliony lidí. Práce tenkrát probíhaly v každém státě Ameriky. Muži měli postaráno o bydlení, stravu a oblečení, ale většinu výplaty museli posílat domů svým rodinám. Tím se Amerika snažila zmírnit následky krize ve větších městech. Rodina mojí matky byla na penězích od tří mladých mužů opravdu závislá. Kvůli krizi nedochodila moje mamička školu, musela začít pracovat a podporovat rodinu. Já jsem to zjistil až po její smrti, úplně náhodou. Nikdy mi to nepřiznala.

Pocházela z české komunity v Ohio také rodina vašeho tatínka?

Kdepak, tam už to nebylo tak dobrodružné. Babička Marie Lavička se narodila v Praze, do chicagské čtvrti Plzeň přišla v roce 1912. Já vůbec nevím, proč emigrovala. Je mi líto, že jsem se jí nikdy nezeptal. Dědeček se jmenoval Karel Dvorský, tatínek Charles Dvorsky a mně dali toho Charlese alespoň jako prostřední jméno. Odkud byl dědeček se nám zjistit nepovedlo, všechny jeho papíry uvádějí jako místo původu jen Rakousko-Uhersko.

Kenova mamička Helen Klauber jako královna krásy CSA, 1939–1940

Vaše matka patřila do *Rosie the Riveter*, co tento termín znamená?

Rivet je anglicky nýt, v překladu to v podstatě znamená *Růžena Nýtařka*. Následky krachu americké burzy pomalu přešly v druhou světovou válku. Fabriky na obranný válečný materiál začaly zaměstnávat i ženy, které se věnovaly výrobě tanků, letadel a bombardérů. Protože spojovaly kovy nýty, přezdívalo se jim *Rosie the Riveter*. Vykonávaly práci, která by za normálních okolností náležela mužům, ale ti byli většinou v armádě.

Stíhala se při této náročné práci maminka ještě angažovat v komunitě?

Stíhala a ráda, myslím, že to byl takový únik od reality. Během války začala být aktivní v mnoha

českých skupinách, převážně v CSA *Fraternal Life*, to je zkratka od *Czechoslovak Society of America*¹. Tato veliká bratrská organizace, dnes fungující ve 22 státech USA, byla založená missouryjskými Čechy už v roce 1854. Několikrát ji přejmenovali, ale jejím cílem vždycky bylo pojišťovat Čechy a zastřešovat jejich spolky, kterým se dodnes říká *lóže* nebo anglicky *lodges*. CSA pořádala mnoho volnočasových aktivit a my máme to štěstí, že od roku 1930 sídlila u nás ve státě Illinois. Skoro každý víkend měla nějaká ta *lóže* bál nebo tancovačku, většinou v Plzeňském parku. Mamička ráda tancovala, i proto se jich držela. CSA donedávna provozovala české muzeum, sponzoruje studenty a nabízí bohatý program plný českých akcí.

¹ Jednota Československých spolků v Americe.

A hlavně každoročně volí českou královnu krásy USA. A tento titul obdržela i vaše maminka.

Mamička vyhrála dokonce dvakrát, v letech 1939–1941. Bylo jí 18, když ji zvolili poprvé. To víte, byla prostě nejkrásnější žena všech těch spolků.

Vlastnila maminka svůj kroj?

Vůbec ne, na to by tenkrát absolutně neměla peníze. Nemohla si to dovolit ani její matka, moje babička.

Stanovy Klubu česká vlast z roku 1936

pořádat pikniky. Byla tam veliká kuchyně se skříňkami na zámek, nevím, jestli tohle bylo něco, co krajani ještě odkoukali v Čechách, protože u jiné organizace jsem to už pak nikdy neviděl. Členství mohlo přejít pouze z otce na syna. Mám doma jejich účetní knihy a sešity, kam si zapisovali průběh schůzí, tenkrát ještě v češtině. Všechny jsou podepsané mým tatínkem, který v *Klubu česká vlast* zastával pozici úředníka. Nevím, co mám s těmi knihami dělat, ale určitě je nevyhodím.

A co váš tatínek, věnoval se také českým věcem?

Tatínek pracoval celý život jako mechanik pro Miehle, světově proslulou firmu na výrobu novinových tiskáren. Ale s mamičkou se seznámil přes CSA. Vzali se v roce 1947 v malém kostele jménem Jan Hus Methodist Church v České Kalifornii. Koupili si tam dům, obrovský dům, největší na bloku, kde pak žili dalších 50 let. Já jsem se jim narodil rok po svatbě v Saint Anthony Hospital. To je porodnice, kde tenkrát přicházela na svět většina *Boháků*, však se jen poptejte kolem sebe.

Tatínek patřil do *Klubu česká vlast*. Zřídili si klubovnu 60 mil za Chicagem, dneska se to zdá jako kousek, ale tehdy to ještě bylo poměrně daleko, putovalo se tam celý den, nevedly tam pořádné silnice. Rodiny tam jezdily na léto bydlet nebo

Časopis *Journal* vydaný ke stoletému založení Jednoty CSA, 1958

jako malý, a proto z českých slov znám jen pozdravy a oslovení členů rodiny, *mamička* a *babi*. Jedna babi s námi žila, ještě před mým narozením se podruhé vdala za rodinného přítele, no a to byl jediný dědeček, kterého jsem poznal. Nevlastní. Tenkrát se to tak dělávalo, žena prostě nezůstávala bez manžela. Oba mluvili česky. Druhou babi, tatínkovu maminku, jsem taky pořád vidával. Na mě ale rodiče mluvili anglicky, a když babičky zemřely, byl s češtinou konec. Češství bylo něco, o čem jsme doma vůbec nemluvili. Měli jsme dost starostí o živobytí, a tak české aktivity zůstávaly něco jako volnočasová zábava. Je to zvláštní, přitom to bylo naším srdcím tak drahé. CSA vydávala svůj časopis, mamička pomáhala jako novinářka a editorka. Je to měsíčník, vychází dodnes a jmenuje se *Journal*. Ale za mého dětství mu říkali *Orgán* a byl psán napůl česky a anglicky. Dále se matka angažovala v PTA²

² Parent Teacher Organization. Sdružení rodičů a učitelů.

Chodili vaši rodiče do školy nebo se naučili česky číst a psát doma?

Mamičku rodiče posílali do Školy Vojta Náprstek, mám schovaný její diplom, který dostala, když z té školy vycházela. Bylo to stejný princip sobotního vyučování jako dnes. Můj tatínek chodil do Školy Jan Neruda, také ji vychodil celou. Ani jedna škola už dnes neexistuje. Když měla být ukončena činnost Školy Jan Neruda, zbyli tam ještě studenti večerních kurzů češtiny. Ponechali si jméno *Klub Jan Neruda*, ale přemístili se do Školy T. G. Masaryka a scházejí se teď tam.

Ale vy česky nemluvíte a do české školy chodit nechcete, proč?

Omyl, chodil jsem na češtinu jeden semestr v 80. letech. Ale tím to skončilo, vůbec mě to nebaví. Byl jsem češtinou obklopen poměrně dlouho

a později v *Prvním československém klubu zahrádkářů*. Pracovala pro *Ladies Aid v Bohemian Home*³, tam několikrát zastávala funkci prezidentky. Ale mě nenutili nikdy do ničeho. Stejně bych neposlechl. Kromě jídla tedy.

Vařili jste podle české kuchyně?

Ó ano! Babička uměla šišky, vdolky i knedlíky. Specialitou mojí mamičky byla svičková, servírovala ji na Vánoce. Dělala to postaru. Měli jsme doma takový velký hliněný hrnec a v tom se maso nakládalo asi týden. Vařila si taky vlastní knedlíky, lehké a nadýchané, které krájela nití. Ta omáčka byla celá bílá, kolik tam bylo zakysané smetany.

Vyrostl jsem ve čtvrti jménem Česká Kalifornie, to bylo synonymum pro Jižní Lawndale, kterou obývali Češi, Jugoslávci a Poláci. Tak to vydrželo do pozdních šedesátých let. Centrem vedla Šestadvacátá ulice s velkým množstvím obchodů. Pamatuji si Mach Brothers Department Store a Pancer Brothers. Ti importovali rozmanité zboží z Československa a matka mě k nim posílala pro kmín. Měl jsem moc rád jejich výlohy plné hrnců, krásného skla, porcelánu, výšivek a dalších zázraků, vždycky jsem si představoval, že takhle musí v Československu vypadat každý obchod. Každý blok měl svého pekaře a řezníka, opravdu každý, všichni byli čeští a lidé chodili tam, kde to měli nejbliž nebo nejradši. Vzpomínám si na to geniální české pečivo v Minariks Bakery a v Koral Bakery. V sobotu ráno posílala mamička mě a bratra do Lawndale Meat Market, abychom koupili *Saturday morning thing*. Víc nemusela vysvětlovat, věděli jsme, že to jsou *prasky* a *jitrnice*.

Rodičům tu a tam uklouzlo nějaké to české slovíčko, ale jinak celý ten koncept češství bylo něco, co zůstávalo mimo náš domov. Akorát v neděli ráno se poslouchalo české rádio. I moje babička to tak dělávala, začalo to celé v padesátých letech jako několikahodinový program, zbožně se u toho sedávalo. Dneska už je to jen hodina. Tenkrát to dělala Anča Albrecht, v takovém obchodě na 26. ulici. Pamatuji si, jak přes Vánoce pořádala sbírku cigaret pro vojáky. Za války ještě rodiče občas posílali balíčky do Československa, ale o válce obecně jsme doma moc nemluvili.

Kdy a jak jste se do českých spolků zapojil vy?

Tatínek prodával na letních piknicích CSA sodovku a zmrzlinu, tam jsem začal jako jeho malý pomocník. Pak jsem měl velkou pauzu. Dvacet let jsem v práci dohlí-

žel na problematické mladistvé, které odsoudili k podmínce, protože provedli něco trestného. Dalších 13 let jsem pak dělal supervizora svým mladším kolegům. Byla to sice práce na osm hodin denně, ale velmi psychicky náročná, měl jsem na starosti mnoho mladých vrahů a různých uličníků. Později jsem se staral o stárnoucí rodiče. První dva roky důchodu jsem trávil tím, že jsem mamičku vozil po doktorech. To jsem na české věci moc nemyslel. Až po smrti rodičů přicházely v úvahu krajanské aktivity. Znovu jsem se do CSA zapojil přes hraní bowlingu, na který jsme chodili s ostatními členy. Tam jsem činný od 70. let a dokonce jsem tam byl osm let národní ředitel pro státy Illinois, Indiana a Wisconsin. Začal jsem pomáhat dobrovolníkům na *Českém národním hřbitově*, ale před několika lety jsem se tam s někým chytnul a už tam nepomáhám, příliš mi do toho kecali a já jsem to nesl. Ale byl jsem u zrodu té dobrovolnické skupiny, kterou před devíti lety zakládal Ray Capek a Andrew Bultas. Dnes jsem prezident *Lóže Harrison-Hus-Garfield*, dříve to byly tři samostatné spolky, ale museli jsme je spojit dohromady. Jak vidíte, ne všichni pojmenovávali ty lóže po českých hrdinech. Pak jsem činný v *Lóži Yankee-Jungmann* a taky jsem prezident *Atletické divize CSA* v Chicagu.

Já vás ale nejvíc vídávám pomáhat ve Škole T. G. Masaryka.

Ano, to byla organizace, které jsem chtěl věnovat tu trochu volného času, která mi ještě zbývala. Teď to budou čtyři roky, co se tam angažuji, a musím říct, že je to ta největší česká porce, kterou jsem si doposud naložil. Tam pracuji také s Andym i s Rayem. Hlavně působíme na školní zahradě, postupně vylepšujeme budovu a pomáháme s organizací kulturních akcí.

Považujete se za českého patriota?

Považuji, ačkoliv neovládám jazyk. Vždyť můžou být rodilí mluvčí, kteří ke svému národu nic necítí, tak co by to nemohlo být naopak. Mám příklad z vlastní rodiny. Poslechněte si o patriotismu mých dvou babiček.

Když jsem procházel pozůstalost po otci, našel jsem dopisy jeho rodičů příbuzným do Prahy. Postupně jsem zjistil, že moje babi emigrovala a v Čechách nechala šest sourozenců. Nikdy se o té rodině nezmínila, my jsme netušili, že měla nějaké bratry a sestry. V jejich věcech jsem našel úmrtní list s povědomým příjmením, tak jsem pátral a zjistil, že to byl její rodný bratr. Ještě že ty parte vždycky uvádějí jména pozůstalých, to mi moc pomohlo k vypátrání dalších členů rodiny. Našel jsem pak na půdě ještě asi dvě další parte a postupně jsem dal tuhle rodinnou

3 Pomocnice v Českém domově důchodců a nemocných.

větev dohromady. Ale proč nikdy babi o rodině nemluvila, proč jsme se my nikdy nezeptali, to jsou otázky, na které mi dnes už těžko někdo odpoví.

Moje druhá babi měla osm sourozenců, všechny v USA. Jezdili jsme za její sestrou dlouhá léta na statek v jihovýchodním Ohiu, pamatuju si, že jsme jí museli říkat teta Anna. Když zemřela, spálili ji v kroji. Mluvila česky, pomáhala s ohňským rádiovým programem, velká vlastenka to byla. Na tom pohřbu byla i její starší sestra, která se ještě narodila v Rakousku-Uhersku a žila ve Washingtonu D. C. Ta všem lhala a říkala, že je Američanka, a že v sobě nemá špetku českého. Vidíte, a to byly dvě sestry. Celkově Ohio udržovalo češtinu lépe, ten venkov byl semknutější než Chicago.

Já zbožňuji českou polku, poslouchám ji pořád dokola, ačkoliv jí vůbec nerozumím. Mám rád české koláče a pivo. Často si čtu o historii Československa po roce 1918, zvláště o období mezi dvěma světovými válkami. Můj oblíbený autor je Václav Havel. Jednou týdně studuji *Prague Monitor* a *Prague Post* a poslouchám *Radio Prague*, abych věděl, co se v Čechách děje.

Jezdíte se také přesvědčovat na vlastní oči, jak to v České republice vypadá?

Ano, byl jsem tam už pětkrát. Poprvé jsem tam jel v roce 2000 na sokolský slet. A to jsem měl teda oči navrch hlavy, poprvé jsem byl v Evropě, poprvé jsem letěl tak daleko. O Čechách jsem hodně četl a slyšel a nemohl jsem se dočkat, až to všechno spatřím. Sokolem jsem byl jako malý, chođoval jsem do *Sokolu Havlíček-Tyrš*. Chystám se jet pošesté letos na podzim, právě přes Školu T. G. Masaryka.

Myslím, že moji rodiče litovali, že nikdy do Čech nejeli. Ale nebylo to z jejich rozhodnutí. Finančně na to neměli a tatínek také za celý život nikdy nedostal dovolenou. Já jsem nevěděl, že jsme byli chudí, nikdy jsem si to neuvědomil. Došlo mi to, až když jsem procházel pozůstalost po mamičce. Ostatní spolužáci měli ještě před maturitou auta a kapesné, ale kamarádi, se kterými jsem se setkával já, nevlastnili nic, tak mě to nemrzelo.

Jak se díváte na vývoj České republiky po roce 1989?

Myslím, že po sametové revoluci už v Čechách byla lepší období než teď. Mám pocit, že je tam všechno takové rozviklané a kloní se to spíše doleva. Ale to je samozřejmě jen můj názor. Čechy mají mnoho kontaktu s Moskvou a jejich největším investorem je Korea, ale zase to přináší do země byznys. Oceňuji bývalého prezidenta Václava Klause, že se postavil proti euru, to bylo dobré rozhodnutí.

Zjistil jsem také, že Češi se o historii svého národa moc nezajímají. Nejprve to nedovoloval režim a teď se dospělí musejí vzdělávat sami doma. Ale s mladou generací je to snad lepší. Při jednom z našich výletů jsme šli na prohlídku do chrámu Cyrila a Metoděje v Praze, kde zabili parašutisty. Školy tam zrovna měly speciální program, děti psaly těm parašutistům fiktivní dopisy a mně se tak nějak ulevilo, že je tu konečně doba, kdy se mladí lidé učí pravdivé dějiny své země. Jeden rok jsem jel s Rayem Capkem na výlet do Evropy zaměřený na první světovou válku. Putovali jsme přes Tatry až do Krakova, přes všechny ty bitevní pole, pohřebiště a města legionářů, to bylo velmi zajímavé. Nemyslím si ale, že by bylo mnoho Čechů, kteří by se zabývali podobnými věcmi. Já sám nemám děti, a tak jsem vzal jednou do Čech nejstaršího synovce. Chtěl jsem, aby pochopil, kde jsou jeho kořeny. Jeli jsme do Lidic, do Plzně, projeli jsme Moravu přes vinice a sklípky až do Vídně. Mám pocit, že obecně víme o historii střední Evropy více než někteří Češi.

Jste srdcem Čech nebo Američan?

Amerika je můj domov, ale český původ v sobě cítím a vážím si ho. Nejsem takový ten typický americký Moravan, nenosím kroje, nikde nezpívám a netancuju, ale vybudoval jsem si k Čechám vztah samostudiem, když už mi ho se vším všudy nepředali rodiče. Najal jsem si genealogy, aby mi pomohli pátrat po předcích, sestavili jsme můj rodokmen až do roku 1810. Já sám jsem pak byl v Plzni v archívech přesvědčit se na vlastní oči, že jsem stoprocentní Čech, že odtud pocházejí všichni moji prarodiče. Víte, já jsem takový švejk, vybírám si na tom svém původu a kultuře, co mně je milé, a když se mi něco nelíbí, prostě to nedělám. Když stojím na fotce vedle někoho, koho nemám rád, začmárám mu obličej černou fixou a fotku si stejně vystavím. Když v české škole pouštím všem pro radost polku, přezdívací mi *DJ Švejk*. A když pořádáme akce, na kterých vybíráme vstupné, nutím všechny používat pokladničku po mojí mamičce. Věřím, že to škole přinese peníze. Vidím velkou budoucnost v genealogii a nabádám mladé lidi kolem sebe, aby se ptali rodičů a prarodičů po svém původu, aby nedopadli jako já, že jednou budou litovat všech nevyřešených otázek.

■ rozhovor byl veden v angličtině

Závěrem

Projekt *Češi ve světě, příběhy* si klade za svůj cíl zmapovat životní příběhy zahraničních Čechů. V různých podobách se v něm představuje láska a úcta k rodné zemi a snaha zachovat dědictví, které si Češi přinesli ve svých srdcích ze staré vlasti do té nové. Zatímco první etapa nás zavedla do států Jižní Ameriky, druhá nám umožnila nahlédnout do životních osudů zahraničních Čechů v USA.

Příběhy několika generací našich krajanů tentokrát sesbírala a upravila učitelka českého jazyka Klára Moldová, která působí u krajské komunity v Chicagu a je jednou z učitelek a učitelů vyslaných do Evropy, Austrálie, Jižní Ameriky a USA v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.

Některé příběhy nás potěšily hlubokým citem k naší rodné zemi, jiné zaujaly obrazy nezdolné energie, úsilí, houževnatosti a píce, další nám i nyní mohou být vzorem a inspirací. Nad mnohými jsme se pozastavili a zamysleli, s některými životními postoji nemusíme souhlasit. Všechny příběhy je ale možné charakterizovat slovy ze závěru první etapy sborníku: „Dočtená knížka není pouhým souborem vyprávění, ale jsou to příběhy. A tyto příběhy se skutečně staly.“

Olga Vlachová

Tuto knížku uzavíráme slovy Věry Anny Wilt (rozené Jandáčkové), která žije v North Riverside ve státě Illinois:

Isem pyšná na to, že jsem Češka. A bylo pro mě důležité předat tu kulturu mým dětem. Na tak malý národ přinášíme světu spoustu intelektuálních věcí. ... Lidi by měli vědět, že na vlast myslíme. Jsme nadšení z drobností, že se sem najednou dovážejí česká piva, že jsou tu restaurace, kde se podávají česká jídla. Pro nás je důležité, aby svět věděl, že odněkud pocházíme. Že Amerika není jen pizza a čínské jídlo, že jsme také přispěli. Máme bohatou kulturu. Třeba někdy vypadáme jako šaškové, že ještě tancujeme v krojích, ale my nechceme zapomenout, že jsme z něčeho vznikli, třebaže je to starodávný. My Čechům fandíme, toužíme tam cestovat a poznat půdu, ze které vznikli naši předkové. Jakmile něco mělo význam pro naše rodiče a prarodiče, má to význam i pro nás, třebaže to není moderní.

Prameny

- Deuchler, Douglas: *Berwyn*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2005. ISBN: 978-0-7385-3398-1.
- Deuchler, Douglas: *Cicero Revisited*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2006. ISBN: 978-0-7385-4107-5.
- Magallon, Frank S.: *Chicago's Little Village: Lawndale-Crawford*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2010. ISBN: 978-0-7385-7737-1.
- Novák, Jan: *Hic a kosa v Chicagu. Pět knih o malém životě ve velkém městě*. Praha: Plus, 2011. ISBN: 978-80-259-0046-8.
- Pejskar, Jožka: *Poslední pocta: Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981*. Svazek 2. KONFRONTACE, USA: 1986, s. 126–127.
- Pero, Peter N.: *Chicago's Pilsen Neighborhood*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2011. ISBN: 978-0-7385-8334-1.
- Sternstein, Malynne: *Czechs of Chicagoland*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2008. ISBN: 978-0-7385-5178-4.

Odkazy

– Rozhovor s Andrew Bultasem pro Československou nedělní ranní hodinu z 8. března 2015: <http://czechoslovakradio.org/en/broadcasts/andy-bultas-ray-capek-from-t-g-masaryk-czech-school/>

– Rozhovor s Johnem Pritasilem pro Československou nedělní ranní hodinu ze 14. prosince 2014: <http://czechoslovakradio.org/en/broadcasts/president-of-czechoslovak-american-congress-john-pritasil/>

– Rozhovor s Raymondem Capkem pro Československou nedělní ranní hodinu z 8. března 2015: <http://czechoslovakradio.org/en/broadcasts/andy-bultas-ray-capek-from-t-g-masaryk-czech-school/>

– Rozhovor s Richardem Dolejsem pro Československou nedělní ranní hodinu z 15. března 2015: <http://czechoslovakradio.org/en/broadcasts/richard-dolejs-from-dobrovsky-club/>

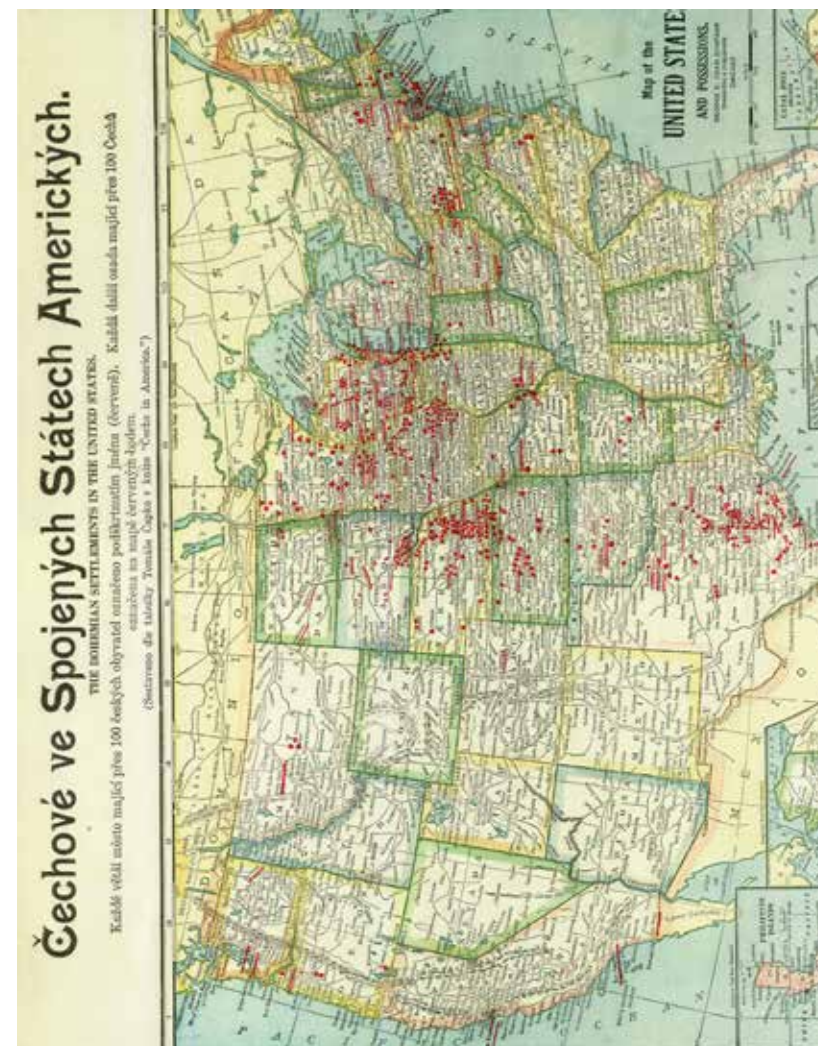
– Výpověď Dagmar Košťálové pro iowské *National Czech and Slovak Museum and Library* v Cedar Rapids v rámci projektu orální historie: <http://ncsml.org/exhibits/dagmar-kostal/>

– Výpověď Josepha Pritasila, manžela Rose Pritasil, pro iowské *National Czech and Slovak Museum and Library* v Cedar Rapids v rámci projektu orální historie: <http://ncsml.org/exhibits/joseph-pritasil/>

Obrazová příloha

České osídlení v USA okolo roku 1920

První sokolský slet v Chicagu, Soldier Field, rok 1925

Průvod s májkou při Moravském dnu, Česká Kalifornie, rok 1944

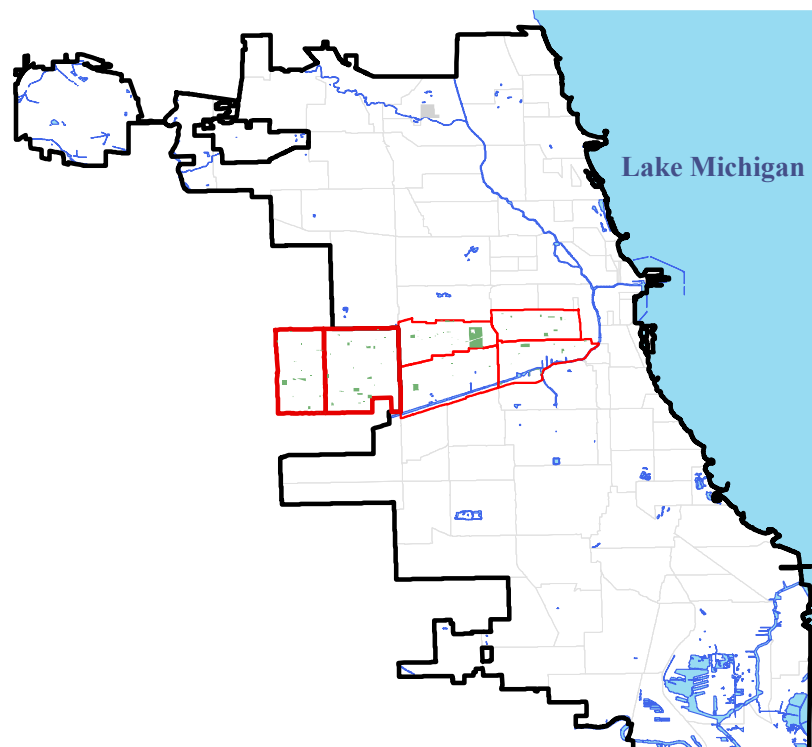
Sedmý sokolský slet v Chicagu, Soldier Field, rok 1953

Slet československých sokolů v Chicagu, Soldier Field, 40. léta

České Chicago

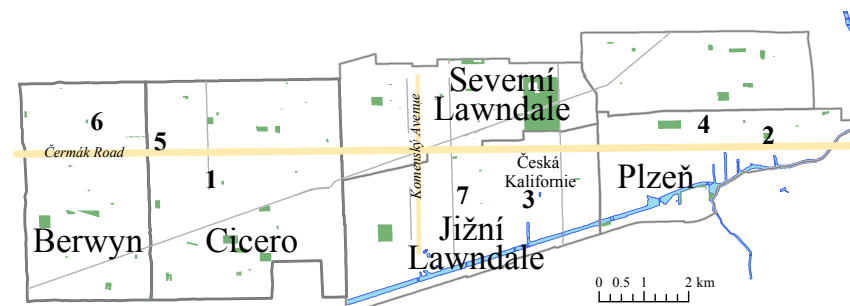
Město Chicago

Černou čarou jsou vyznačeny městské části, které oficiálně vytvářejí hranice Chicaga.

Červeně jsou olemovány čtvrti a předměstí, které byly nejhojněji osídlovány Čechy a jejichž názvy se vyskytly v příbězích krajanů.

Detail českých čtvrtí a předměstí

Autorka: Leonor Vanik-Vazquez
Zdroj: City of Chicago, US Tiger Files, Cook County, 1. července 2015

LEGENDA:

1. Česká škola T. G. Masaryka	5. Sokol Slávský
2. Dvorak Park	6. Sokol Tábor
3. Pilsen Park	7. Sokol Havlíček-Tyrš
4. Sokol Pilsen	

Poděkování

Fotografie byly použity s laskavým svolením Andrewa Bultase, Raymonda Capka, CSA Fraternal Life, Richarda Dolejse, Kennetha Dvorského, Evy Haňkové-Neugebauerové, Josefa Hasila, Thomase Gaulkina, Dagmar Košťálové, Johna a Rose Pritasilových a Věry Wilt.

Poděkování za vytvoření mapy českých čtvrtí v oblasti Chicaga patří architektce Leonor Vanik-Vazquez.

Redakce DZS

Mgr. Lucie Šafarčíková, PaedDr. Olga Vlachová

Grafický koncept a sazba

Ondřej Kunc – artLab, 2015

Vydává

Dům zahraniční spolupráce

Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1

www.dzs.cz

Autorské příspěvky nemusejí vyjadřovat názory redakce.

V zájmu sjednocení pravopisné a grafické podoby jsou texty jednotně upraveny podle současných Pravidel českého pravopisu, podrobnější informace jsou souhrnně uvedeny v pokynech pro příspěvatele časopisu Krajiny češtiny. Pokud jsou uveřejněné texty doslovným přepisem vyprávění v češtině, jsou ponechány v původní podobě.

Projekt **Češi ve světě, příběhy** si klade za cíl zmapovat životní příběhy zahraničních Čechů. Jeho druhá část vyšla u příležitosti 7. společného setkání učitelů u krajanů a lektorů češtiny v zahraničí v roce 2015.

Příběhy několika generací našich krajanů sesbírala a upravila učitelka českého jazyka Klára Moldová, která působí u krajské komunity v Chicagu v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.

Projekt Češi ve světě, příběhy 2 umožňuje nahlédnout do životních osudů zahraničních Čechů v USA. Některé příběhy potěší hlubokým citem k naší rodné zemi, jiné zaujmou obrazy nezdolné energie, úsilí, houževnatosti a péle, další nám mohou být vzorem a inspirací. Nad mnohými se pozastavíme a zamyslíme, s některými životními postoji nemusíme souhlasit. Všechny příběhy je ale možné charakterizovat slovy ze závěru první etapy sborníku: *Dočtená knížka není pouhým souborem vyprávění, ale jsou to příběhy. A tyto příběhy se skutečně staly.*